

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Filosofie

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání,
český jazyka literatura se zaměřením na vzdělávání

KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODIČI

**COMUNICATION BETWEEN SCHOOL AND
PARENTS**

Bakalářská práce: 11-FP-KAT-069

Autor:

Petra Stěhulová

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Kubišová

Konzultant: Bc. Tereza Marková

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
114	17	0	41	24	4

V Liberci dne: 29. 04. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra filosofie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

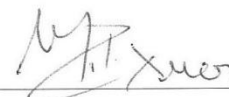
pro (kandidát): Petra Stěhulová
adresa: Velké Hamry, 377, 468 45
studijní obor (kombinace): Specializace v pedagogice: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Název BP: **Komunikace mezi školou a rodiči**
Název BP v angličtině: **Communication between school and parents**
Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Kubišová
Konzultant:
Termín odevzdání: 30.dubna 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručně, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 31.března 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): PETRA STĚHULOVÁ

Datum: 24.5.2010

Podpis: Stěhulová

Název BP: KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODIČI

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Kubišová

Cíl: Zjištění úrovně komunikace mezi školou a rodiči v současné době.

Požadavky: Prostudování příslušné literatury, pravidelné konzultace, analýza dotazníku, vytvoření závěru pro příslušnou školu, návrh na zlepšení komunikace.

Metody: Kvantitativní výzkum: dotazník

Literatura: GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
KŘIVOHLAVÝ, J.; MAREŠ, J. Sociální a pedagogická komunikace ve škole. ISBN 80-04-21854-7.
VYBÍRAL, Zbyněk. Psychologie komunikace. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4.
DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. vyd.3. Praha 1 : Karolinum, 2008. 372 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

Název práce: Komunikace mezi školou a rodiči
Jméno a příjmení autora: Petra Stěhulová
Osobní číslo: P08000696

Čestné prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:
29. 04. 2011

Poděkování

Děkuji PhDr. Zuzaně Kubišové za odborné vedení a praktické rady. Dále děkuji Bc. Tereze Markové za odborné vedení a dohled nad zpracováním analytické části. Děkuji vedení ZŠ Tanvald za spolupráci.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá komunikací mezi školou a rodiči. Je zaměřena na zjištění průběhu a úrovně komunikace mezi učiteli a rodiči na 1. stupni ZŠ Sportovní Tanvald.

Teoretická část je věnována osobnosti učitele, prostředí školy, rodině, jejím funkcím, typologii. Dále formám, funkcím a účastníkům komunikace. Poslední oblast je věnovaná vztahu mezi rodiči a školou, formám a návrhům vzájemné spolupráce a komunikace.

Analytická část je zaměřena na analýzu a interpretaci dat získaných dotazníkovým šetřením, kterého se účastnili rodiče a učitelé 1. stupně ZŠ Sportovní Tanvald.

Klíčová slova: Učitel, škola, rodina, komunikace, formy spolupráce mezi učiteli a rodiči, kvantitativní výzkum, dotazníkové šetření.

Annotation

The topic of this thesis is the communication between school and parents. It focuses on the investigation of the communication level between teachers from the lower primary level and parents.

The theoretical part is about the personality of the teacher, the school environment, the family, its functions and the typology. It also concerns the forms, functions and the participants of the communication process. The last part is about the relationship between parents and the school, the forms and suggestions of the mutual cooperation and communication.

The analytical part focuses on the analysis and the interpretation of the data gathered by the questionnaire, which was filled in by the parents and the teachers of the lower primary level at ZŠ Sportovní Tanvald.

Key words: Teacher, school, family, communication, forms of cooperation between teachers and parents, quantitative investigation, questionnaire.

Obsah

Seznam tabulek.....	7
Seznam grafů.....	9
Úvod.....	10
Teoretická část.....	13
1. Prostředí školy a vzdělávací činnost.....	14
1.1 Škola.....	14
1.2 Učitel.....	16
1.2.1 Duševní hygiena pedagogického pracovníka.....	18
1.2.2 Kompetence učitele.....	19
1.2.3 Autorita učitele.....	20
1.2.4 Třídní učitel.....	22
1.3 Závěr kapitoly.....	25
2. Rodina.....	27
2.1 Typologie rodiny.....	27
2.2 Funkce a znaky rodiny.....	28
2.3 Závěr.....	29
3. Komunikace.....	30
3.1 Vymezení komunikace.....	30
3.2 Formy komunikace.....	31
3.3 Funkce komunikace.....	33
3.4 Prvky a schéma komunikačního procesu.....	33
3.5 Průběh procesu mluvení.....	34
3.6 Ego-stavy.....	34

3.7	Asertivita	35
3.8	Zdravá komunikace	35
3.9	Závěr.....	36
4.	Spolupráce školy s rodiči.....	38
4.1	Vztah rodiny a školy.....	39
4.1.1	Práva a povinnosti zákonných zástupců	41
4.2	Role rodičů vzhledem ke škole	42
4.3	Konflikty mezi školou a rodiči.....	45
4.3.1	Faktory vzniku konfliktů	45
4.3.2	Reakce v konfliktních situacích.....	46
4.3.3	Prevence konfliktů	47
4.4	Návrhy na spolupráci mezi školou a rodiči	48
4.4.1	Třídní schůzky	51
4.4.2	Spolupráce školy s rodiči na 1. stupni ZŠ.....	52
4.5	Závěr.....	53
	Analytická část.....	54
1.	Metody výzkumu	54
2.	Sběr dat	55
3.	Zkoumaný soubor	56
4.	Výzkumné hypotézy	56
5.	Základní charakteristika výzkumného souboru	57
5.1	Dotazníkového šetření rodičů:.....	57
5.2	Dotazníkové šetření učitelů:	58
6.	Analýza	59
6.1	Hypotéza 1	60

6.1.1	Závěr hypotézy	64
6.2	Hypotéza 2.....	65
6.2.1	Závěr hypotézy	68
6.3	Hypotéza 3.....	69
6.3.1	Závěr hypotézy	73
6.4	Hypotéza 4.....	74
6.4.1	Závěr hypotézy	76
6.5	Hypotéza 5.....	77
6.5.1	Závěr hypotézy	79
6.6	Hypotéza 6.....	80
6.6.1	Závěr hypotézy	82
6.7	Hypotéza 7.....	83
6.7.1	Závěr hypotézy	86
6.8	Hypotéza 8.....	87
6.8.1	Závěr hypotézy	88
7.	Závěr analytické části	89
8.	Závěr	92
9.	Seznam literatury	93
	Seznam příloh	95
	Příloha 1.....	96
	Příloha 2.....	101
	Příloha 3.....	106
	Příloha 4.....	113

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet respondentů.....	57
Tabulka 2 Vzdělání.....	58
Tabulka 3 Věk rodičů	58
Tabulka 4 Věk.....	58
Tabulka 5 Délka působení na škole	58
Tabulka 6 Nejčastější způsob komunikace podle pohlaví rodičů.....	61
Tabulka 7 Nejčastější způsob komunikace podle vzdělání rodičů.	61
Tabulka 8 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle pohlaví rodičů.	62
Tabulka 9 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle věku rodičů.....	63
Tabulka 10 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle vzdělání rodičů...	63
Tabulka 11 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle počtu dětí na ZŠ. .	64
Tabulka 12 Vztah rodičů k třídní učitelce z pohledu rodičů	65
Tabulka 13 Podpora autority třídní učitelky ze strany rodičů	65
Tabulka 14 Nesouhlas rodičů s třídní učitelkou před dětmi ze strany rodičů ..	66
Tabulka 15 Důvody výběru jiné školy ze strany rodičů	67
Tabulka 16 Důvod přechodu na jinou školu ze strany rodičů	67
Tabulka 17 Zhoršení úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.	70
Tabulka 18 Zhoršení úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.	70
Tabulka 19 Zhoršení úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.	70
Tabulka 20 Povaha změny úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.	70

Tabulka 21 Kolikrát nevyšla učitelka rodičům vstříc z pohledu rodičů.....	71
Tabulka 22 Nevstřícnost třídní učitelky z pohledu rodičů.....	71
Tabulka 23 Návštěvy schůzek ze strany rodičů.....	72
Tabulka 24 Řešení neúčasti na schůzkách ze strany rodičů.	73
Tabulka 25 Nejčastější způsob informování rodičů učitelkami z pohledu rodičů.....	75
Tabulka 26 Ověření předání informací učitelkami.....	75
Tabulka 27 Četnost hovorů rodičů s dětmi o škole	75
Tabulka 28 Četnost kontrol známek dítěte rodiči.....	75
Tabulka 29 Důvod rodičů pro přechod na jinou školu	77
Tabulka 30 Hlavní důvod nespokojenosti z pohledu rodičů	79
Tabulka 31 Četnost zjišťování názoru třídní učitelky ze strany rodičů.....	81
Tabulka 32 Způsob řešení problému s třídní učitelkou z pohledu rodičů	82
Tabulka 33 Četnost kontrol známek dítěte rodiči.....	82
Tabulka 34 Účast na schůzkách dle pohlaví rodičů.....	83
Tabulka 35 Způsob řešení školního problému dítěte rodiči	83
Tabulka 36 Návštěvy schůzek podle pohlaví rodičů	84
Tabulka 37 Četnost kontrol známek dítěte rodiči.....	85
Tabulka 38 Návrh účelné komunikace dle délky praxe učitelek.....	87
Tabulka 39 Návrh na účelnou komunikaci dle věku učitelek	87
Tabulka 40 Kolik schůzek nabízí škola rodičům- odpovídali rodiče	91
Tabulka 41 Počet informačních schůzek z pohledu učitelek.....	91

Seznam grafů

Graf 1 Nejčastější způsob komunikace s třídní učitelkou z pohledu rodičů.....	60
Graf 2 Nejčastější způsob komunikace s třídní učitelkou z pohledu učitelek ..	61
Graf 3 Možnosti komunikace s třídní učitelkou z pohledu rodičů	62
Graf 4 Preference ze strany rodičů	66
Graf 5 Výčet nespokojeností se školou ze strany rodičů.....	67
Graf 6 Příležitost komunikace s třídní učitelkou z pohledu rodičů	69
Graf 7 Způsob řešení školního problému dítěte ze strany rodičů	72
Graf 8 Způsob řešení problému s třídní učitelkou ze strany rodičů	72
Graf 9 Hlavní způsob řešení neúčasti na schůzce ze strany rodičů.	73
Graf 10 Způsob dozvídaní se informací o školních akcích z pohledu rodičů .	74
Graf 11 Přejít na jinou školu	77
Graf 12 Důvody rodičů, proč si vybrali tuto školu.....	78
Graf 13 Hlavní důvod spokojenosti ze strany rodičů	78
Graf 14 Způsob řešení školních problémů rodiči z pohledu rodičů	80
Graf 15 Kolikrát rodič požádal o radu třídní učitelku	81
Graf 16 Způsob řešení rodičů neúčasti a schůzce ze strany rodičů	84
Graf 17 Četnost hovorů rodičů s dětmi o škole ze strany rodičů.....	85

Úvod

Komunikace hraje v našich životech velmi důležitou roli. Díky ní můžeme navazovat nové vztahy, poznávat sebe i druhé, pojmenovávat naše potřeby a zjišťovat potřeby lidí, jimiž jsme obklopeni. Bez vzájemného dorozumívání by byl náš život obtížný. Stěží bychom poznali, jak si můžeme navzájem pomoci.

Problematika komunikace je velmi rozsáhlá. Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma komunikace ve školním prostředí. Zaměřím se na průběh komunikace mezi rodiči a učiteli na 1. stupni Základní školy Tanvald.

Dorozumívání se mezi rodiči a učiteli je důležité na všech stupních škol. První stupeň představuje zlom v životě dítěte. Dítě začíná plnit povinnou školní docházku, učí se základním věcem, jež bude využívat ve svém životě denně. Spolupráce mezi učiteli a rodiči by zde měla být na prvním místě. Pokud se v tomto období něco zamešká, může to mít velké následky v budoucím životě dítěte.

Na druhém stupni hraje důležitou roli výběr školy, která bude dítě vést již ke konkrétnějším znalostem, dovednostem a vědomostem, jež využije ve svém budoucím občanském i profesním životě. I zde je nutné, aby rodiče a učitelé vynaložili úsilí vedoucí k prospěchu dítěte.

Třetí stupeň vyžaduje více spolupráce mezi samotným studentem a učiteli. Rodiče sice mohou zasáhnout do průběhu studia dítěte, mají ještě v rukou možnosti dítě usměrňovat za pomoci učitelů, ale v průběhu studia na střední škole dosáhne student plnoletosti a získá tím také větší odpovědnost sám za sebe.

Na vysoké či vyšší odborné škole už je to pouze a jenom o komunikaci mezi pedagogy a studenty.

Domnívám se a v současné době stále více pozoruji, že učitelé v českém školství nemají lehkou úlohu. Pociťuji, že autorita a úcta se v tomto povolání pomalu, ale jistě vytrácí. Dříve byl pedagog velmi váženou osobou, lidé se na

něho obraceli s žádostmi o radu. V dnešní době tomu tak není. Profese učitele není oceňována tak, jak by být měla.

Pedagogové jsou nesmírně důležití, díky nim mohou lidé na světě dělat to, co dělají. Je to jedno z povolání, které nás připravuje na život. Nikdy sice nevíme, co nás v životě potká a překvapí, ale můžeme být na to za pomoci pedagogů připraveni.

Proto souhlasím s názorem, který zastává Petr Chlebek, autor knihy *Komunikace mezi školou a rodiči*, který se domnívá, že: „*Učitelské povolání je výrazně nedoceno, společnost vnímá často učitele jako požírače jejich daní a volno, které je možné jimi využívat, je nad rámec pochopení rozsáhlé vrstvy populace.*“¹ Z této pozice se lidé dnes na učitele dívají a jen málo kdo dokáže pochopit, jaké nesnáze toto povolání skrývá.

Přála bych si, aby pedagogové nebyli terčem výsměchu a urážek. Zaslouží si více pochopení pro činnost, kterou dělají a více úcty, jak ze strany dětí, tak i některých rodičů. Všichni lidé nemají kompetence na to, aby mohli vykonávat tuto profesi. Existuje řada učitelů, kteří toto povolání vyměnili za jiné. Důvody, jež je k tomuto rozhodnutí přivedly, mohou být různé. Například zjistili, že tato práce nenaplnuje jejich život, nebo že nedokážou pracovat s dětmi, chybí jim trpělivost, nemají dostatečnou autoritu a tak dále. Přesto mezi námi jsou lidé, kteří mají nadání na to být pedagogem, pracovat s dětmi a být jejich průvodcem na cestě za opravdovým životem. I já jsem měla možnost se s takovými učiteli setkat a vážím si jich, protože svým nadšením pro práci dokázali vzbudit i nadšení žáků v oblastech, které nejsou příliš oblíbené. Dokázali hledět na žáka jako na jedinečnou bytost a podporovali ho v cestě za jeho cílem. Doufám, že se to poštěstí i jiným dětem.

Jelikož je ve školním prostředí nutná spolupráce jak ze strany učitelů, tak ze strany rodičů, rozhodla jsem se nahlédnout do reality vzdělávacího prostředí a zjistit, jak si na tom obě strany stojí.

¹ CHLEBEK, P., *Komunikace mezi školou a rodiči*, s. 5-6.

Tato práce bude obsahovat dvě hlavní části. První část bude teoretická, podám v ní nezbytně nutné informace, jež se týkají školy, rodiny a komunikace. Druhá část, empirická, bude založena na analýze dotazníků vyplněných rodiči a učiteli.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem a na jaké úrovni funguje komunikace mezi rodiči a učiteli na první stupni základní školy, a to na příkladu ZŠ Tanvald. Zaměřila jsem se na 1. stupeň, protože se domnívám, že zde probíhá komunikace častěji, nežli na stupni 2. Jak jsem již zmiňovala na začátku kapitoly, pro děti je nástup do školy jistým zlomem a potřebují tento zlom překonat. Proto je důležité, aby rodiče a učitelé spolupracovali a komunikovali. Rodiče i učitelé mohou díky vzájemné spolupráci zvýšit efektivitu svého působení na děti a vyvarovat se chyb. V tom vidím primární funkci komunikace ve školním prostředí.

Pro zjištění současné úrovně komunikace mezi školou a rodiči jsem zvolila postup, který je založen na kvantitativním výzkumu. Použila jsem metodu dotazníkového šetření, kterému předcházela předvýzkum, jehož hlavní náplní byly rozhovory s rodiči dětí. Celý výzkum jsem realizovala na Základní škole se zaměřením na sport, jež se nachází v Tanvaldě.

Teoretická část

V rámci teoretické části se zmíním o prostředí školy, rodiny a o průběhu komunikace. Po té se zaměřím na to, jaké formy spolupráce a komunikace se mezi rodiči a učiteli uplatňují.

Každý z nás si jistě uvědomuje, jaké funkce zastává rodina. Je to první socializační prostředí, v němž se po narození ve většině případů nacházíme. Škola je další nezbytné prostředí, v němž máme možnost osvojit si některé dovednosti, projevit talent, rozvíjet vědomosti získané ze strany rodičů či vychovatelů a postupně je rozšiřovat za pomoci učitelů.

V počátcích života výchovnou funkci zastávají rodiče, kteří jsou za dítě odpovědní a nesou za něho jisté následky. Jakmile dítě vstoupí do dráhy, jež mu přinese vzdělání, musí se rodiče a příslušní učitelé o výchovu podělit. Co považuji v tomto případě za nezbytné je to, že by měl rodič informovat učitele o „problémech“ dítěte, aby byl učitel dobře připraven a nic nezanedbal, na druhou stranu by měl učitel informovat rodiče v případě, že se stane něco neočekávaného. Ať už se to týká kázně, zdravotních problémů a jiných záležitostí. Spolupráce a komunikace by se v tomto případě měla vyskytovat na prvním místě v rámci zájmu o dítě jak na straně rodičů, tak učitelů. Nelze nekomunikovat. Tato cesta nikam nevede.

Hlavními aktéry v oblasti spolupráce a komunikace by tedy měli být rodiče a učitelé. Na 1. stupni ZŠ je to především třídní učitel, který by měl mít schopnosti taktně reagovat a jednat. Je s rodiči v bližším vztahu než ostatní vyučující, a to z toho důvodu, že o svých žácích ví vše důležité, má k nim bližší vztah než ostatní vyučující, je jejich „patronem“, protože se na něho mohou obrátit v jakýchkoli situacích. Veškeré problémy týkající se dětí řeší třídní učitel s rodiči. O třídním učiteli se budu ještě zmiňovat. Ve vztahu k rodičům je to nejdůležitější osobnost v rámci školní instituce.

1. Prostředí školy a vzdělávací činnost

1.1 Škola

Existuje mnoho definic, které vymezují tuto instituci. Prostředí školy a další vzdělávací oblasti tvoří hlavní náplň pedagogiky, považují proto za vhodné zmínit definici, kterou uvádí pedagogický slovník. Tedy škola je: „*Společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb. Stala se místem socializace žáků, podporujícím jejich osobnostní a sociální rozvoj a připravujícím je na život osobní, pracovní a občanský.*“²

Škola je v současných moderních společnostech určena pro každého bez ohledu na barvu pleti, rasu, věk, pohlaví a dalších rysů.

Jiří Prokop se ve své publikaci *Sociologie výchovy a školy* zmiňuje o třech funkcích, které škola zastává. Jedná se o funkci kvalifikační, která má zajistit to, aby si žák osvojil dovednosti, znalosti a schopnosti, jež jsou důležité pro jeho budoucí život. Může je uplatnit jednak v zaměstnání, jednak v soužití ve společnosti. Další funkcí je funkce selekční. Žáci se od sebe odlišují svými školními výsledky a životními šancemi a na základě toho jsou tříděni. Poslední je funkce integrační, která vypovídá o tom, že škola je institucí, jež uvádí žáky do společnosti. Dochází k tomu za pomoci odpovídajících postojů, přesvědčení a chování. K tomu patří píle, svědomitost při plnění úkolů, připravenost ke spolupráci, spolehlivost a přesnost ve styku s lidmi a v neposlední řadě loajalita vůči státu.³

Vzdělávací instituce je socializační prostředí, v němž má dítě možnost navazovat nové vztahy a rozvíjet tak sociální oblast. Škola je řazena do tzv. „středového postavení“. Jiří Prokop toto zařazení odůvodňuje následovně: „*Škola je přechodná instituce mezi prostředím rodiny*

² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., Pedagogický slovník, s. 238.

³ PROKOP, J., Sociologie výchovy a školy, s. 63-64.

*a prostředím povolání.*⁴ Na základě tohoto zařazení vyplývají pro školu, jakožto socializační zařízení, další funkce.

V první řadě je to funkce personalizační, podle níž má být jedinec utvářen více směrem k samostatně jednající osobě. Funkce kvalifikační zajišťuje obrácení školy ke světu, k orientaci na výkon, znalosti a kvalifikaci. Socializační funkci chápeme tak, že škola je organizace, která svými metodami, prostředky a formami (jež zahrnují uvítací rituály, hlášení o slovo, systém odměn a trestů) ovlivňuje a zároveň utváří osobnost každého jedince. Žáci si na základě společného soužití s ostatními spolužáky a s učiteli, mohou osvojit názory, postoje a vzorce chování. Mají prostor pro utváření si obrazu, který vypovídá o nich a o druhých. Poslední funkcí je funkce integrační. Již ze samotného názvu vyplývá, že škola připravuje jedince na život (společenský, politicko-veřejný, jehož součástí je ekonomický, politický, právní, ekologická a další systém).⁵

Je to tedy „dílna“, v níž se rozvíjí schopnosti žáků a zároveň jsou zde děti připravovány na praktický život. Každá škola má vytyčené cíle, které jsou jednak vzdělávací, jednak provozní (začátek a konce vyučování, kompetence zaměstnanců a další), jednak administrativní (vytváření řádů, školních vzdělávacích programů, psaní vysvědčení a další). Pro úspěšné dosahování těchto cílů je nezbytně nutné, aby všichni zaměstnanci spolu kooperovali. Atmosféra, kterou vytváří v této instituci, se odráží ve vnímání rodičů a především dětí.

V současné době se postavení této instituce v očích rodičů mění. Jak píše Otto Obst v knize *Školní didaktika: „Od školy se dnes očekává podíl na řešení řady sociálních problémů. Škola a učitelé jistě musí cítit za osudy žáků odpovědnost, která přesahuje hranice třídy, avšak škola se nemá ani neumí stát něčím jako dětskou psychoterapeutickou klinikou nebo odborem sociální péče. Musí s dalšími sociálními institucemi kvalifikovaně spolupracovat a plnit sociální a výchovné funkce, ale nemůže to dělat na úkor vzdělávání. Hlavním*

⁴ Tamtéž

⁵ PROKOP, J., Sociologie výchovy a školy, s. 65-66.

*posláním školy je totéž, co hlavním posláním učitele: vytvářet podmínky podporující učení žáků“.*⁶

Škola je především známá jako vzdělávací instituce, ale v kompetencích učitele je i to, aby dokázal rozpoznat žákovy potíže a najít způsob jejich řešení. O všem, co zjistí, by měl informovat rodiče a navrhnout, jakým způsobem budou postupovat pro odstranění těchto potíží.

Podmínkou pro povolání pedagoga je jistá znalost z oboru pedagogiky a psychologie. Pomocí těchto poznatků může dítěti pomoci a v podstatě ho zachránit od dalších komplikací.

1.2 Učitel

Již samotný název vypovídá o činnosti, kterou učitel vykonává, tedy učit někoho něco. Dalo by se říci, že v jistém smyslu může být za učitele považován každý člověk. Všichni rodiče učí své děti např. chodit, mluvit a podobně. V tomto případě je možné, aby se člověk (který zastává roli rodiče) považoval za učitele, protože nějakým způsobem ovlivnil život druhých lidí, vnesl jim do života něco nového. Ale v prostředí školy je tomu s rolí učitele jinak. Jak píše Jiří Prokop: „*Učitel je profesionál s určitou mírou autority a jeho profesionalita spočívá v tom, že za pomoci své metodické, didaktické a odborné kompetence pomáhá žákům při zvládnutí vyučovacích cílů, vedení žáků pak probíhá na základě diferencovaného přístupu k jednotlivcům*“⁷ Učitel je profesionálem také proto, že musí mít odbornou kvalifikaci pro vykonávání této činnosti.

Povinnosti učitele nespočívají jen v tom, že učí, ale podílí se také, a to významným způsobem, na výchově žáka. Tráví s dětmi čas v rozsahu čtyř až osmi hodin denně, to znamená, že má na ně velký vliv stejně, jako rodiče. Proto je nezbytné, aby s rodiči spolupracoval a aby si vzájemně poskytovali informace o dítěti.

⁶ KALHOUS, Z., OBST, O., Školní didaktika, s. 150-151.

⁷ PROKOP, J., Školní socializace, s. 5-6.

Aby mohl pedagog vykonávat své povolání v České republice, jeho předpokladem je dosažení odborné kvalifikace. Každý, kdo chce vykonávat toto povolání, musí mít ukončené vysokoškolské vzdělání na pedagogické fakultě. V současné době se jedná o pětileté studium. Absolvent získá titul Mgr. (magistr)

Jak již bylo zmíněno na začátku této kapitoly, učitel musí mít nejen znalosti z oboru, ale také z oblasti pedagogiky a psychologie. Jedině tehdy může pomoci žákům.

Být učitelem je velmi náročné. Rodiče od něho očekávají kvalitní a korektní jednání, dobré organizační schopnosti, vysokou odbornou znalost, příjemný a milý přístup k dětem, dobré nápady a jejich realizaci, autoritu, zajištění kázně. Ne každý člověk je schopen vykonávat tento druh práce s dětmi.

Jan Průcha rozlišuje u tohoto typu povolání tři profesní fáze. První fáze, profesní start, je fází začínajícího učitele a jeho adaptace na povolání. Absolventi vysokých škol, nastupující do učitelského povolání, nemají obvykle příznivé nástupní podmínky. Týká se to zejména nízkého finančního ohodnocení, velkého množství úvazku atd. Začínající učitelé vstupují do školy s jistými představami a ideály. Bývají často zklamáni z opravdové reality. Očekávají pomoc od starších kolegů, která nemusí být vždy naplněna. Někteří nastupující učitelé jsou zklamaní z nedostatečného materiálního vybavení školy.

Zkušeným profesionálem se učitel stává po pěti a více letech výkonu povolání. V takovém případě se nachází ve druhé fázi, zvané učitel expert. Pracovní zátěž českých učitelů, normována vyučovacími úvazky i měřena pomocí profesiogramů, je zhruba na průměrných hodnotách evropských zemí. Didaktické postupy a metody vyučování používané českými učiteli jsou rovněž na obdobné úrovni.

Poslední fáze, vyhasínající učitel se vyznačuje stavem, který se nazývá syndrom vyhoření. Projevuje se ztrátou zájmu a smyslu své práce. Svě

povolání vykonává učitel rutinně, bez sebemenšího zájmu. Bývá z práce často unavený a vyčerpaný. Často bývá tento stav spojen s únavou z vyučování, s obavami ze styku s rodiči, se zklamáním z vlastní profesionální úspěšnosti, s nezájmem o další sebevzdělávání, s odporem k veškerým pedagogickým inovacím.⁸

Bohužel toto povolání nemá pozitivní ukončení, ale neznamená to, že syndrom vyhoření potká každého pedagoga. Pokud učitel skončí se svoji prací včas, může tak zachránit svůj psychický stav. Aby pedagog nabral síly a mohl pokračovat ve svém povolání stále zodpovědně, měl by využít prázdniny pro zotavení. Jelikož toto povolání patří mezi rizikové, vzhledem k tomu, že jde o práci s lidmi/děťmi, je důležité, aby každý pedagog dodržoval zásady duševní hygieny. Jenom tak může svoji práci vykonávat téměř na sto procent.

Každý den je učitel vystavován stresu. Jak píše Jan Průcha: „*Nejde ale pouze o stres (ve smyslu psychofyzilogické reakce organismu), ale o výskyt ještě dalších příčin a projevů učitelovi zátěže, jako je např. pracovní nespokojenost. Zdroje zátěže učitelů neleží pouze ve třídě, ale mohou spočívat v učitelském sboru, ve vztazích učitelů s rodiči žáků nebo se školskými úřady. Existují rozdíly v zátěži učitelů působících na různých stupních a druzích školy a vyučujících různé předměty*“.⁹

1.2.1 Duševní hygiena pedagogického pracovníka

Duševní hygiena má mimořádný význam v učitelském a vychovatelském povolání. Učitelé i vychovatelé mají odpovědnost za své zdraví, jelikož výchovně ovlivňují i další generace. Co je pro podporu duševní hygieny nezbytné?

Pracovní prostředí by mělo být upraveno a hygienicky vybaveno. Estetická úprava působí příjemně a povzbudivě. Důležitou roli hají i fyzikální podněty (klid, dostatek světla, příjemná teplota a vlhkost vzduchu a jiné).

⁸ PRŮCHA, J., Učitel-současné poznatky o profesi, s. 22 - 28.

⁹ PRŮCHA, J., Učitel-současné poznatky o profesi, s. 67-68.

Pedagogické pracoviště – pro učitele to bývá hlavně třída, v níž vykonávají své povinnosti. Vzhledem k tomu, že je to místnost naplněná dětmi, platí pro ni některá specifika, jako je například hluk, častý pohyb dětí, což může učitele vyčerpávat. Tyto a jiné podněty mají neblahý vliv na psychickou stránku učitele, podporují vznik zátěže. Ve škole má pedagog také svůj kabinet. Toto prostředí by mělo splňovat základní podmínky jako je vhodné osvětlení, příjemná teplota, psací prostor. Prostřední, v němž si pedagog vytváří různé přípravy, by mělo být uzpůsobeno tak, aby se v něm cítil dobře. Věci, barvy kolem nás mají velký vliv na schopnost soustředit se.

Povinností pedagogického pracovníka je udržovat se v dobré duševní kondici, dbát na správnou životosprávu a především na správnou organizace vlastní práce. Do životosprávy zahrnujeme spánek, výživu (nutný přísun vitamínů, minerálů, pravidelná strava), správné dýchání, rozložení práce a odpočinku. Každý člověk, který pracuje s lidmi podobně jako učitel, lékař, psycholog a další, by měl být schopen odlišit práci od soukromého života. Neměl by si „nosit“ práci domů. Naučit se oddělovat tyto dvě věci je velmi obtížné, ale komu se to podaří, má velkou naději vykonávat toto povolání dlouhou dobu. Duševní hygienu podporuje i sebevzdělávání. Má vliv na tvorbu vlastní identity.

V případě, že pedagog nebude dbát o svoji duševní hygienu, přestane mít rád svoji práci, nebude ji vykonávat na sto procent a může dokonce i něco zanedbat.

Každý člověk se ocitá ve stresových situacích. Ve školním prostředí je těchto situací velmi mnoho. Důležité je umět se ovládat, vědět, co nám na stres nejvíce pomůže. Pokud bude člověk podléhat stresu neustále, může si přivodit jisté psychické poruchy, které nelze rychle odstranit.

1.2.2 Kompetence učitele

Pedagogický slovník vykládá termín „kompetence učitele“ jako: „soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl

*efektivně vykonávat své povolání“.*¹⁰ V současné době se od učitele očekává plnění následujících kompetencí.

Učitel je odborníkem nejen ve své aprobaci, ale má i všeobecný přehled. K aktualizaci všeobecných znalostí je třeba další vzdělávání. Je také didaktik a organizátor učebního procesu. To znamená, že umí učit, vysvětlovat problematické kapitoly, poradit, předávat informace srozumitelným způsobem, zaujmout a motivovat žáky. Připravuje se na své vyučování, vytváří si plány (roční pracovní plán, plán nižší vyučovací jednotky, plán vyučovací hodiny) a realizuje je. Učitel je odborníkem na vyučovací metody a média, poradcem a psychologem. V rámci této poradní kompetence učitel pozoruje žáky se zřetelem na nápadnost chování, problémy s učením, profesní orientaci. Je způsobilý k analýze a k pedagogickému ovlivňování každodenních individuálních či skupinových psychologických problémů ve třídě, je schopen vyhodnotit psychologický test. Důležitá je schopnost empatie, osobního porozumění. Učitel je také vychovatelem. Je schopen jednak vnímat „práva dítěte“, jednak být vzorem, modelem pro pozitivní obraz světa a lidí. Má odvahu přiznat vlastní meze a slabé stránky. V neposlední řadě je učitel znalcem a posuzovatelem, školním úředníkem a prostředníkem mezi školou, rodinou a mimoškolními institucemi.¹¹

Každý vyučující by měl být schopen splňovat tyto kompetence, zejména, je-li třídním učitelem.

1.2.3 Autorita učitele

Termín pochází z latinského slova auctor, což znamená tvůrce, činitel a auctoritas znamená moc, vliv. Podle sociologického slovníku je autorita jednou z podstatných forem uskutečňování moci, která je založena na více či méně obecném uznání oprávněnosti vlivu určité osobnosti, instituce nebo skupiny. Obecně je akceptováno, že autorita se podstatně liší od moci založené na přímém donucení tím, že je nějakým způsobem dosaženo základního

¹⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., Pedagogický slovník, s. 103.

¹¹ PROKOP, J., Školní socializace, s. 17-18.

souhlasu s tím, aby určitá osoba, instituce či skupina vykonávala svou moc, zejména stimulovala, koordinovala, kontrolovala a organizovala lidské aktivity a vyjadřovala a koordinovala individuální a obecné zájmy.¹²

Každý pedagog nemá přirozenou autoritu, ale může na ni zapracovat, a to tím způsobem, že si ujasní hranice, kam až žáci mohou „jít“, a tvrdě si za nimi stojí. Žáci jistě ocení, když je pedagog ve své práci důsledný a přísný. Nemusí to ocenit v době, kdy jsou na škole, ale později si uvědomí, že tento přístup na nich zanechal kladné vlivy. Na druhou stranu není dobré, když mají žáci z učitele strach. Může to mít následky na jejich zdravotním stavu. Jak píše Jiří Prokop: *„Na jedné straně požadují žáci učitele s pevnou rukou a očekávají od něho jednoznačná pravidla chování, která si dokáže tvrdě prosadit. Na straně druhé si žáci přejí učitele s osobním přístupem, který je především člověkem a potom až učitelem, tj. kterému se mohou svěřit i se svými osobními problémy“*.¹³

Záleží tedy na učiteli, jaký přístup k žákům si vytvoří a prosadí. Otto Obst hovoří jednak o formální autoritě, kdy je učitel představitelem požadavků, jež společnost klade na žáky. Proto je s touto sociální rolí spojena pravomoc rozhodovat o tom, čemu a jak se žáci budou učit, hodnotit je, odměňovat a trestat. Dále o neformální autoritě, která souvisí s oblibou. Obliba se získává různým způsobem, někdy i nižšími nároky na učební výkony žáků, liberálním postojem k jejich chování apod. Základem neformální autority je snaha napodobit učitele v těch vlastnostech, které žáci sami nemají, ale chtěli by mít. Do značné míry závisí na motivaci žáků, na jejich vztahu k předmětu, učebnímu oboru, kterému se chtějí, mohou a umějí naučit. Zajímavé je, že žáci neoceňují přílišnou liberálnost učitelů, ale naopak to, že jsou přiměřeně nároční, aniž by kolem sebe šířili hrůzu. Oceňován je diferencovaný přístup. Žáci u učitelů oceňují, že jim není lhostejný žákův prospěch a vztah ke škole, ale i oblékání a dobré vyjadřování učitele – vidí v tom projev zájmu a úcty

¹² Kolektiv autorů, Velký sociologický slovník, 1. svazek. A-O, s. 117.

¹³ PROKOP, J., Školní socializace, s. 23.

o ně. Zároveň kritizují učitele, kteří něco po žácích vyžadují, ale sami to neplní.¹⁴

A jak lze autoritu získat? Jiří Prokop píše: „*Autorita se získává výkony a jednáním, které se osvědčily jako nutné pro příslušnou skupinu nebo instituci, ale také vzhledem k obecně závazným normám a hodnotám. Autoritu získá ten člen sociální skupiny, který má výrazné schopnosti koordinovat a zprostředkovávat, čímž podporuje soudržnost skupiny. Autorita nemá žádnou šanci na přežití, pokud ji podporuje jen menšina příslušné skupiny. Získaná autorita musí být neustále pěstována*“.¹⁵

Pedagog, který nemá autoritu, má velmi těžkou práci, je neustále ve stresu, práce mu nepřináší uspokojení, jelikož řeší kázeňské problémy, se kterými si nemusí vždy vědět rady, a to ho znepokojuje. Je těžké si autoritu získat, ale pokud to učitel dokáže, jeho práce bude mít mnohem lepší výsledky.

Jiří Prokop se ve svém díle *Školní socializace* zmiňuje o tom, jakým způsobem je možné si udržet autoritu. Důležité je, aby učitel pracoval na sobě v oblasti inteligence, spolehlivosti, zodpovědnosti, aktivity, důkladnosti, schopnosti přizpůsobit se potřebám skupiny a být jí prospěšný. Jelikož je učitel součástí skupiny, tak musí dodržovat normy, které se v dané skupině určí a platí, nesmí vydávat nařízení, která nemohou být uposlechnuta, nesmí se vnucovat podřízeným, nesmí příliš vychvalovat jednoho člena skupiny před ostatními.¹⁶

1.2.4 Třídní učitel

Pro první, druhý a třetí stupeň vzdělávání je typické, že každá třída má svého třídního učitele. Jeho role je nezbytně důležitá. Třídní učitel se stará o svoji třídu, komunikuje s rodiči, má na starosti organizační věci, které se jeho třídy týkají, žáci se na něho mohou obrátit v jakýchkoli případech. Již Jan Amos Komenský v knize *Velká didaktika* vymezil postavu třídního učitele: „*Jen jeden učitel má řídit třídu, podobně jako jedno slunce osvětluje,*

¹⁴ KALHOUS, Z., OBST, O., *Školní didaktika*, s. 398-399.

¹⁵ PROKOP, J., *Školní socializace*, s. 23-25.

¹⁶ PROKOP, J., *Školní socializace*, s. 23-25.

zahřívá a zavlažuje zemi a zachovává vždy týž pořádek, jaký dnes, takový zítra“.¹⁷

Vladimír Spousta uvádí v knize *Základní výchovné činnosti třídního učitele*, funkce a povinnosti, jež jsou pro tuto roli typické.

Pro funkci třídního učitele je příznačný:

1. globální zřetel k vývoji jednotlivých žáků i žakovského kolektivu jako celku.
2. co nejužší a nejdůvěrnější kontakt se žáky své třídy, založený na oboustranné ochotě ke spolupráci.
3. pozitivní vztah k žákům, v jehož prizmatu jsou viděny všechny aktivity, požadavky ostatních učitelů, konflikty, úspěchy, nedostatky i prohry žáků při současném zachování plné, osobními kvalitami podložené autority třídního učitele.
4. péče o rozvoj individuality každého jednotlivého žáka.
5. permanentní stimulace a posilování aktivity, iniciativy, samostatnosti a tvořivosti žáků v operačním poli třídy“.¹⁸

Třídní učitel zastává ve své třídě několik rolí. Je to ředitel činností, to znamená, že plánuje a organizuje různé typy činností. Zaměřuje se na výkon jak jednotlivců, tak i celé třídy. Je také úředníkem, protože kontroluje omluvenky a vzkazy od rodičů, zasílá rodičům informace prostřednictvím dětí. Obstarává třídní knihu, kontroluje, zda je v ní zapsané vše, co má být. Pracuje s katalogovými listy jednotlivých žáků třídy. Píše vysvědčení, oznamuje rodičům dětí jejich nadprůměrné výkony pochvalnými listinami. Nebo naopak píše poznámky o nevhodných projevech chování dítěte. Jedná s vedoucími různých institucí, které chce se třídou navštívit v rámci exkurzí či výletů. Nezbytná role, kterou také vykonává, je role soudce. Musí řešit kázeňské přestupky, hodnotí je, navrhuje tresty a odměny. Nejtěžší úlohu, kterou třídní

¹⁷ SPOUSTA, V., *Základní výchovné činnosti třídního učitele*, s. 8.

¹⁸ SPOUSTA, V., *Základní výchovné činnosti třídního učitele*, s. 8.

učitel zastává, je role vzoru. V této roli by měl být sám sebou. Měl by mít na paměti, že jeho chování a jednání sledují žáci velmi bystře. Čekají, že udělá nějakou chybu, pokud se tak stane, měl by ji uznat. Třídní učitel je také vychovatelem a psychologem. Důležitým předpokladem pro výkon role psychologa je také schopnost vcítit se do dítěte, sledovat a poznat, kdo je terčem výsměchu či šikany, dokázat děti povzbudit, potěšit. V rámci výkonu této role jsou nezbytné znalosti vývojových fází, fází učení a tak dále. Třídní učitel by měl sledovat vztahy mezi dětmi ve třídě, podporovat socializaci žáků. Tím se stává sociologem. V neposlední řadě je také náhradním rodičem a přítelem a poradcem, který by měl být schopen porozumět dítěti a dát mu to najevo. Pomoci mu, když o to žádá, vyhledat jeho potřeby a uspokojovat je.

Pokud chce rodič získat nějaké informace o svém dítěti, popřípadě vyřešit nějaký problém, tak by se měl obracet na třídního učitele. Mezi rodiči a třídním učitelem by měla existovat chuť spolupracovat. V případě, že jeden z nich zatají něco druhému, tak jejich práce nebude mít uspokojivé výsledky. Dokonce mohou vývoj dítěte ovlivnit a zanedbat. O typech a průbězích spolupráce mezi rodiči a třídním učitelem se zmíním v kapitole, která ponese tentýž název.

Dle různorodých činností třídního učitele je zřejmé, že jeho role je rolí, jež je nezbytná pro dobré fungování školy. Obecně je třídní učitel na školách důležitý proto, že vzbuzuje v dětech pocit, že mají možnost se na někoho obrátit, požádat ho o radu. Důvěra v třídního učitele je obvykle mnohem intenzivnější nežli v jiné pedagogy. Pokud však třídní učitel nevzbuzuje v některém z žáků důvěru a jejich vztah není dobrý, tak to má následky i na spolupráci učitele s rodiči. V takovém případě je lepší, když ředitel/ka školy, v případě, že má dostatek možností, umožní přesun dítěte do paralelní třídy.

Existují případy, kdy si třídní učitel nerozumí s rodiči a naopak. Vždy je ale nutné to řešit, protože je velmi ohrožena vzájemná domluva a spolupráce.

1.3 Závěr kapitoly

Dle vyčerpávajících informací, které jsem se pokusila shromáždit, je zcela jasné, že kapitola týkající se školy, školního prostředí, je velmi obsáhlá. Skrývá v sobě spoustu zajímavých informací, ale i problematické části.

Prestiž učitelů v dnešní době není moc velká. Vzhledem k náročnosti povolání nejsou učitelé dostatečně dobře ohodnoceni. Nejen, že musí vykonávat své povinnosti ve škole, ale měli by se dále vzdělávat. Tato profese je časově náročná. Učitel pracuje ve škole, ale také doma, kde si vytváří přípravy, opravuje různé práce a podobně. I otázka kariérního postupu není vyřešena, učitelé tím ztrácejí motivaci. Doufám a věřím, že se tato situace jednou změní a ve školství bude pracovat více spokojených učitelů, jejichž práce je bude naplňovat.

Na závěr se zmíním o představě dobré školy, kterou vytvořil Jiří Prokop ve svém díle *Sociologie výchovy a školy*.

„Dobrá škola je učiteli a žáky přijímána, protože zde společně žijí a mohou spolu dělat smysluplné věci.“

V dobré škole děti zažívají, že učení je radostí a učitelé mohou vyučovat podle zásady „otevřeného a rozvíjejícího vyučování“. Děti a dospělí jsou znovu podněcováni k tomu, aby se pustili do dobrodružství myšlení a práce. Všichni si oboustranně pomáhají a radí, usilují o atmosféru důvěry, vzájemné opory a uznání autority bez pocitu strachu. Učitel má mnoho trpělivosti a času a poskytuje dětem pomoc, neučí je pouze soustavě vědomostí a pravidlům chování, ale učí je především ptát se a argumentovat, odpovídat a odůvodňovat, tvořit si vlastní úsudek a jednat odpovědně.¹⁹

Znaky dobré školy:

1. Škola má jasné vyučovací i mimo vyučovací cíle.
2. Pedagogický optimismus ve škole - vychází z předpokladu, že se žáci chtějí a mohou něco naučit.

¹⁹ PROKOP, J., *Sociologie výchovy a školy*, s. 69.

3. Pedagogická angažovanost učitele, péče o dobro každého žáka.
4. Kontrolovaná diagnostika a podpora v dosahování efektů učení se.
5. Zajištění minimálních podmínek disciplíny a pořádku, jasně určené postupy a jejich důsledné dodržování.
6. Kompetentní řízení učitelů ředitelem v rovině individuální i sociální (optimismus, schopnost řešení konfliktů, tvůrčí osobnost, zaangažování a podob.)
7. Klima důvěry vycházející z osobních kontaktů (mezi učiteli, žáky a rodiči), pozitivní ztotožnění s vlastní školou s pocitem spolupráce.
8. Dobrá organizace práce ve škole.
9. Spolupráce učitelů (společné projekty, hospitace, supervize).
10. Připravenost učitelů k zavádění inovací.
11. Angažovanost rodičů.
12. Podpora ze strany pedagogického dozoru (přes lidský i finanční potenciál).²⁰

²⁰ PROKOP, J., Sociologie výchovy a školy, s. 72.

2. Rodina

Vzhledem k tématu považují za vhodné zmínit se o rodině, jakožto instituci, která vychovává dítě, podílí se významným způsobem na utváření jeho osobnosti. Dítě si z rodiny přebírá spoustu zvyklostí, návyků, postojů a názorů. Jeho budoucí život je velmi ovlivněn prostředím, ve kterém bylo vychovááno.

Rodina by měla poskytnout dítěti veškeré možnosti vedoucí k uspokojování jeho základních potřeb. Existují rodiny, které toho nejsou schopny. To má ale velký následek – dítě je zanedbáváno, nevyvíjí se tak, jak by mělo. Ve škole může mít velké problémy i přesto, že jeho intelekt není podprůměrný. To, jak se rodiče chovají k dítěti, jaký způsob výchovy zvolí, zanechá jisté výsledky. Buď budou pozitivní, nebo negativní. Škola může některé negativní projevy dítěte postupně usměrňovat, ale nikdy je nedokáže odstranit úplně, pokud se rodiče nezapojí a nebudou mít zájem.

Velký sociologický slovník vymezuje termín rodina takto: „*Jde o obecně původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.*”²¹

2.1 Typologie rodiny

Na rodinu lze nahlížet z různých hledisek. Podle základního hlediska se rodina dělí na nukleární, kdy jde o dvougenerační rodinu skládající se z manželů a vlastních či adoptovaných dětí žijících ve společné domácnosti. Dále je to rozšířená rodina, o které hovoříme v případě, že v domácnosti žijí rodiče a jejich děti a další blízký příbuzní. Na rozdíl od nukleární rodiny, jsou v tomto typu rodiny manželské vztahy prvořadé a vztahy příbuzenské jsou

²¹ Kolektiv autorů, Velký sociologický slovník, 2. svazek. P-Ž, s. 940.

druhořadé. Proto nukleární rodinu označil francouzský sociolog Emil Durkheim také jako rodinu manželskou.²²

Ze stejného úhlu pohledu můžeme rodinu rozdělit na základní, jejíž součástí je otec, matka, dítě, dále reprodukční, kterou tvoří manželský pár, jež očekává dítě. A v poslední řadě je to rodina neúplná, jejíž součástí je jeden rodič a dítě.

Rodinu lze kategorizovat i podle toho, do jaké míry uspokojuje potřeby svých členů. V takovém případě jde o rodinu harmonickou, pro niž je typické, že dobře funguje. Měla by být úplná a měla by plnit všechny své funkce a potřeby jednotlivých členů. Dále je to rodina konsolidovaná, která funguje navenek dobře, ale vzájemné vztahy mezi členy nejsou vřelé. V neposlední řadě je to rodina disharmonická, ve které není žádná komunikace ani vzájemná spolupráce. Neplní základní funkce členů, je zde napjatá atmosféra, může se zde objevit i rodinné násilí (týrání dětí, manželek, nezájem o děti).²³

To, jak rodiče plní své povinnosti vůči dítěti, může učitel zjistit na základě toho, jaký mají zájem o výsledky dítěte, zda řeší problémy spojené se školní docházkou svého dítěte a podobně. Dalším faktorem, který ukazuje nezájem rodičů o dítě v rámci školního procesu, je například to, když učitel pozve rodiče na schůzku a oni ji odkládají.

2.2 Funkce a znaky rodiny

Mezi základní znaky rodiny patří stálost, intimita vzájemného soužití, silné citové vazby, každodenní kontakt, společné cíle, vlastní jazykový slovník, rituály.

Za nejdůležitější funkce rodiny jsou považovány funkce biologicky sexuální, jež je nutná pro zachování lidského rodu. Cílem této funkce je, aby rodina zplodila potomka. Dále je to funkce ekonomická, v níž jde o materiální zabezpečení rodiny, např. jídlo, teplo, oblečení, domov. Nezbytná je funkce výchovná, jež se týká zabezpečení péče o dítě a jeho výchovu. Důležitou roli

²² MIŠÍKOVÁ, J., *Základy sociologie rodiny*, s. 5-6.

²³ KOUDELKOVÁ, I., *Pedagogika (přednáška)*, Nová Paka: SoŠpg, 9. 11. 2004.

zde hraje socializační proces, kterým se dítě včlení do společnosti. Každá rodina má zodpovědnost za své dítě. Tato funkce se prolíná i se školou. Jak je dítě vychovááno, tak se bude projevovat ve škole. V dobách, kdy školní docházka nebyla zavedena, měli na své děti vliv rodiče. Ale se zavedením školní docházky se o výchovu museli rodiče podělit se školou. Jejich vliv už nebyl tak jednostranný. Proto bylo nutné začít spolupracovat. V neposlední řadě je to funkce emocionální a ochranná, jejímž předpokladem je splnění základních biologických, emocionálních a ekonomických potřeb. Důležitá je především podpora, ochrana, porozumění, láska, pomoc, poskytnutí domova. A funkce druhotná, jejíž součástí jsou funkce rekreační (dovolená, relaxace), zájmová (možnost uskutečnění různých aktivit) a morální (podpora legitimních svazků, manželská věrnost).²⁴

2.3 Závěr

Rodina je velmi obsáhlé téma, kterým se zabývá celá řada výzkumů, teorií, názorů a podobně. Skrývá různé problematické okruhy, které se týkají jak vztahu mezi partnery/rodiči, sourozenci, rodiči a dětmi, tak i následků těchto vztahů na vývoj jednotlivých členů.

Pro kvalitní vývoj jedince je důležité, aby mělo dostatečně podnětné a láskyplné prostředí. V případě náhlých změn je žádoucí informovat děti a vysvětlit jim situaci přiměřeně k jejich věku. Pokud jde o rozvod mezi rodiči či úmrtí člena v rodině, je vhodné se o tom zmínit třídnímu učiteli. Jelikož dítě po takové události nemusí pracovat ve škole tak, jak jsou na to učitelé zvyklí, popřípadě může změnit své chování. Učitel by měl vědět, proč se tak chová a jistou dobu by na vzniklou událost měl brát ohled.

²⁴ KOUDELKOVÁ, I., Pedagogika (přednáška), Nová Paka: SoŠpg, 9. 11. 2004.

3. Komunikace

3.1 Vymezení komunikace

Komunikaci můžeme definovat různými způsoby. Na úvod jsem zvolila citát, který je publikován v knize psychologie lidské komunikace, jejímž autorem je Zdeněk Vybíral. Autory citátu jsou M. Argyle a P. Trower.

„Lidská společnost představuje síť vztahů mezi lidmi. Přirovnáme-li ji k síti rybářské, pak uzly představují lidi, a provázky či lana vztahy mezi nimi. Ale co to vlastně je, toto lanová v lidském světě? Jedna odpověď je, že je to komunikace.“²⁵

„Pojem komunikace pochází z latinského jazyka „communicare“, což je ekvivalent slova „participace“ a to znamená podílet se s někým na něčem, spoluúčastnit se, sdílet se navzájem.“

Komunikací označujeme proces vzájemného sdělování spočívající ve sdělení něčeho s někým, předávání něčeho druhému, spolupodílení se s někým na něčem. V nejširším pojetí chápeme komunikaci jako proces vzájemného dorozumívání, předávání zpráv. Probíhá-li toto sdělování mezi lidmi v procesu sociální interakce, jde o komunikaci sociální. Sociální komunikace je významnou složkou mezilidských vztahů, lidé se jejím prostřednictvím navzájem ovlivňují, navazují vzájemné kontakty, přátelské vztahy, vytvářejí společné systémy hodnot. Podmínkou existence sociální komunikace je určitý uznávaný soubor významů, který umožňuje vzájemné dorozumění. Obsah každé sociální komunikace je tvořen: neverbálním či verbálním obsahem, kontextem situace, emotivním akcentem.²⁶

Obecně řečeno, komunikace je prostředek, který nám umožňuje dorozumívat se s lidmi. Skrze komunikaci dáváme najevo své názory, pocity, myšlenky a postoje. Mezi lidmi, kteří komunikují, probíhá vzájemné předávání

²⁵ VYBÍRAL, Z., Psychologie lidské komunikace, s. 17.

²⁶ HLADÍLEK, M., Úvod do sociální a pedagogické komunikace, s. 15.

si informací. Při procesu komunikace hraje důležitou roli zpětná vazba, která dokazuje, jak dotyčný, jemuž bylo něco řečeno, význam sdělení interpretoval. Při průběhu komunikace může dojít k jistým komunikačním šumům, které způsobí nesprávné pochopení významu sdělení a mohou zapříčinit nedorozumění mezi komunikujícími osobami. Mezi takové šumy můžeme zařadit jednak hluk, který je kolem nás, jednak hlasový handicap v období nemoci, jednak psychický stav (únava, zlost a další) a jednak nevhodný výběr slov. K nedorozumění může dojít i tehdy, pokud mluvčí podává informace bez srozumitelné hlasitosti, respektive mluví potichu.

Pokud jde o komunikaci neverbální, tak také může dojít k jistým nedorozuměním. Například, když učitel posílá po dítěti písemný vzkaz pro rodiče a dítě ho nepředá. Nebo když dítě zatají rodiči důležitou informaci (dostalo poznámku ve škole, má donést peníze na výlet). V takových případech může být rodič zaskočen telefonátem třídního učitele.

3.2 Formy komunikace

V rámci této podkapitoly budu vycházet z knihy *Úvod do sociální a pedagogické komunikace*, jejímž autorem je Miroslav Hladílek. Zde jsou rozlišovány formy komunikace na verbální, neverbální a nonverbální.

Verbální komunikace zahrnuje zvukovou i psanou formu řeči. Součástí verbální komunikace jsou jednak lingvistické projevy, jednak projevy mimo-lingvistické, které zahrnují vše, co se týká vlastností hlasu, jiných zvuků. Řeč, která zprostředkovává informace, je tvořena znaky. Ty jsou u mluvené řeči předávány hlasovou formou ovlivňovanou modulačními prostředky. Řeč používá zvukových signálů srozumitelných v dané oblasti, která je obvykle národnostní, i když tomu tak vždy není.

Neverbální komunikace je historicky starší, než komunikace verbální. Neverbální komunikace nahrazuje slova a věty řeči těla. Její pomocí sdělujeme řadu informací o sobě, svých citech, o potřebě sblížení. M. Wiedenová rozděluje neverbální projevy do 4 skupin podle toho, co sdělují.

První skupinu tvoří emoce a citový stav (vyjadřovaný mimikou, řečí, očí). Neverbálním projevem je i zájem o sblížení, který se projevuje sdělování přitažlivosti, touhou po užším kontaktu v osobním styku vyjadřovaný proxemikou (jde o vyjádření vztahu k druhému na základě vzdálenosti) a haptikou (jde o komunikaci za pomoci dotyků). Třetí skupinu tvoří vytváření dojmu o tom „kdo jsem já“ a „kdo je ten druhý“. Poslední skupina se týká snahy ovlivnit postoje a jednání druhých a řídit vzájemný vztah.

Mezi neverbální signály používané v interpersonálním styku patří jednak symboly, kterými se myslí signály přeložitelné na slova. Jsou signalizovány pomocí prstů, rukou, paží, končetin, nosu, pohyb hlavou. Mohou působit samostatně nebo ve spojení s krátkými větami. Jednak to jsou ilustrátory, jež chápeme jako doprovodnou ilustrativní gestikulaci spojenou s řečí při zdůrazňování slov nebo frází. Další skupinu tvoří regulátory. Jsou to usměrňující a řídicí signály při započetí nebo ukončení komunikace. Např. podání ruky, kývání hlavou, pohledy. Poslední skupinu tvoří adaptéry. Jde o pohyby, gesta a ostatní činnosti používané pro zvládnutí našich pocitů obvykle ve stresových situacích.

Mezi projevy *nonverbální komunikace* se řadí sdělování pohledy (řeč očí), sdělování různými výrazy obličeje (mimika), s. kulturně vázanými pohyby a postoji (gotika), s. fyzickými postoji, konfigurací všech částí těla (posturologie), s. pohyby všech částí těla, jejichž význam není předepsán (kinezika), s. dotekem a bezprostředním kontaktem (haptika), s. přiblížením a oddálením, přístupem či odstupem v mezilidském styku (proxemika) a sdělování úpravou zevnějšku.

Z hlediska vztahového se rozlišuje komunikace intrapersonální, která spočívá v získávání informací z počítače či z archivu a masová komunikace, jež je zprostředkovaná masmédií.²⁷

²⁷ HLADÍKEK, M., Úvod do sociální a pedagogické komunikace, s. 15-18.

3.3 Funkce komunikace

Při komunikaci je nezbytné informovat, ať už verbálně či neverbálně. Dále instruovat ve smyslu zasvětit, podat instrukce. Důležité je také umět přesvědčit adresáta tak, aby změnil názor. Cílem přesvědčení je získat adresáta na svoji stranu. A poslední nezbytností je umět pobavit, tedy rozveselit druhého i sebe.

Psycholingvistika, jejímž významným představitelem je K. Bühler, považuje za hlavní funkce komunikování funkce expresivní, kdy mluvčí dává najevo svůj psychický i fyzický stav, vyjadřuje své emoce prostřednictvím jazykových prostředků, výškou hlasu, intonací, dále apelativní funkci, při níž jde o výzvu, která má přimět posluchače k činnosti. A poslední je funkce referenční. Jde o odkaz na časové nebo prostorové vztahy, po případě na jiné mimojazykové faktory.²⁸

Pražská škola včele s Janem Mukařovským doplnila triádu o funkci estetickou či poetickou. Roman Jakobson přidal další funkce metajazykovou a fatickou, která spočívá v zaměření se na kontakt.²⁹

3.4 Prvky a schéma komunikačního procesu

Mezi prvky komunikačního procesu se obvykle řadí komunikátor, což je iniciátor komunikačního aktu. Nemusí být vždy regulátorem komunikace (př. učitel volá rodiči, že dítě není v pořádku). Ale může jím být v případě, kdy vedoucí prodejny k sobě volá zaměstnance. Dále je to příjemce, který je na počátku komunikačního aktu pasivní. Přijímá informace a může se stát i regulátorem komunikace. Jeho odpověď dokončuje základní komunikační schéma. Posledním článkem komunikačního procesu je kanál. Je to souhrn podmínek, jež umožňují partnerovi komunikovat s druhým partnerem. Má-li informace projít kanálem, musí být určitým způsobem upravena, což provádí převaděč a přijímač. Ve většině komunikačních systémů je převládajícím zdrojem informací člověk a převaděčem mluvní mechanismus vysílající

²⁸ ČERNÝ, J., Úvod do studia jazyka, s. 16.

²⁹ VYBÍRAL, Z., Psychologie lidské komunikace, s. 23-24.

signály ve formě zvukových vln. Kanálem je část prostoru spojující mluvidla s ušima příjemce. Cíl komunikace se pak realizuje v mozku jako pochopení a interpretace sdělení. Operace prováděná převaděčem je označovaná jako zakódování, dekodování pak provádí příjemce

Dále mezi prvky komunikačního procesu řadíme směr komunikace, obsah, vyjadřovací prostředky, záměry a efekty.

Co se týče schématu komunikačního aktu, tak je oboustranné. Je utvořeno z podnětu či vysílání a odpovědi či zpětné vazby. Komunikační spojení může v některém směru dále pokračovat a vytváří tak komunikační cesty, řetězce, větvení nebo sítě.³⁰

3.5 Průběh procesu mluvení

Tento proces lze uspořádat do čtyř fází. V *Psychologii lidské komunikace* je prezentován takto:

1. Člověk si s pomocí vnitřní řeči uvědomí jádro toho, co zamýšlí promluvit. Už zde vychází ze znalosti kontextu, např. z odhadu, co od něj očekává příjemce.

2. Zapojí se „formulátor“: dlouhodobá paměť vybere slova ze slovní zásoby, syntaktická pravidla a program artikulace.

3. Zpráva je zakódována (gramaticky, fonologicky) je „oblečena do slov“. V mozku se objevuje „obraz výroku“.

4. Začíná fáze artikulace a zároveň je zapnut zpětnovazební okruh: Říkám to, co jsem chtěl říct, dobře – tak, že mi příjemce rozumí?³¹

3.6 Ego-stavy

Dle autora transakční analýzy, která představuje psychologickou metodu, jež vyrostla na bázi psychoanalýzy a jejím zakladatelem je americký psychiatr Eric Berne, se člověk při komunikaci nachází vždy v jednom ze tří ego-stavů,

³⁰ HLADÍLEK, M., Úvod do sociální a pedagogické komunikace, s. 10.

³¹ VYBÍRAL, Z., Psychologie lidské komunikace, s. 106.

rodičovském, dospělém a dětském. To, v jakém ego-stavu se osoba při komunikaci právě nachází lze vypočítat z gest, mimiky, poznat podle tónu hlasu či část používaných slov.

Znaky rodičovského ego-stavu: zhrožený pohled, soucitný pohled, hlazení druhého člověka, lomení rukama, ruce v bok, založené ruce před hrudí, vztyčený ukazováček, sevřené rty. Častá slova: „jednou a provždy“, „já bych na tvém místě“, hodnotící, kritické či pochvalné výrazy.

Znaky komunikujícího z dospělého ego-stavu: člověk je neverbálně přirozený a seriózní, klade často otázky, vyjadřuje vlastní názory se slovy „podle mne“. Slova: srovnatelný, pravda, lež, pravděpodobný, možný, neznámý, objektivní, myslím, aha.

Znaky komunikujícího z dětského ego-stavu: kňouravý hlas, koulení očima, křivení úst, krčení rameny, klopení očí, provokování, vyjadřování emocí, hlášení se o slovo, okusování nehtů, šťourání v nose, chichotání. Časté je komunikování ze dvou ego-stavů souběžně, přičemž jedna transakce je zjevná a druhý skrytá.³²

3.7 Asertivita

Asertivita je umění jak se přiměřeně prosadit či bránit v situaci, ve které se právě nacházíme. Asertivita představuje „terapeutickou techniku či sadu technik“. Její podstatou je věcný a neústupný komunikační styl, ale také tzv. podpůrný vztah k partnerovi v komunikaci a vědomé vyhýbání se komunikačním „faulům“. Asertivní jednání se někdy stává komunikačním manévrováním ve vypjatých sociálních kontaktech a při sporech. Nemá být ani agresivní, ani pasivní. Asertivně jednající člověk dokáže čelit kritice, manipulaci, afektivním a agresivním výpadům, které jsou namířené vůči němu.

3.8 Zdravá komunikace

Zdravou komunikaci psychologové a psychiatři považují za důležitou podmínku osobnostního optima. Zdravá komunikace blahodárně působí na

³² VYBÍRAL, Z., Psychologie lidské komunikace, s. 164-166.

průběh většiny tělesných onemocnění. U některých nemocí je komunikaci připisován dokonce rozhodující vliv na stabilizaci stavu nemocného.

Mezi charakteristiky zdravé komunikace patří to, že komunikující neodkládá odpovědi na pozdější dobu, ale reaguje ihned. Musíme se přizpůsobovat stanoviskům slovníku a mimoslovnímu repertoáru druhého. Kognitivní přizpůsobování je nutné a můžeme ho přirovnat k neustálému biologickému a sociálnímu přizpůsobování měnícím se podmínkám života. Důležitý je také zájem o druhého, ten dáme najevo, když pozorně nasloucháme, jsme trpěliví, náš pohled je přátelský, náš hlas je přátelský, signalizujeme uznání za dobrý pokrok v komunikaci, povzbuzujeme, jsme zaangażováni. Významnou roli hraje také kontakt z očí do očí. Přítomnost humorných momentů, žertování (ale ne na úkor jiného účastníka) pomáhá fixovat komunikované obsahy lépe, než převládá-li pouze vážnost a informace jsou předávány suše a věcně. Humor může být ale také neadekvátní či přehnaný.

Zdravou komunikaci charakterizuje její „otevřenost“, možnost navázat na přerušovaný hovor, neuzavírání perspektivy, možnost pokračovat. Dalším významným rysem je podpora dalšího vývoje účastníků. V rámci zdravé komunikace se uplatňuje tolerance, empatie, ohled na koevoluci (společný vývoj ve dvou).³³

3.9 Závěr

Komunikace je pro naši existenci velmi důležitá. Při procesu komunikace je nezbytné, abychom brali ohled na našeho komunikačního partnera. Je vhodné přizpůsobit slovník, pro lepší srozumitelnost. Důležité je mluvit jasně a zřetelně. Měli bychom se naučit nazývat realitu „pravými jmény“. Když jednáme o nějakém problému, tak bychom měli brát ohled i na pocity druhého člověka a měli bychom vybírat vhodná slova, abychom se adresáta nedotkli. Každý dělá chyby a ne hned si z chyb vezmeme ponaučení, ale každá špatná

³³ VYBÍRAL, Z., Psychologie lidské komunikace, s. 214-219.

zkušenost je dobrá a má na naše komunikační dovednosti vliv, který může být poznatelný později.

4. Spolupráce školy s rodiči

Spolupráce mezi školou a rodiči je jeden z hlavních předpokladů, jak zvýšit kvalitu vzdělání dítěte. Pokud jedna strana vynakládá úsilí a druhá strana se nesnaží a toto úsilí nepodporuje, vytváří tak těžší podmínky pro vzdělání dítěte. Samo dítě nemá jasno, co má a nemá plnit, když každá z těchto dvou institucí preferuje jiné požadavky. Považuji za nezbytné, aby se rodiče a třídní učitelé společně seznámili.

Jelikož třídní učitel na prvním stupni základní školy působí na děti denně čtyři až šest hodin, jeho vliv se nedá považovat za nedůležitý, ba naopak. Rodič hraje podstatnou roli obzvláště v období, kdy dítě navštěvuje první stupeň, ale vzhledem k časovým možnostem nemusí být vždy jeho vliv tak intenzivní, jako vliv učitele. Dle mého názoru by se rodič měl s třídním učitelem domluvit na jistých pravidlech v případě, že není něco v pořádku. Rodič by měl podporovat autoritu učitele a naopak učitel autoritu rodiče. V případě, že s něčím jedna strana nesouhlasí, neměla by to vyslovovat před dítětem.

Existuje spousta případů, kdy si rodič a třídní učitel nepadnou do oka. V takovém případě by si to měli vyřešit mezi sebou a nezatahovat do toho dítě. Je důležité myslet na to, aby se před dětmi autorita obou stran podporovala. Když se nepodporuje, dítě si může k určité osobě dovolit více, než je žádoucí a konflikty se tím pádem ještě více zauzlují.

Kamil Janiš se vyjádřil k postavení školy jakožto důležité instituci vzdělávání následovně: *„Jak rodině, tak i škole jde o jedno jediné - podílet se na co nejharmoničtějšímu rozvoji osobnosti dítěte. Škola se dostává ve vztahu k rodině do pozice vzdělávacího, výchovného a poradenského „servisu“. Ze všech činitelů, kteří mohou proces výchovy výrazně ovlivnit, je škola tím kvalitativně nejvýznamnějším subjektem. Všeobecně škola přispívá nejen k celkovému rozvoji jednotlivce, ale představuje ochranné zařízení garantující*

mladým lidem optimální prostředí v jednom z nejkomplicovanějších období vývoje, kterým je dospívání. ³⁴

4.1 Vztah rodiny a školy

Spolupráce mezi rodinou a školou by měla být jednotná. Ani jedna strana by neměla zamlčovat informace, které jsou pro spolupráci důležité. V případě, že dojde k nějakému problému, měly by se k němu obě strany postavit čelem a domluvit se, jakým směrem se bude jejich spolupráce udávat.

Dle D. Vašátkové a M. Faberové:

„Škola se mění tak, aby se postupně stávala institucí otevřenou a spolupracující s jinými subjekty zainteresovanými v oblasti výchovy a vzdělávání. Mění se i rodina, jež má nyní prostor k otevřené formulaci svého vztahu ke škole a ke vzdělávání svých dětí. Změny školy i rodiny přinášejí možnost, ba dokonce nutnost změn v úrovni komunikace a spolupráce obou těchto institucí. V rovině spolupráce školy jako celku se skupinou rodičů je situace komplikovaná relativně rozšířenou nechutí lidí angažovat se v jakémkoli kolektivním orgánu nad rámec pracovních povinností a v podstatě v neexistujícím povědomí rodičů o jejich právech, jež by mohli jako skupina prosazovat. Většina ředitelů škol se shoduje na tom, že iniciativa musí přijít od samotných rodičů. Připouštějí však, že škola by jim mohla vytvořit vhodnější výchozí podmínky. ³⁵

Pavla Kuchařová v článku *Komunikace a spolupráce školy s rodiči*, pokládá za důležité následující: *„Každá spolupráce se zlepšuje přímo úměrně s tím, jak se účastníci lépe poznávají, zvykají si na sebe a také vědí, co od sebe mohou očekávat, ale i co je očekáváno od nich. Učitel jako profesionál na vzdělávání by měl být i odborníkem na komunikaci. Na něm je, aby hned v počátcích spolupráce s rodiči vytvořil takové prostředí a podmínky, kde obě strany mohou otevřeně diskutovat. Škola by měla prostřednictvím učitele*

³⁴ JANIŠ, K., Rodina a škola, s. 7.

³⁵ VAŠÁTKOVÁ, D., FABEROVÁ, M., Pohled na dnešní vztahy rodiny a školy, In: *Rodina škola*, s. 23-24.

*přibližovat rodičům svět školy a učení, aby i oni měli možnost se aktivně podílet na vzdělávání svých dětí.*³⁶

Výzkum v oblasti vzájemného očekávání a percepce učitelů a rodičů provedli Rabušicová a Pol v roce 1996 nebo kanadský autor Coleman v roce 1998. O tomto výzkumu se zmiňuje Pavla Kuchařová v článku *Komunikace a spolupráce školy s rodiči*. Z těchto výzkumů je patrné následující:

Rodiče očekávají personalitu a objektivitu učitele. Učitel by měl být dítěti oporou. Ke každému žákovi by měl přistupovat individuálně.

Rodiče mají o učiteli lepší mínění a více mu důvěřují, pokud s nimi komunikuje, nevylučuje je ze studijního procesu a hlavně je bere jako rovnoprávné partnery se společným cílem vzdělávat dítě. Učitelé naopak očekávají, že rodiče budou respektovat dění ve škole, dají učiteli svou podporu a pomohou dítěti se školní prací a učením.

Rodiče by učitele měli brát jako odborníka na vzdělávání, který ví, co a proč dělá.³⁷

Pokud by se tato očekávání vyplnila, vznikl by kvalitní vztah.

Aby rodiče s učitelem komunikovali a mohli mu věřit, měl by učitel legitimizovat vzájemnou spolupráci. To spočívá v dohodě s rodiči na pravidlech spolupráce, sdělit jim jaká mají práva a povinnosti. Dále by se měl postarat o takové prostředí, které bude podnětné, otevřené a obě strany zde budou moci diskutovat. Učitel by měl rodičům zajistit přístup k vyučovacím metodám, cílům, popřípadě by je mohl seznámit se školním vzdělávacím programem. V neposlední řadě by měl učitel rodičům sdělovat týdenní či měsíční pracovní cíle. To spočívá především ve vysvětlení, jak mohou dítěti pomoci s probíranou látkou.³⁸

Na základě zkušeností z praxe mohu potvrdit, že je učitel rád, když stihne rodičům říci to, co potřebuje. Na druhou stranu některé školy mají ve svém

³⁶ KUCHAROVÁ, P.: *Učitelství listy*, roč. XV, 2007-2008, č. 1, s. 11.

³⁷ KUCHAROVÁ, P.: *Učitelství listy*, roč. XV, 2007-2008, č. 2, s. 15.

³⁸ KUCHAROVÁ, P.: *Učitelství listy*, roč. XV, 2007-2008, č. 3, s. 17.

zájmu seznámit na začátku školního roku rodiče s látkou, kterou budou s dětmi probírat v průběhu celého roku. To je možné aplikovat na třídních schůzkách pro 1. stupeň. U druhého a třetího stupně by to nebylo možné vzhledem k počtu předmětů a rozsáhlého obsahu. Na prvním stupni pracuje s jednou třídou obvykle jeden učitel, na druhém a třetím stupni mají žáci na každý předmět jiného vyučujícího.

4.1.1 Práva a povinnosti zákonných zástupců

Ve školském zákoně jsou definovány povinnosti zákonných zástupců. Pro spolupráci má jejich dodržování velký význam. V paragrafu 21 Školského zákona, sbírky 317 je uvedeno:

Práva jsou stejná jak pro žáky, nezletilé, tak pro zákonné zástupce

1. na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,
2. volit a být voleni do školské rady, jsou-li zletilí,
3. vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje,
4. na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání podle tohoto zákona.

Povinnosti zákonných zástupců:

1. zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení,
2. na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka,
3. informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,

4. dokládat důvody nepřítomnosti dítěte a žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem.³⁹

4.2 Role rodičů vzhledem ke škole

Rodiče zaujímají vůči škole jistou roli. V současné době se rozlišují role zákazník, partner, občan a problém.

Milada Rabušicová a Kateřina Emmerová vymezují jednotlivé role takto:

Rodič jako zákazník: tento model rodičovských rolí přináší do otázky pohledu na rodiče dvě možné perspektivy:

První perspektivu zobrazuje škola a její učitelé, kteří jsou odborníky na poskytování žádaných služeb a vědí nejlépe, jak dělat svoji práci, jak získávat zákazníky a jak o ně pečovat.

Druhou perspektivu tvoří rodiče, kteří jsou odborníky na výchovu vlastních dětí, a proto vědí nejlépe, jaké služby školy a přístup mají požadovat.

Postoj školy závisí obvykle na dvou podmínkách. Na vnímání rodičů jako nejdůležitějších osob v životě dětí a také do značné míry na ochotě podrobovat svou práci kritice a požadavkům rodičů a reagovat na ně, popř. jim vycházet vstříc, a zároveň na schopnosti jasně formulovat a obhajovat před rodiči svou práci.

Rodiče mají právo vybrat si z následujících možností participace. Buď se aktivně zapojí se do managementu školy a budou tak mít přímý vliv na rozvoj školy, nebo začnou vyslovovat své potřeby a objednávky jako řadový rodič anebo budou přijímat to, co je nabízeno a odevzdávat se do rukou odborníků, čímž vyjádří svou loajalitu.

Klíčovým mechanismem tohoto konceptu je možnost svobodného výběru školy rodiči. Tato okolnost staví školy do soupeřících pozic a vytváří tlak na zlepšování školních výsledků škol i na nadstandardní nabídku v oblasti kurikula, volného času aj jiných služeb. Možnost svobodného výběru školy

³⁹ Školský zákon, Práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků, s. 4834-4835.

a zavedení určité „spotřebitelské kultury“ ve školách má mít za následek i větší spolupráci rodičů se školou, neboť se nabízí příležitost ovlivnit kvalitu „kupovaných“ služeb.

Od škol se očekává, že budou v první řadě pravidelně informovat rodiče o výsledcích učení jejich dětí a vytvářet podmínky pro obousměrnou komunikaci. Nejde však pouze o to. Mají-li rodiče sehrávat aktivní roli v rozvoji svých dětí, potřebují lépe porozumět procesům vzdělávání a výchovy.

Rodič jako partner: partnerství je ve vztahu školy k rodičům dnes už nejčastěji používaným výrazem. Nabízí rovnoprávný vztah oběma stranám, tedy vzájemné uznání přínosu partnera pro rozvoj dítěte. V jeho rámci se učitelé snaží potlačovat svou roli odborníků a přijímat pohledy rodičů jako obohacení pro vlastní práci. Rodiče, jakkoli nejsou odborníci vzdělání, mají s výchovou osobní zkušenosti, znají své děti nejlépe, a proto jsou jejich sdělení pro práci učitelů hodnotná.

Rodič jako občan: Tento vztah je obecně vymezován jako typický vztah mezi občany uplatňující svá práva a své odpovědnosti vůči školám. Je třeba rozlišovat, zda se jedná o uplatňování práv individuálních, nebo kolektivních. Úvahy o rodičích ve vztahu ke škole vycházejí z myšlenky občanské participace na nejrůznějších úrovních. Podstatné proto je, v jakém stavu se „občanství“ určité společnosti nachází, jak je chápáno a jaké podmínky pro uplatňování občanských aktivit jsou vytvořeny. V individuální poloze vystupuje rodič jako občan buď jako ekonomicky nezávislý subjekt, který může uzavřít kontrakt na konkrétní vzdělávací službu, nebo jako subjekt, který tuto nezávislost a možnost sice nemá, ale má přístup ke státem poskytovaným vzdělávacím službám. Vztahy mezi školou a rodinou jsou determinovány především školou. Vztah vzájemné závislosti mezi rodinou a školou je právě tím důležitým momentem, který odlišuje občanský přístup od přístupu klientského (zákaznického). Tento typ vztahu je nejméně precizován do podoby konkrétních podmínek vztahů – spolupráce školy a rodiny.⁴⁰

⁴⁰ RABUŠICOVÁ, M., EMMEROVÁ, K., *Pedagogika*, roč. LIII, 2003, č. 2, s. 144-148.

Rodič jako problém: tento přístup vyjadřuje spíše tradiční pohled na rodiče ve vztahu ke škole, který odpovídá prvním fázím vývoje tohoto vztahu. V zásadě se rozpadá do tří základních podob. V první řadě je to skupina rodičů, které bychom mohli označit jako nezávislé. Nezávislí rodiče se snaží udržovat se školami svých dětí minimální kontakt, to znamená, že s učiteli komunikují zřídka, školní výsledky dětí sledují zprostředkovaně. Hodnoty rodiny mohou být jiné, než jsou předávány školou, a proto necítí ve větší míře potřebu se školou spolupracovat, i když ji tolerují. Na srdci jim obvykle leží pouze blaho dítěte a snaha rozvíjet jeho individualitu. Za tím účelem mu zajišťují různá doučování. Jde o rodiče, kteří své rodičovské povinnosti plní, ale v rámci, který si určí sami. Pro školy samotné by tito rodiče v podstatě problémem být nemuseli, pokud by školy neměly povinnost dokumentovat své styky s nimi.

Druhou skupinu bychom mohli označit jako rodiče špatné. Zpravidla neprojevují zájem o vzdělání a východu svých dětí a nepodporují jejich učení. Nemají obvykle snahu informovat se o způsobech práce školy a její pedagogické koncepci, budí dojem, že školu a její názory neakceptují a nepodporují, někteří ji ignorují. Může se jednat o rodiny žijící na okraji společnosti, rodiče, kteří mají svůj vlastní problém, ale i rodiny pocházející z jiného kulturního okruhu. Obvykle tito rodiče neplní dobře své povinnosti ani uvnitř rodiny.⁴¹

V roce 2001 proběhl výzkum, který se týkal toho, jaká role převažuje v naší zemi. Celková návratnost byla 30%. Výsledek je takový: mezi těmito čtyřmi typy rolí převažuje role rodiče jako zákazníka. Nejčastěji na českých školách, alespoň podle vyjádření respondentů, se můžeme setkat s rodiči zákazníky, kteří volí pro svoje dítě školu záměrně, přejí si, aby jejich děti učili jen ti nejkvalifikovanější učitelé, a také požadují, aby jim škola poskytovala potřebné informace.

Je prokázáno, že čím je dítě starší, tím je slabší partnerství mezi rodinou a školou. Tuto skutečnost lze vysvětlovat různými způsoby. Stupňující se

⁴¹ RABUŠICOVÁ, M., EMMEROVÁ, K., a kol., *Pedagogika*, roč. LIII, 2003, č. 3, s. 309-310.

odstup mezi rodiči a učiteli může být dán zvyšující se důležitostí klasifikace, která v mateřské škole absentuje zcela, pro další dráhu dítěte. Lze také uvažovat o tom, že učitelé vyšších stupňů jsou vnímáni jako profesionální autority, jímž se rodiče nedovazují do jejich práce zasahovat, nebo o tom, že se zvyšujícím se věkem dítěte rodiče omezují dohled i časové investice do jeho výchovy.

4.3 Konflikty mezi školou a rodiči

Občas se stává, že si rodiče a učitelé nerozumí. Buď nechtějí slyšet, co jim druhá strana říká, nebo chtějí obhájit svůj názor. Obvykle rodič hájí své dítě a nechce si připustit, že by jeho dítě mělo nějaký problém. Učitel musí s rodiči jednat adekvátně, profesionálně a tak, aby se jich nedotkl. Vždy, když rodičům oznamuje správu o tom, že jejich dítě má nějaký problém (kázeňský, prospěchový a jiný), měl by rodičům nabídnout způsoby řešení a zaručit jim pomoc ze své strany. Na druhou stranu učitelé se ne vždy chovají profesionálně. Existují případy, kdy si učitel vytvoří k žákovi negativní postoj a dává ho najevo. Tím selhává ve své profesi, protože by si měl zachovat ke každému stejný vztah, i když je to těžké, neměl by někoho upřednostňovat, anebo naopak shazovat.

4.3.1 Faktory vzniku konfliktů

Na vzniku konfliktů se podílejí faktory, o kterých se zmiňuje Petr Chlebek.

Rozlišuje dvě skupiny faktorů:

První skupinu tvoří psychogenní faktory. Do této skupiny můžeme zařadit poruchy duševní vyrovnanosti a duševní zdraví (pocity ohrožení, agrese, tělesné obtíže). Dále sem patří zkreslené sociální vnímání (první dojem je vždy zrádný, mnoho učitelů na něho dá), asociální „vzorce chování“ a vady charakteru (zde silně převládá vliv rodiny na dítě.) Škola nemůže „zlomit“ vlastnost dítěte, která mu byla rodinou léta vštěpována.

Druhou skupinu tvoří sociogenní faktory. Sem můžeme zařadit nepřesné stanovení obsahu a rozsahu pracovní činnosti (učitel často neví, co si může dovolit), rozpornost organizačních norem (již vlastní zákonnost tohoto státu ukazuje, že některé zákony, vyhlášky a nařízení nejsou zcela v souladu), vady komunikačního systému (zde je důležitá kontrolní činnost, ne pouze podpisů rodičů v žákovských knížkách, ale především vedení školy musí mít neustálý přehled o situaci ve škole.⁴²

4.3.2 Reakce v konfliktních situacích

Na konfliktní situace každý člověk reaguje jiným způsobem. Nejčastěji jsou zastoupeny následující reakce, jako je například agrese (při níž dojde k uvolnění), identifikace (žák řekne, že otec je policista nebo vyšší úředník, ve snaze učitele zastrašit. Tato metoda je rodiči podporována, ale rodiče by si měli uvědomit, že pokud učitel odejde ze školství, nejhůře si polepší). Dále je to obsese (žák reaguje na učitele podobným způsobem jako učitel na něj). Zde by měli učitelé pochopit, že pokud osloví žáka vulgárním způsobem, těžko se mohou proti případně reakci bránit, regrese (děti volí způsoby jako pláč, lež, hledání viníka jinde), rezignace (žák i rodič se v případě negativního výsledku mohou stáhnout do pasivity, kdy si řeknou, že ať dělají cokoli, stejně je to jedno), a izolace (rodiče odmítají komunikovat se školou), negace (účastník konfliktu „zmizí“ a objeví se až po „zklidnění hladiny“).⁴³

Při vlastním jednání musí učitel počítat s tím, že rodič je již „řádně“ poučen svým dítětem a přichází jej do školy bránit, proto musí na jednání připravit jasné podklady, přesné pojmenování problému, jasné důsledky, ideální je návrh řešení, který by měl vyznít tak, že se sice stala chyba, ale je šance vše napravit. O tom, že učitelé jednají s rodiči, by měl žák vždy vědět. Při jednání by měl učitel hovořit pouze k problému, pokud používá větu typu „je nevychovaný, drzý, neustále zapomíná pomůcky“, rodič, který je tímto postojem více zatlačován do opozice, nebude pravděpodobně spolupracovat. I rodič má právo se k dítěti vyjádřit, toto musí učitel respektovat. Učitel by

⁴² CHLEBEK, P. Komunikace mezi školou a rodiči, s. 8-9.

⁴³ CHLEBEK, P., Komunikace mezi školou a rodiči, s. 10-11.

nikdy neměl volit věty typu: „*Stejně na nic nemá, vyrostete z něj lump...*“, tím se totiž zpravidla diskuse uzavře.

Pokud se řešení musí ujmout výchovný poradce nebo ředitel školy, je třeba, aby měli dostatečné podklady pro další jednání. V případě dalších jednání na úrovni školy musí vše projít oficiálním zápisem, neboť to je výchozí materiál pro zásah na vyšší úrovni. Čím podrobněji se tento materiál připraví, tím méně se tvoří prostor pro případné manipulování.⁴⁴

4.3.3 Prevence konfliktů

V každém vztahu jde především o to, aby obě strany řešily co nejméně konfliktů. Existují jisté způsoby, jak jim předcházet. Ve vztahu rodič-učitel, existují způsoby následující:

Mít skutečný zájem o kooperaci (pokud se rodiče zvou do školy jen proto, aby se učitel jistil pro případ vyšší úrovně řešení daného konfliktu, je to zbytečné).

Vidět nikoli bezprostřední, ale perspektivní cíl (učitel by si měl uvědomit, že dítě bude mít ve třídě i po konfliktu, a že s rodiči bude muset jednat i v budoucnu.)

Nepodceňovat shodné názory a postoje (i zdánlivá shodná maličkost může být dobrým odrazovým můstkem pro další spolupráci).

Být ochoten připustit, že se můžeme mýlit (učitel často „nespolkne“, že rodič, který i v omluvence dítěti udělá pravopisné chyby, si diktuje, jak se má učitel k žákovi chovat. Profesionalita učitele není zpečetěna tím, že má diplom, ale především tím, jak úspěšný je v pracovním procesu.)

Nehledat v rodiči protivníka (pokusit se vidět problém z jeho strany, rodič se do konfliktu nepouští zpravidla proto, aby ublížil učiteli, ale aby pomohl svému dítěti).

⁴⁴ CHLEBEK, P. Komunikace mezi školou a rodiči, s. 16-19.

Hodnotit věcně a takticky (zde se občas vyplatí velkorysost a smysl pro humor).⁴⁵

4.4 Návrhy na spolupráci mezi školou a rodiči

Věra Krejčová vytvořila strukturu návrhů na spolupráci školy s rodiči. První část se týká návrhů na osobní setkání, druhá část se týká písemné komunikace.

1. Osobní kontakt

a) První návštěva ve škole: součástí první návštěvy může být seznámení rodičů s programem školy, metodikou, kterou učitelé využívají, pozorování učitele při práci s dětmi ve třídě.

b) Orientační setkání: rodiče se seznamují s učitelským týmem, jinými rodiči, režimem dne a dalšími informacemi. Učitel naopak získává informace o dítěti. Součástí tohoto setkání může být i seznámení rodičů s požadavky, které bude škola uplatňovat vůči nim samotným, tzv. dohoda o vzájemné spolupráci“.

c) Čas příchodu a odchodu dítěte ze školy: ráno, kdy jeden z rodičů doprovází dítě do školy, nebo odpoledne, kdy si dítě vyzvedá, se jeví jako vhodná doba pro rozhovor o denních aktivitách, o dosažených úspěších a vzniklých problémech, pro upozornění na rodičovské schůzky a setkání. Učitel může tato neformální setkání podpořit dostatečně flexibilním denním programem, v němž poskytuje časový prostor pro komunikaci s rodiči i pro jejich zapojení do aktivit ve třídě.

d) Telefonické rozhovory: telefonického rozhovoru s rodiči využívá škola většinou méně a to v situacích, které si vyžadují rychlé řešení, je však vhodné využít tohoto spojení s rodiči, kteří jsou velmi zaneprázdnění, k udržení kontaktu mezi rodinou dítěte a učiteli.

e) Porady učitelů s rodiči: účel těchto porad spočívá většinou ve vzájemné výměně informací a nápadů. Učitel seznámí rodiče s pokroky dítěte,

⁴⁵ CHLEBEK, P. Komunikace mezi školou a rodiči, s. 13.

společně pro dítě formulují krátkodobé i dlouhodobé cíle, ujasňují si společný postup pro jejich dosažení. Porady se většinou konají ve škole a stejně jako návštěvy v domácnosti by měly být uspořádány v době, které rodiče nejvíce vyhovuje.

g) Rodinná setkání: rodinných setkání se účastní společně děti, rodiče a učitelé. O tématech a druzích setkání rozhodují jak rodiče, tak učitelé. Může se jednat o schůzky instruktivní, poradenské, informační nebo svépomocné. Na žádost rodin může učitel zajistit přednášku k problematice, která rodiče zajímá. Od rodin se očekává, že pomohou učiteli zorganizovat výjimečné akce, jakými jsou besídky, sváteční večírky, výlety.

2. Písemné formy komunikace:

a) Letáčky: pomáhají rodičům seznámit se se školou a jejím programem. Jedná se o materiály informačního charakteru poskytující vstupní stručné údaje.

b) Příručky: obsahují podobné informace o programu školy, učitelském sboru, mimoškolních aktivitách a dalších možnostech školy. Jejich součástí mohou být i všeobecné rady rodičům, vztahující se k omlouvání dětí v době nemoci a podobně.

c) Zpravodaj: vychází zpravidla jednou až dvakrát do měsíce. Zajišťuje dostatek souvislých informací o konkrétních událostech, které se konaly nebo budou konat, informuje o změnách v programu školy, o potřebě dobrovolníků. Je vhodné zařadit do něj např. texty písní, básní, které se děti budou učit, hlavolamy, rébusy, hádanky. Zpravodaj mohou učitelé obohatit zajímavými výňatky z pedagogicko-psychologické a lékařské literatury, recepty pro zdravou dětskou výživu. Informace, které vysílá škola směrem k rodině a širší veřejnosti, mohou být rovněž součástí školního časopisu, který vydávají žáci školy.

d) Neformální zprávy: dítě s sebou může dostat domů neformální krátkou zprávu, obsahující informace o jeho oblíbených aktivitách, nových dovednostech, které si osvojilo, o úspěších, kterých dosáhlo. Prostřednictvím

neformální zprávy může učitel vyjádřit rodině poděkování za činnost vykonanou pro školu.

e) Individuální záznamníky: každé dítě má svůj záznamník, do něhož učitel a rodiče vpisují informace, které si chtějí navzájem sdělit. Jedná se zejména o aktuální postřehy učitele o dítěti z průběhu školního dne, k nimž mají rodiče možnost zpětně se vyjádřit. Rodina upozorňuje učitele na zvláštní události, jako jsou narozeniny dítěte, nové zaměstnání rodičů, návštěvy rodičů ve škole. Tyto zápisníky mají výhodu v tom, že jsou individuální, jejich efektivita se zvyšuje zvláště v případě, kdy učitel pracuje s dítětem na zvláštním úkolu a rodina podporuje tuto činnost v domácím prostředí.

f) Informační nástěnka pro rodiče: zajišťuje informovanost rodin o aktuálním programu, schůzkách, instrukce k dobrovolným akcím, poděkování některému z rodičů za jeho pomoc. Je vhodné nástěnky často aktualizovat, doplňovat dětskými výtvary.

g) Schránky pro návrhy: schránky pro návrhy slouží k anonymnímu vyjádření rodičů k provozu školy.

h) Zprávy o dítěti: patří k formálním metodám komunikace mezi rodiči a školou. Informace obsažené ve zprávě dávají rodičům komplexní informace o vývoji, chování a dovednostech dítěte. Zpráva je psána pozitivním jazykem, uvádí silné stránky dítěte a jeho potřeby. Problémy jsou formulovány přímo, objektivně. Zpráva obsahuje kontakt na učitele, aby s ním rodiče mohli prodiskutovat případné nejasnosti.

ch) Webové stránky: představují další možnost prezentace aktivit školy. Pro mnohé rodiče mohou být nejsnáze dostupným zdrojem informací o škole.

3. Účast rodin ve třídě:

a) Rodič pozorovatel/návštěvník: při sledování mají možnost vidět způsob práce učitele s dětmi, pozorovat reakce dětí, včetně dítěte vlastního, seznámit se s chodem školy.

b) Rodič pomocník: tato role vyžaduje od rodiče více aktivity. Rodič, který je přítomen ve třídě, na žádost učitele pomáhá s přípravou prostředí při herních a učebních činnostech a dalších aktivitách.

c) Rodič dobrovolník: rodiče se mohou s dětmi podělit o vlastní záliby nebo dovednosti. Mohou asistovat při učebních aktivitách, zajistit exkurze na vlastní pracoviště, dopravu na školní výlet, obstarat pomůcky, zajistit výzdobu. Tato role předpokládá, že se rodič k aktivitě nabídne sám, vychází z iniciativy rodiče.

d) Rodič asistent: dochází do školy pravidelně, pomáhá učiteli při plánování a realizaci výchovně vzdělávací činnosti ve třídě. Rodič asistent může být za tuto práci finančně ohodnocen, záleží na ředitelství školy.

e) Rodič členem rady školy: rodičovské organizace při škole se pravidelně setkávají a poskytují učitelskému týmu rady v oblasti provozu a organizace školy, náměty a připomínky k programu.⁴⁶

Návrhů na spolupráci mezi učiteli a rodiči je velmi mnoho. Každý učitel si může vybrat způsob dorozumívání se s rodiči podle sebe. Obě strany by se měly snažit, aby jejich spolupráce byla účelná, bez ohledu na způsob spolupráce. Pokud učitel ví, že rodiče jsou velmi zaneprázdněni, tak by se měl snažit nalézt takový způsob, který by jim vyhovoval. Myslím, že z předchozího výčtu by si vybral každý rodič i učitel.

4.4.1 Třídní schůzky

Třídní schůzky jsou obvykle nejvíce užívanou formou komunikace a spolupráce mezi učiteli a rodiči. Zejména na prvním stupni se objevuje větší návštěvnost třídních schůzek, než na stupni druhém. Lze to vysvětlit na základě faktu, že čím jsou děti mladší, tím se jim snaží rodiče více pomáhat, vést je, ale když jsou starší, tak rodiče svým dětem více důvěřují.

Dle Milady Rabušicové a kolektivu třídní schůzky zůstávají na českých školách dominantní platformou komunikace mezi školou a rodiči. Na základní

⁴⁶ KREJČOVÁ, V., Náměty ke spolupráci mezi rodinou a školou, In: *Rodina a škola*, s. 53-59.

škole jsou obvykle třídní schůzky čtyřikrát do roka, tyto termíny jsou vázány na uzavírání klasifikačních období. Klasicky jsou třídní schůzky rozloženy do dvou částí: v první z nich zastupuje učitel školu jako celek a frontálně tlumočí skupině rodičům informace týkající se všech. Druhá část, jež bývá věnována informování o prospěchu a chování žáků, probíhá obvykle formou individuálních pohovorů. Někteří rodiče mají tendenci se třídních schůzkám vyhýbat. Většinou se třídních schůzek neúčastní právě ti rodiče, s nimiž by potřebovali učitelé mluvit nejvíce. Většina rodičů se však na schůzky dostavuje a chápe svoji účast jako povinnost, ale jak dokládají mnohá svědectví a výzkumné nálezy, zachovává si odstup a příliš se komunikačně neangažuje.

Postoj k třídním schůzkám je nejednotný a zatížený mnoha vztahovými bariérami: učitel může mít pocit, že rodiče obtěžuje a obávat se, že bude vystaven kritice. Rodiče mohou schůzky naopak vnímat jako platformu primárně určenou ke kritizování jejich rodičovských kompetencí.⁴⁷

Výhodou třídních schůzek pro učitele je to, že může říci informace, které se týkají všech rodičů. Naopak prospěch a individuální problémy se obvykle řeší s každým rodičem zvlášť, tím se ale doba trvání schůzek zvyšuje. Některé školy mají zavedeny tak zvané informační schůzky, na nichž se řeší každé dítě zvlášť. Jde o jakési konzultace. Během jednoho odpoledne je učitel k dispozici rodičům, kteří se k němu mohou dostavit, kdy potřebují a společně řeší prospěch a problémy dítěte. Třídní schůzky se pak v takovém případě týkají záležitostí, které jsou pro všechny rodiče společné.

4.4.2 Spolupráce školy s rodiči na 1. stupni ZŠ

Jelikož se má bakalářská práce týká přednostně spolupráce mezi učiteli a rodiči na 1. stupni základní školy, tak se zmíním o jednotlivých etapách vzájemné spolupráce, které jsou prezentovány v knize *Rodina a škola ve výchovné spolupráce* od M. Králíkové a J. Singerové-Nečasné. Rozlišují celkem dvě etapy a dvě formy spolupráce.

⁴⁷ RABUŠICOVÁ, M. a kolektiv, *Škola versus rodina*, s. 75-77.

Vstupní etapa je dána zápisem dítětem školy. Není to pouze úřední akt, ale pedagogicko-psychologický kontakt diagnostického charakteru. Zkušená učitelka promluví s rodiči a s dítětem, pozoruje, jak dítě reaguje, jak se chová.

Počáteční etapa práce s rodiči začíná vlastním nástupem práce školy s rodiči dětí prvního ročníku je zahájení školního roku. V jeho úvodu uvítají nastupující školáky učitelky. Jde o slavnostní zahájení.

Co se týče forem, tak se rozlišují kolektivní formy spolupráce s rodiči, kam je možné zařadit první třídní schůzky, kde hlavní náplní je vysvětlení průběhu roku, organizační stránka, přehled učiva atd. Další forma je individuální, která spočívá v tom, že rodiče dochází do školy na konzultace, kde se zabývají chováním a studijními výsledky dítěte. Rozhovor by měl vyústit v dohodu, jak by měla dále postupovat učitelka i rodiče, aby řešili problém dítěte v souladu.⁴⁸

4.5 Závěr

Jak již bylo několikrát zmíněno, vzdělávání dítěte mohou ovlivnit vztahy mezi učitelem a rodiči. Je dobré vyhýbat se zbytečným konfliktům a v případě, že se nějaké objeví, tak je potřeba nalézt takový způsob řešení, který by vyhovoval oběma stranám. Vždy by měl učitel i rodič podporovat autoritu druhé strany, i přesto, že mají mezi sebou nějaký problém. Existují různé typy, jak spolupracovat a jak se domluvit, ale to vše nebude fungovat, pokud nebudou obě strany chtít spolupracovat. Jak učitel, tak rodič by měli myslet hlavně na dítě a jeho existenci ve školním prostředí. Dítě není hračka, se kterou si můžeme dělat, co chceme, musíme ji vést, pomáhat ji v překonávání překážek. Takový přístup by měly zaujímat obě strany. Vždy by měly myslet na dítě a na následky, které mohou nastat při vzájemném nepochopení a absenci snahy o spolupráci.

⁴⁸ KRÁLÍKOVÁ, M., SINGEROVÁ-NEČASNÁ, J., Rodina a škola ve výchovné spolupráci, s. 73-74.

Analytická část

Tato část bude věnována analýze a interpretaci sebraných dotazníkových dat. Výzkum, který jsem prováděla na Základní škole se zaměřením na sport v Tanvaldě, byl kvantitativní. Zaměřila jsem se na komunikaci mezi rodiči dětí, jež navštěvují 1. stupeň této ZŠ, a učiteli těchto dětí. Domnívám se, že komunikace mezi rodiči a učiteli na prvním stupni je více intenzivní a pravidelná oproti komunikaci na druhém stupni. Vstup dětí na základní školu je pro ně samotné i pro jejich rodiče dalším životním zlomem. Rodiče vybírají, jakou školu budou jejich děti navštěvovat. Obvykle volí školu podle místa bydliště, či zájmu dítěte. Důležitou roli hraje i veřejné mínění a pověst o dané škole. Ve většině případů se každý rodič snaží pro své dítě vybrat tu „nejlepší školu“, která splňuje jejich představy. Ve vzdělávacím i výchovném procesu mají na dítě vliv strany dvě. Nástup dítěte do základní školy nemusí být vždy jednoduchý, proto je nutné, aby se rodiče i učitelé pokusili dítěti pomoci zvládnout nové překážky, které se v jeho životě objeví.

Součástí této kapitoly budou informace o metodologii výzkumu, výzkumných hypotézách a zkoumaném vzoru. V závěru této kapitoly budu prezentovat zjištění vyplývající z analýzy.

Jelikož na 1. stupni ZŠ Sportovní Tanvald vyučují pouze ženy, budu pracovat s termínem učitelky, nikoli s generickým singulárem učitelé.

1. Metody výzkumu

Před začátkem výzkumu jsem prostudovala základní literaturu týkající se zásad a průběhu výzkumu. Vycházela jsem z knihy *Jak se vyrábí sociologická znalost* od Miroslava Dismana. Rozhodla jsem se, že pro získání dat využiji metodu dotazníkového šetření. Jelikož se má práce týká komunikace mezi školou a rodiči, využila jsem dotazníkového šetření na obou stranách, abych měla na zkoumanou problematiku dva pohledy, které mohu porovnávat. Dotazníkovému šetření předcházela předvýzkum, který probíhal formou

rozhovorů s rodiči. Získané odpovědi mi posloužily jako předloha pro utváření dotazníkových otázek.

2. Sběr dat

Metodu rozhovoru jsem použila dne 5. 1. 2010. Využila jsem informačních schůzek, které ve škole probíhaly. Oslovila jsem několik rodičů, které mají své dítě/děti na 1. stupni. Při rozhovoru jsem vycházela z připravených otázek, které byly rozděleny do několika okruhů. Se souhlasem rodičů jsem využívala i nahrávacího zařízení. Ze získaných odpovědí jsem vytvořila otázky pro rodiče i učitele.

Dotazníkové šetření rodičů proběhlo 20. 4. 2010. Využila jsem k tomu třídní schůzky. Požádala jsem třídní učitelky, aby rodičům na začátku schůzek daly dotazníky, které měli vyplnit. Domnívám se, že kdyby rodiče vyplňovali dotazníky na konci třídních schůzek, účastnilo by se jich méně. Pokud je dotazník vyplněn na začátku, rodiče nemají potřebu odejít, protože se chtějí dozvědět informace o dítěti.

Třídní učitelky vyplňovaly dotazníky 20. 9. 2010. Vzhledem k nedostatku času na přípravu obou dotazníků a na nevhodnou dobu pro učitelky (školní výlety, sportovní akce, uzavírání známek), jsem dotazníkové šetření učitelek posunula na konec září, kdy jsou téměř všechny organizační problémy vyřešeny.

Dotazníky pro rodiče se skládají z 37 otázek, z nichž 12 otázek je otevřených a 25 uzavřených. Dotazníky pro učitelky se skládají z 38 otázek, z nichž 13 otázek je otevřených a 25 uzavřených. Všichni respondenti měli u uzavřených otázek odpovídat pouze jednou. Součástí dotazníku jsou i otázky týkající se věku, pohlaví, dosaženého vzdělání (u rodičů). Anonymita je v obou případech zaručena.

Dotazníkového šetření se ze strany rodičů účastnilo 103 respondentů. Největší počet rodičů je zastoupen v 1. A (16 respondentů), nejméně rodičů

zastupuje třídu 2. B (4 respondenti). Ze strany pedagogů se dotazování účastnilo 9 z 10.

3. Zkoumaný soubor

Výzkum jsem realizovala na rodičích, kteří mají děti na 1. stupni ZŠ Tanvald a na třídních učitelkách těchto dětí. Výzkumného šetření se neúčastnili všichni rodiče ani učitelky. Data jsem sbírala v lednu, v dubnu a v září roku 2010. Pro získání informací na základě rozhovoru jsem využila informačních schůzek. Třídní schůzky mi posloužily k dotazníkovému šetření. Je možné, že kdybych dotazníkové šetření realizovala na začátku školního roku, rodičů by se účastnilo s největší pravděpodobností více. Dospívám k tomuto závěru z toho důvodu, že na prvním setkání po prázdninách se rodiče dovídají více informací o průběhu roku, které jsou velmi důležité. Bohužel z časového hlediska jsem nemohla výzkum v tomto termínu realizovat.

4. Výzkumné hypotézy

Hlavní výzkumná otázka zní: „*Probíhá mezi rodiči a učiteli na 1. stupni Základní školy Tanvald komunikace?*“

Mým cílem je zjistit, zda-li obě strany využívají dostatečně svých možností pro vzájemnou komunikaci a zda si jsou vědomy toho, jaké možnosti ke komunikaci mají. V rámci analýzy zmíním další hypotézy, které mě zajímají a které s hlavní výzkumnou otázkou souvisí.

Hypotézy:

1. „*Osobní komunikace je preferovanější než ostatní formy.*“
2. „*Mají-li rodiče důvěru v třídního učitele, jsou pak spokojeni s výběrem školy.*“
3. „*Učitelé jsou při řešení školních problémů dětí aktivnější než rodiče.*“
4. „*Přímá komunikace učitelů s rodiči o školních akcích je častější než komunikace prostřednictvím dítěte.*“

5. „Mezi rodiči převažuje spokojenost nad nespokojeností se školou jako takovou.“
6. „Rodiče dětí první třídy jsou aktivnější při řešení školních problémů než rodiče dětí páté třídy.“
7. „Matky jsou při řešení školních problémů aktivnější než otcové.“
8. „Učitelé absolventi jsou při komunikaci s rodiči aktivnější než učitelé s delší praxí.“

5. Základní charakteristika výzkumného souboru

Vzdělání	ZŠ	SŠ	Sou-bez maturity	VOŠ,VŠ	Neodpověděl/a
1. A	0	4	10	1	1
1. B	0	1	5	1	0
2. A	2	5	5	1	1
2. B	1	2	0	1	0
3. A	0	3	6	0	0
3. B	1	4	7	0	0
4. A	0	4	9	0	0
4. B	1	7	3	0	0
5. A	2	5	4	0	0
5. B	0	3	2	1	0

5.1 Dotazníkového šetření rodičů:

Počet respondentů v jednotlivých třídách	Z toho mužů	
1. A	16	4
1. B	7	1
2. A	14	1
2. B	4	0
3. A	9	3
3. B	12	3
4. A	13	2
4. B	11	2
5. A	11	1
5. B	6	0

Tabulka 1 Počet respondentů

Věk	24-35	36-45	46 až 60
1. A	7	9	0
1. B	2	4	0
2. A	10	4	0
2. B	3	1	0
3. A	5	3	1
3. B	6	4	2
4. A	7	5	1
4. B	7	4	0
5. A	5	5	1
5. B	2	4	0

Tabulka 3 Věk rodičů

13 rodičů ze 103 dotazovaných respondentů má v této škole více než jedno ze svých dětí. 11 rodičů má na této škole 2 děti, 2 rodiče zde mají děti tři.

5.2 Dotazníkové šetření učitelů:

Na 1. stupni ZŠ Tanvald učí pouze ženy.

Věk učitelek	20-35	36-45	46 a více
	2	3	4

Tabulka 4 Věk

Kolik let zde působí	1-4	6-8	20-25	30 a více
	3	2	3	1

Tabulka 5 Délka působení na škole

6. Analýza

V následujících kapitolách budou interpretována data, jež se vztahují k dané hypotéze. Po krátkém úvodu u každé hypotézy budou následovat tabulky, grafy a komentáře. Barevně vyznačená místa v tabulkách mají ilustrovat to, co je řečeno v komentáři. Tabulky jsou uspořádány tak, aby nedošlo ke zkreslení, to znamená, že obsahují jak počet odpovědí na dané otázky, tak převedení těchto počtů na procenta. V některých tabulkách budou obě čísla v jednom poli. Každá hypotéza bude v závěru okomentována.

6.1 Hypotéza 1

„Osobní komunikace je preferovanější než ostatní formy.“

Existuje mnoho způsobů, jak mohou mezi sebou učitelé s rodiči komunikovat. Přesto se ale domnívám, že osobní kontakt bude z obou stran více preferován, protože při něm obvykle nedochází k nedorozumění, naopak se vše snáze vysvětlí. Při osobním setkání může učitel lépe vysvětlit rodiči problém týkající se například špatných výsledků dítěte, když ukáže rodiči písemnou práci. Pokud je komunikace nepřímá, může si druhá strana vyložit informaci špatně a podle toho také jednat. Při osobním setkání k tomu může dojít také, ale lze to vyřešit velmi snadno a rychle. Navíc, rodič by měl vědět, kdo je třídním učitelem jeho dítěte a učitel by měl znát rodiče svých dětí.

Následují grafy, tabulky a komentáře.

Graf 1 Nejčastější způsob komunikace s třídní učitelkou z pohledu rodičů

Dvě třetiny respondentů s učitelkami nejčastěji komunikují osobně. Další nejvíce volenou odpovědí je střídání způsobů, v nichž rodiče zřejmě kombinují osobní komunikaci s dalšími způsoby.

Graf 2 Nejčastější způsob komunikace s třídní učitelkou z pohledu učitelek

Osobní komunikace je také pro učitelky jednou z hlavních forem komunikace s rodiči. Přesto více z nich preferuje střídání způsobů komunikace. Mezi těmito způsoby je možné předpokládat i osobní komunikaci

Nejčastější způsob komunikace s třídní učitelkou				
	Osobně	Telefonicky	Střídání způsobů	Celkem
Muž	12 / 80%	0 / 0%	3 / 20%	15 / 100%
Žena	61 / 72%	3 / 4%	21 / 25%	85 / 100%
Celkem	73 / 73%	3 / 3%	24 / 24%	100 / 100%

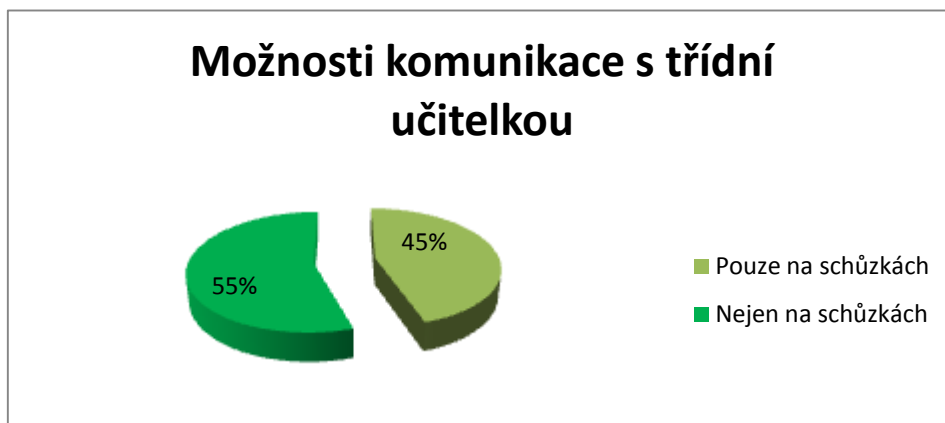
Tabulka 6 Nejčastější způsob komunikace podle pohlaví rodičů.

Mezi pohlavími není v případě komunikace žádný podstatný rozdíl. Obě pohlaví preferují osobní komunikaci. Nepatrný rozdíl se týká telefonické komunikace, které využívají jen ženy, ale pouze v nepatrné míře.

Nejčastější způsob komunikace s třídní učitelkou				
	Osobně	Telefonicky	Střídání způsobů	Celkem
ZŠ	5 / 71%	1 / 14%	1 / 41%	7 / 100%
SŠ s maturitou	28 / 74%	0 / 0%	10 / 26%	38 / 100%
SŠ bez maturity	37 / 76%	2 / 4%	10 / 20%	49 / 100%
VOŠ, VŠ	2 / 40%	0 / 0%	3 / 60%	5 / 100%
Celkem	72 / 73%	3 / 3%	24 / 24%	99 / 100%

Tabulka 7 Nejčastější způsob komunikace podle vzdělání rodičů.

Všechny kategorie preferují osobní komunikaci nad jinými formami. Je tu však vidět jistá odchylna u kategorie rodičů s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním, což je dáno jejich malým počtem v souboru dotázaných rodičů.

Graf 3 Možnosti komunikace s třídní učitelkou z pohledu rodičů

Mezi formy osobní komunikace jsou řazeny schůzky, přesto o něco málo více než polovina respondentů uvedla, že s učitelkami komunikují i mimo schůzky.

Učitelky se shodují v otázce, která se týká toho, kdy s nimi rodiče komunikují. Všechny učitelky se shodly na tom, že rodiče využívají ke komunikaci nejenom třídní schůzky, ale obrací se na ně i mimo schůzky

	Možnosti komunikace s třídní učitelkou		
	Pouze na schůzkách	Nejen na schůzkách	Celkem
Muž	11 / 69%	5 / 31%	16 / 100%
Žena	35 / 41%	51 / 59%	86 / 100%
Celkem	46 / 45%	56 / 55%	102 / 100%

Tabulka 8 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle pohlaví rodičů.

Více než dvě třetiny mužů preferují komunikaci pouze na schůzkách. Velká většina žen naopak odpověděla, že komunikují i mimo schůzky.

Možnosti komunikace s třídní učitelkou			
	Pouze na schůzkách	Nejen na schůzkách	Celkem
24-35	23 / 43%	30 / 57%	53 / 100%
36-45	20 / 47%	23 / 53%	43 / 100%
46-60	3 / 60%	2 / 40%	5 / 100%
Celkem	46 / 46%	55 / 54%	101 / 100%

Tabulka 9 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle věku rodičů.

Odpovědi týkající se preference komunikace s učitelem (na schůzkách i mimo ně) nesouvisí s věkem. Přesto je možné zpozorovat, že v mladší a střední kategorii mírně převažuje možnost, že rodiče komunikují i mimo schůzky. Procentuelní odlišnost nejstarší generace rodičů je dána malým počtem rodičů tohoto věku mezi dotázanými.

Možnosti komunikace s třídní učitelkou			
	Pouze na schůzkách	Nejen na schůzkách	Celkem
ZŠ	2 / 29%	5 / 71%	7 / 100%
SŠ bez maturity	21 / 42%	29 / 58%	50 / 100%
SŠ s maturitou	21 / 55%	17 / 45%	38 / 100%
VOŠ, VŠ	1 / 20%	4 / 80%	5 / 100%
Celkem	45 / 45%	55 / 55%	100 / 100%

Tabulka 10 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle vzdělání rodičů.

Z tabulky vyplývá, že v kategoriích středoškolsky vzdělaných rodičů je viditelná podobnost s celkovými výsledky. Polovina dotazovaných respondentů komunikuje jen na schůzkách a polovina komunikuje mimo ně. Kategorie rodičů se základním, vyšším a vysokoškolským vzděláním je odlišuje vzhledem k malé nasycenosti.

Počet dětí	Možnosti komunikace s třídní učitelkou		
	Pouze na schůzkách	Nejen na schůzkách	Celkem
1	42 / 47%	47 / 53%	89 / 100%
2	4 / 36%	7 / 64%	11 / 100%
3	0 / 0%	2 / 100%	2 / 100%
Celkem	46 / 45%	56 / 55%	102 / 100%

Tabulka 11 Možnosti komunikace s třídní učitelkou podle počtu dětí na ZŠ.

Z této tabulky vyplývá, že rodiče, kteří mají více dětí na škole, komunikují s učitelkami i mimo schůzky. Vzhledem k malému počtu rodičů se dvěma a třemi dětmi na škole však nelze hovořit o závislosti těchto jevů.

6.1.1 Závěr hypotézy

Z analyzovaných výsledků vyplývá, že osobní komunikace je preferována jak ze strany učitelek, tak ze strany rodičů. Obě strany uvedly, že nekomunikují pouze na schůzkách, ale i mimo ně. Preference osobní komunikace není závislá na věku, pohlaví a vzdělání rodičů. Odchytky, které se objevují, jsou výsledkem malé nasycenosti v dané kategorii.

6.2 Hypotéza 2

„Mají-li rodiče důvěru v třídního učitele, jsou pak spokojeni s výběrem školy.“

Důvěra ve vztahu je nezbytná. V tomto případě je velmi důležitá, protože rodič i učitel se podílejí na výchově dítěte. Rodiče obvykle hodnotí školu podle vlastních zkušeností, kterých nabývají na základě jednání s třídními učiteli, kteří danou školu reprezentují.

Vztah k třídní učitelce			
	Hodnota	Procenta	Součet procent
Výhradně pozitivní	85	87%	87%
Víceméně pozitivní	10	10%	97%
Průměrný	3	3%	100%
Celkem	98	100%	

Tabulka 12 Vztah rodičů k třídní učitelce z pohledu rodičů

Z tabulky vyplývá, že většina rodičů vnímá vztah s třídní učitelkou jako pozitivní. Téměř 90% procent z nich vybralo přímo odpověď výhradně pozitivní. Zároveň se mezi odpověďmi nevyskytla žádná negativní odpověď, jen 3 rodiče zhodnotili vztah jako průměrný.

Podpora autority třídní učitelky před dětmi			
	Hodnoty	Procenta	Součet procent
Ano	79	77%	77%
Spíše ano	21	21%	98%
Spíše ne	1	1%	99%
Ne	1	1%	100%
Celkem	102	100%	

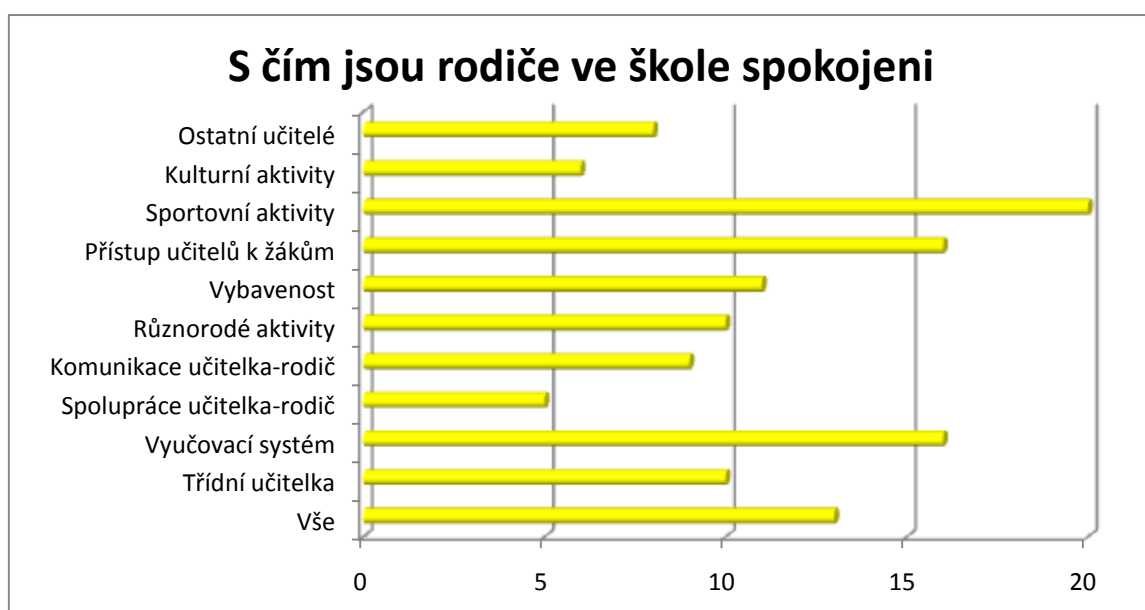
Tabulka 13 Podpora autority třídní učitelky ze strany rodičů

Vztah rodičů k třídním učitelkám je kladný. 98% rodičů podporuje před dětmi autoritu učitelek. Rodiče se také shodli na tom, že názor třídní učitelky je pro ně důležitý.

Nesouhlas s třídní učitelkou před dětmi		
Vždy	4	3,9%
Většinou ano	9	8,8%
Jen výjimečně	47	46,1%
Nikdy	42	41,2%
Celkem	102	100,0%

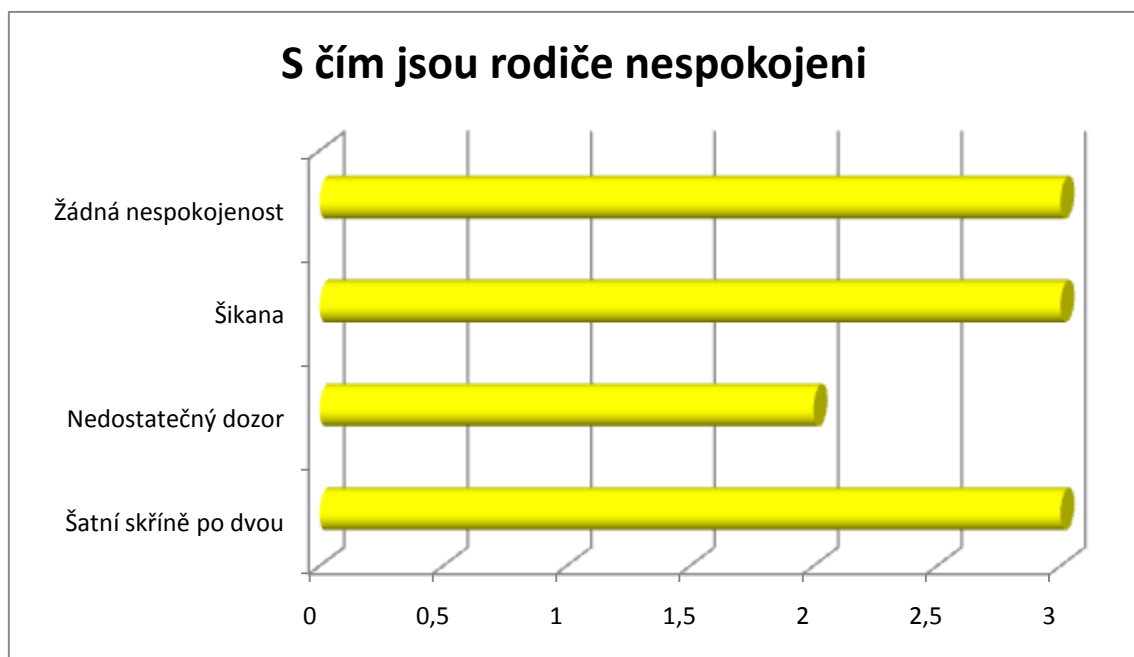
Tabulka 14 Nesouhlas rodičů s třídní učitelkou před dětmi ze strany rodičů

Pouze 40% rodičů uvedlo, že nikdy nezpochybňují autoritu učitele před dětmi. Téměř polovina však uvádí, že když už před dětmi projevuje nesouhlas s učitelkou, tak jen výjimečně.

Graf 4 Preference ze strany rodičů

Rodiče jsou nejvíce spokojeni se sportovními aktivitami. Ty jsou tedy preferujícím faktorem pro výběr školy. Na druhém místě jsou pak společně vyučovací systém a přístup učitelů k žákům.

Graf 5 Výčet nespokojeností se školou ze strany rodičů

Z grafu vyplývá, že velmi málo rodičů odpovídalo na otázku týkající se nespokojenosti se školou. Ti, kteří odpověděli, vyjmenovali pouze tři věci, s nimiž nejsou spokojeni.

Přechod na jinou školu		
Ano	7	7%
Ne	94	93%
Celkem	101	100%

Tabulka 15 Důvody výběru jiné školy ze strany rodičů

Rodiče jsou se školou svých dětí spokojeni. Více než 90% rodičů neuvažuje o změně školy.

Důvod přechodu na jinou školu		
Stěhování	3	50%
Přechod na víceleté gymnázium	3	50%
Celkem	6	100%

Tabulka 16 Důvod přechodu na jinou školu ze strany rodičů

Z této tabulky vyplývá, že pokud rodiče uvažují o změně školy, tak to je z důvodů, které se netýkají fungování školy, tedy stěhování, či přechod na víceleté gymnázium.

6.2.1 Závěr hypotézy

Tuto hypotézu potvrdit nelze. Z nasbíraných dat není možné říct, že důvěra v učitele a spokojenost se školou spolu souvisí. Tyto dvě proměnné lze pouze posuzovat odděleně. Přesto z uvedených dat vyplývá, že většina rodičů má k třídní učitelce kladný vztah a snaží se podporovat její autoritu před dětmi. Na druhou stranu menšina rodičů nezpochybňuje autoritu učitelky před dětmi. A ti, kteří ji zpochybňují, tak jen výjimečně. Rodiče jsou nejvíce spokojeni se sportovními aktivitami, které byly také jedním z důvodů, proč si tuto školu pro své dítě/děti vybrali.

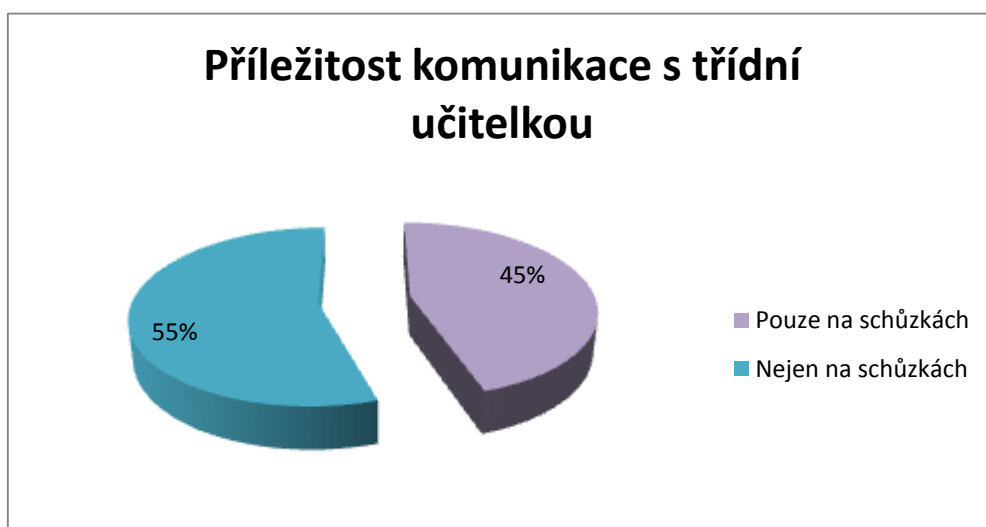
6.3 Hypotéza 3

„Učitelé jsou při řešení školních problémů dětí aktivnější než rodiče.“

Učitelé na 1. stupni jsou s dětmi v kontaktu každý pracovní den v rozsahu čtyř až pěti hodin. Účastní se na jejich vzdělávacím procesu intenzivněji než rodiče, proto mají potřebu veškeré problémy související s dítětem řešit co nejrychleji, protože si jsou vědomi jejich možných následků v budoucnu. Rodiče si obvykle o školních věcech povídají s dětmi po příchodu z práce. Jelikož jsou zavaleni i jinými starostmi, mohou některé školní záležitosti přehlédnout nebo jejich řešení odsunout.

Z pohledu učitelek je přístup rodičů ke komunikaci se školou hodnocen celkově pozitivně. Pouze dvě učitelky hodnotí rodičovský přístup jako průměrný. Žádná však nezvolila negativní hodnocení.

Všechny třídní učitelky se dokonce shodly v tom, že rodiče komunikují i mimo stanovené schůzky, což naznačuje aktivitu rodičů v komunikaci se školou.

Graf 6 Příležitost komunikace s třídní učitelkou z pohledu rodičů

Z grafu vyplývá, že více než polovina rodičů komunikuje s třídními učitelkami i mimo schůzky. To ale nepotvrzuje hypotézu v tom, že učitelky vyvíjejí v komunikaci větší aktivitu než rodiče.

Zhoršení úrovně komunikace učitelky-rodiče		
Ano	3	33%
Ne	6	67%
Celkem	9	100%

Tabulka 17 Zhoršení úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.

Třetina třídních učitelek považuje komunikaci s rodiči za zhoršenou oproti minulým rokům, dvě třetiny naopak ne.

Zhoršení úrovně komunikace učitelka-rodiče				Celkem
		Ano	Ne	
Kolik na ZŠ Tanvald	Do 5 let	2/ 66,7%	1/ 33,3%	3/ 100%
	6 až 10 let	1/ 50%	1/ 50%	2/ 100%
	20 až 25 let	0/ 0%	3/ 100%	3/ 100%
	Nad 35 let	0/ 0%	1/ 100%	1/ 100%
Celkem		3/ 33,3%	6/ 66,7%	9/ 100%

Tabulka 18 Zhoršení úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.

Názor, že se komunikace s rodiči zhoršila, zastávají učitelky s kratší praxí.

		Zhoršení úrovně komunikace učitelka-rodiče		Celkem
		Ano	Ne	
Věk učitelky	20-35	2 / 100%	0/ 0%	2/ 100%
	36-45	1/ 33,3%	2/ 66,7%	3/ 100%
	46 a více	0/ 0%	4/ 100%	4/ 100%
Celkem		3/ 33,3%	6/ 66,7%	9/ 100%

Tabulka 19 Zhoršení úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.

Výsledky této tabulky potvrzují, že názor na zhoršení komunikace s rodiči zastávají spíše mladší učitelky do 35 let.

Povaha změny komunikace		
Nesouhlas rodičů, negativní postoj vůči učitelce	1	33%
Nesoudnost rodičů, malý zájem o komunikaci se školou	1	33%
Neuznání autority učitele, nezájem o chování dětí	1	33%
Celkem	3	100%

Tabulka 20 Povaha změny úrovně komunikace mezi učitelkami a rodiči z pohledu učitelek.

Z této tabulky vyplývá, že každá z učitelek, která odpověděla, že se komunikace s rodiči zhoršila, má jiný názor na to, proč ke zhoršení komunikace s rodiči došlo.

Kolikrát třídní učitelka nevyšla vstříc		
Nikdy	97	97%
Jednou	2	2%
Dvakrát	1	1%
Celkem	100	100%

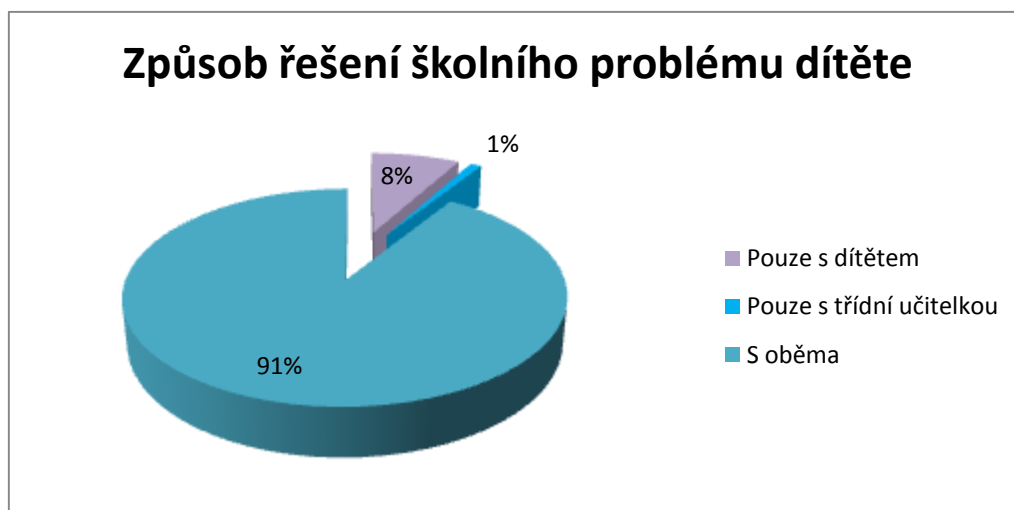
Tabulka 21 Kolikrát nevyšla učitelka rodičům vstříc z pohledu rodičů

Z této tabulky vyplývá, že většina rodičů má pozitivní zkušenost s přístupem třídní učitelky. Naopak Ti, kteří mají zkušenost negativní, tak ji mají ojedinele.

Příležitost nevstřícnosti třídní učitelky		
Problém s druhým dítětem	1	33%
Nutnost vyzvednout dítě při uvolňování	1	33%
Nic	1	33%
Celkem	3	100%

Tabulka 22 Nevstřícnost třídní učitelky z pohledu rodičů

Nevstřícnost ze strany třídní učitelky je velmi ojedinelá.

Graf 7 Způsob řešení školního problému dítěte ze strany rodičů

Přes 90% rodičů odpovědělo, že do řešení školních problémů svého dítěte/svých dětí zahrnuje i třídní učitelku.

Graf 8 Způsob řešení problému s třídní učitelkou ze strany rodičů

Více než tři čtvrtiny rodičů odpovědělo, že se s třídními učitelkami vždy dohodne v případě, že řeší nějaký školní problém dítěte. Pouze 2% rodičů uvedla, že převažují neshody s učitelkami nad dohodou.

Učitelky se sice shodly na tom, že s rodiči většinou dospějí k dohodě, ale jejich tvrzení není tak jednoznačné jako tvrzení většiny rodičů.

Návštěvy schůzek		
Ano	92	91%
Ne	9	9%
Celkem	101	100%

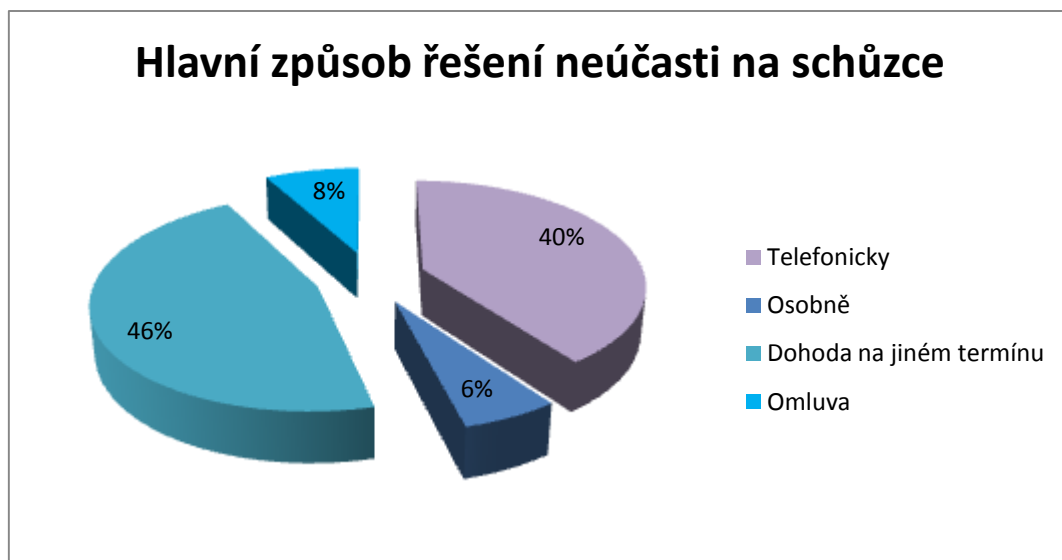
Tabulka 23 Návštěvy schůzek ze strany rodičů.

Více než 90% rodičů odpovědělo, že navštěvují školou stanovené schůzky.

Řešení neúčasti na schůzce		
Ano	95	95%
Ne	5	5%
Celkem	100	100%

Tabulka 24 Řešení neúčasti na schůzkách ze strany rodičů.

95% rodičů uvedlo, že svoji neúčast na schůzkách vždy řeší.

Graf 9 Hlavní způsob řešení neúčasti na schůzce ze strany rodičů.

Rodiče na otevřenou otázku odpověděli tak, že obvykle svoji neúčast řeší buď domluvou na jiný termín schůzky anebo telefonickou konzultací.

6.3.1 Závěr hypotézy

Tuto hypotézu nelze potvrdit. Předpokladem pro tuto hypotézu byla představa, že v dnešní době mají rodiče menší zájem o komunikaci se školou a o aktivní řešení konkrétních problémů svého dítěte/svých dětí.

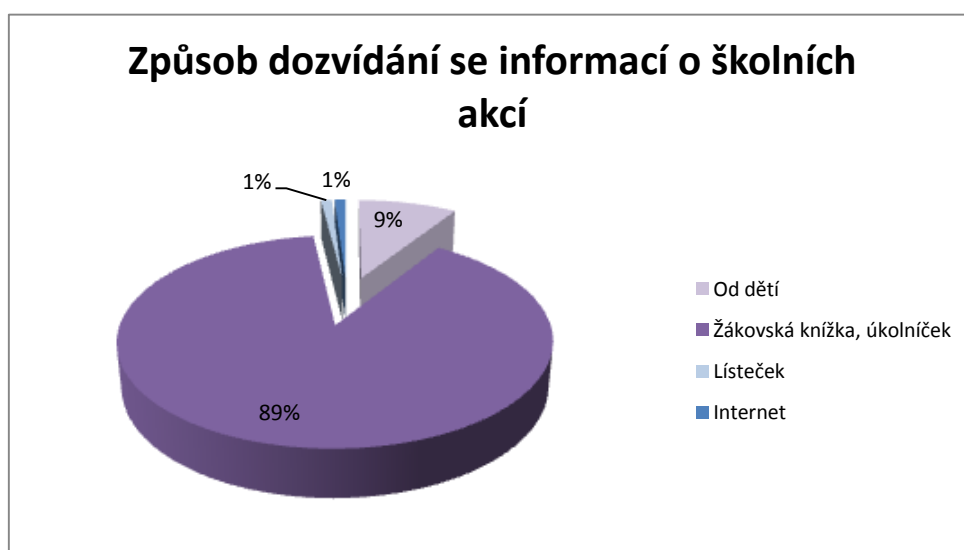
Výsledky však ukázaly, že nelze hovořit o neaktivitě rodičů, nebo o jejich nezájmu. Vyplývá to z odpovědí rodičů i učitelek, které se dokonce domnívají, že se rodiče s nimi podílejí na komunikaci aktivně a že mají snahu řešit problémy.

6.4 Hypotéza 4

„Přímá komunikace učitelů s rodiči o školních akcích je častější než komunikace prostřednictvím dítěte.“

Termín „přímá komunikace“ má v této hypotéze specifický význam. Nejde pouze o komunikaci mezi rodiči a učiteli tváří v tvář, ale součástí tohoto termínu je dorozumívání se skrze informace zaspané v úkolníčcích/ lístečcích. Komunikace prostřednictvím dítěte je zde chápána jako vyřízení vzkazu.

Dorozumívání se skrze dítě se nemusí vždy vyplatit. Děti mohou vzkaz zapomenout, nebo ho vědomě neřeknou, a tím může dojít k nedorozumění mezi rodiči a učiteli.

Graf 10 Způsob dozvídaní se informací o školních akcích z pohledu rodičů

Z grafu vyplývá, že předávání informací mezi učitelkami a rodiči prostřednictvím dětí je daleko méně časté než přímá komunikace, za kterou lze označit jakékoli zápisy v žákovských knížkách či úkolníčcích. Také internet se doposud nestal pro rodiče zajímavým zdrojem informací.

Nejčastější způsob informování rodičů		
Prostřednictvím dětí	1	11%
Zápisem do žákovské knížky	7	78%
Informačním létáčkem	1	11%
Celkem	9	100%

Tabulka 25 Nejčastější způsob informování rodičů učitelkami z pohledu rodičů

Stejně jako předchozí graf i tato tabulka potvrzuje převahu přímé komunikace rodičů s učitelkami nad komunikací prostřednictvím dětí. Internet jako komunikační kanál v odpovědích učitelek vůbec nefiguruje.

Ověřování předání informací		
Vždy	6	67%
Většinou	3	33%
Celkem	9	100%

Tabulka 26 Ověřování předání informací učitelkami

I v přímé komunikaci formou zápisů hrají důležitou roli děti a jejich ochota oznamovat nový zápis. Tato tabulka však ukazuje, že dvě třetiny učitelek odpověděly, že pravidelně při každém zápisu kontrolují přijetí informace rodiči. Třetina pak tuto kontrolu provádí nepravidelně.

Kontrola předání informace rodičům je prováděna kontrolou podpisu u zápisu v žákovské knížce.

Četnost hovorů s dětmi o škole		
Každý den	95	96,9%
Jednou za týden	3	3,1%
Celkem	98	100,0%

Tabulka 27 Četnost hovorů rodičů s dětmi o škole

Z tabulky vyplývá, že většina rodičů hovoří s dětmi o škole každý den.

Četnost kontrol známek dítěte		
Každý den	76	76,8%
Náhodně	10	10,1%
Jednou za týden	13	13,1%
Celkem	99	100%

Tabulka 28 Četnost kontrol známek dítěte rodiči

Většina rodičů kontroluje svému dítěti/svým dětem známky každý den. Méně rodičů odpovědělo, že kontrolují jednou za týden.

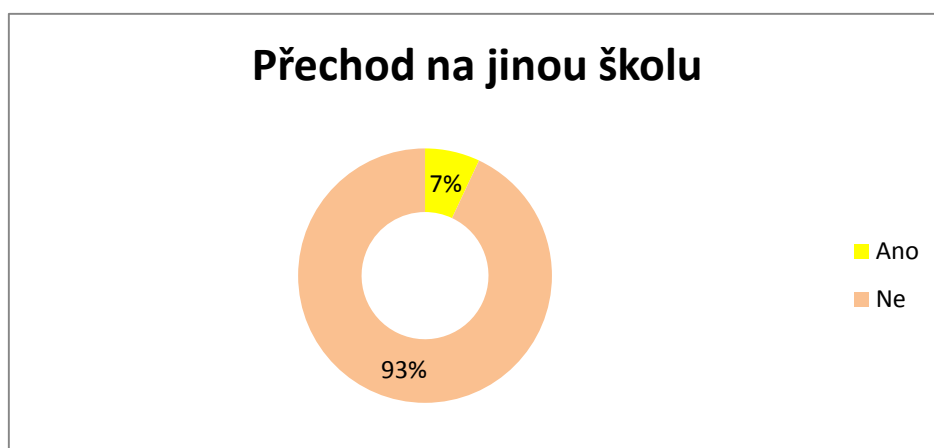
6.4.1 Závěr hypotézy

Tato hypotéza se potvrdila, naprostá většina rodičů i naprostá většina učitelek volí komunikaci o školních akcích formou zápisů, což lze považovat za komunikaci přímou. K předávání informací pouze prostřednictvím dětí dochází ve zcela minimální míře.

6.5 Hypotéza 5

„Mezi rodiči převažuje spokojenost nad nespokojeností se školou jako takovou.“

Vzhledem ke sportovnímu zaměření školy a k její lokalitě se domnívám, že je většina rodičů se školou spokojena. Okolní školy nemají žádné zaměření, nenacházejí se v takové blízkosti sídliště a nemají takové zázemí pro pořádání sportovních akcí.

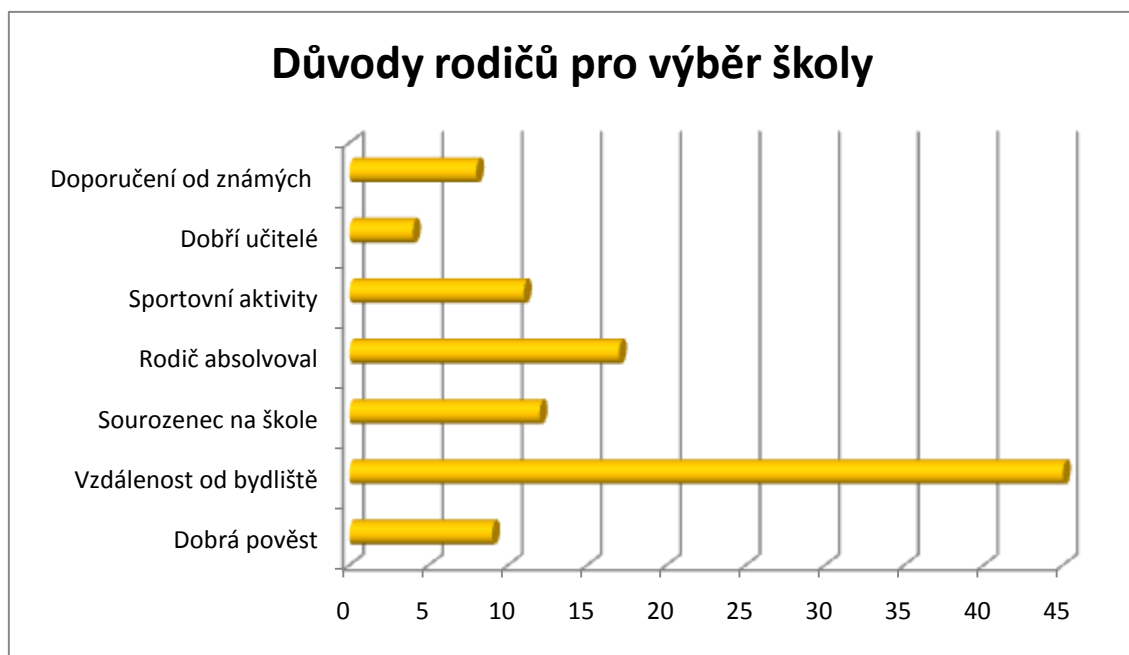
Graf 11 Přechod na jinou školu

Většina rodičů vůbec nezvažuje o přechodu svého dítěte/svých dětí na jinou školu.

Důvod přechodu na jinou školu		
Stěhování	3	50%
Přechod na osmileté gymnázium	3	50%
Celkem	6	100%

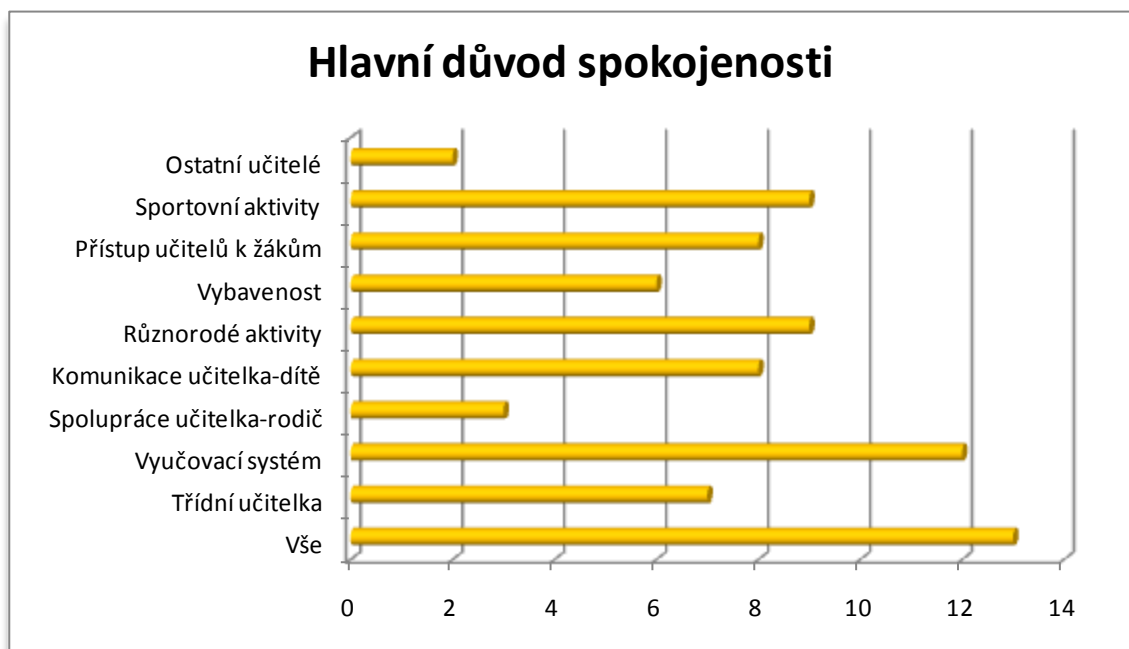
Tabulka 29 Důvod rodičů pro přechod na jinou školu

Z této tabulky vyplývá, že pokud rodiče uvažují o tom, že přihlásí své dítě na jinou školu, tak je to pouze z důvodů, které nesouvisejí s fungováním ZŠ Sportovní Tanvald, jako je stěhování nebo přechod na víceleté gymnázium.

Graf 12 Důvody rodičů, proč si vybrali tuto školu

Hlavním důvodem, podle kterého rodiče vybírají školu, je vzdálenost od bydliště. Tento důvod jmenovala téměř polovina rodičů. S velkým odstupem jsou na druhém a třetím místě jmenovány ty důvody, že jeden z rodičů absolvoval tuto ZŠ nebo že starší sourozenec dítěte už tuto školu navštěvuje.

Graf 13 Hlavní důvod spokojenosti ze strany rodičů

Z tohoto grafu vyplývá, že rodiče jsou spokojeni se vším. Jako druhý nejvíce zmiňovaný je vyučovací systém. Pak následují různorodé a sportovní aktivity.

Hlavní důvod nespokojenosti		
Šatní skříňe po dvou	3	33%
Nedostatečný dozor	1	11%
Šikana	2	22%
Žádná nespokojenost	3	33%
Celkem	9	100%

Tabulka 30 Hlavní důvod nespokojenosti z pohledu rodičů

Pouze šest rodičů uvedlo, s čím je nespokojeno. Shodli se na šatních skříních, nedostatečné dozoru a šikaně. Třetina rodičů, co otázku zodpověděli, uvedli pouze, že nemají důvod k nespokojenosti

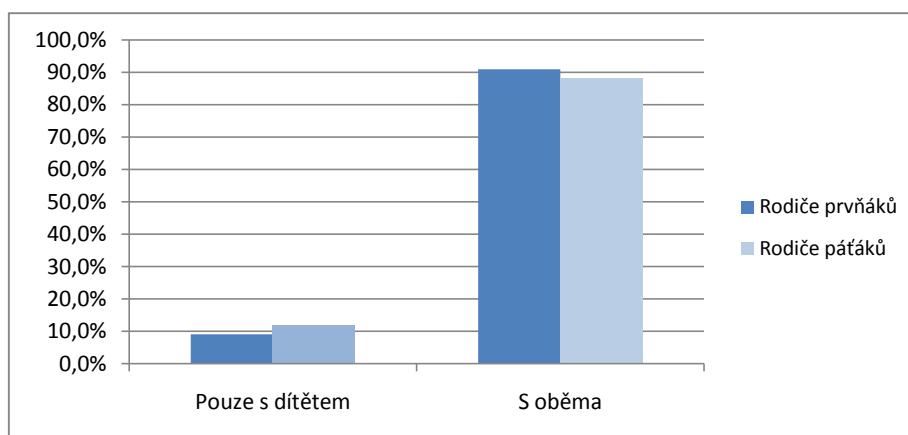
6.5.1 Závěr hypotézy

Většina rodičů je na dané škole spokojena. O změně školy uvažují pouze z hlediska důvodů, jako je stěhování nebo přechod na víceleté gymnázium. Pouze 6 respondentů vyjádřilo nespokojenost, což je velmi malé množství.

6.6 Hypotéza 6

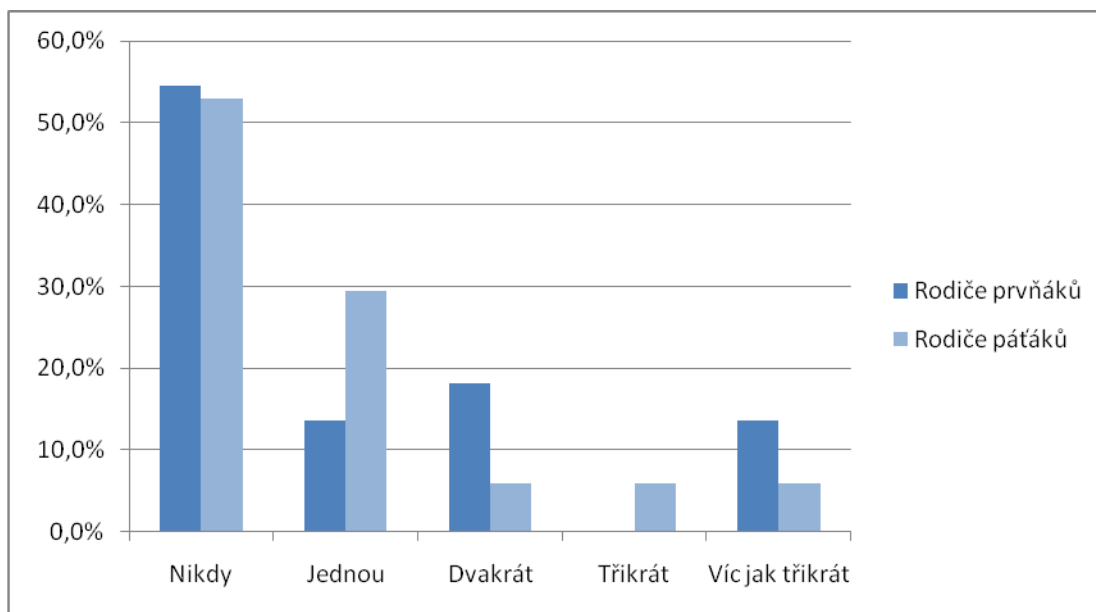
„Rodiče dětí první třídy jsou aktivnější při řešení školních problémů než rodiče dětí páté třídy.“

Rodič obvykle prožívá nástup svého dítěte do školy spolu s ním. Proto se snaží plnit veškeré povinnosti, aby pomohl dítěti překonat strach z neznámého a pomoc mu zvládnout tento nový životní zlom. S tím souvisí i to, že se snaží jakýkoli problém řešit co nejdříve, což je rozdíl oproti rodičům těch dětí, které jsou ve škole déle než rok.

Graf 14 Způsob řešení školních problémů rodiči z pohledu rodičů

Ve způsobu řešení problému není vidět odlišnost mezi rodiči dětí první třídy a rodiči dětí páté třídy. Zhruba 90% všech rodičů řeší školní problémy svého dítěte/svých dětí jak s dítětem/děťmi, tak s třídní učitelkou

Graf 15 Kolikrát rodič požádal o radu třídní učitelku

V tomto grafu je vidět, že zhruba polovina rodičů nezávisle na tom, v jaké třídě mají dítě, nikdy během loňského školního roku nežádala třídní učitelku o radu. Těch, co žádali o radu jednou, je více mezi rodiči dětí páté třídy, ovšem mezi těmi, kteří žádali o radu učitelky opakovaně je více rodičů dětí první třídy.

		Rodiče prvňáčků	Rodiče pátáků	Celkem
Četnost zjišťování názoru třídní učitelky	Nikdy	7/ 31,8%	5/ 29,4%	12/ 30,8%
	Jednou	5/ 22,7%	7/ 41,2%	12/ 30,8%
	Dvakrát	4/ 18,2%	4/ 23,5%	8/ 20,5%
	Třikrát	1/ 4,5%	1/ 5,9%	2/ 5,1%
	Víc jak třikrát	5/ 22,7%	0/ 0%	5/ 12,8%
Celkem		22/ 100%	17/ 100%	39/ 100%

Tabulka 31 Četnost zjišťování názoru třídní učitelky ze strany rodičů

Ve srovnání s předchozím grafem z této tabulky vyplývá, že rodiče dětí první třídy prvňáčků i páté třídy více žádají třídní učitelky o poskytnutí názoru než o radu. Zhruba 30% rodičů nezávisle na tom, v jaké třídě mají své dítě, nikdy nežádala třídní učitelku o poskytnutí jejího názoru. Opět mezi rodiči, kteří požádali učitelku jednou, je více rodičů dětí páté třídy, ale těch, kteří

žádali opakovaně a především těch, kteří žádali více jak třikrát je zřetelně více rodičů dětí první třídy.

		Rodiče prvňáčků	Rodiče pátáků	Celkem
Způsob řešení problému s třídní učitelkou	Většinou dohoda	1/ 5,0%	5/ 31,3%	6/ 16,7%
	Vždy dohoda	18/ 90%	11/ 68,6%	29/ 80,6%
	Neřešení	1/ 5%	0/ 0%	1/ 2,8%
Celkem		20/ 100%	16/ 100%	36/ 100%

Tabulka 32 Způsob řešení problému s třídní učitelkou z pohledu rodičů

Z tabulky vyplývá, že výrazně větší procento rodičů dětí první třídy se s třídními učitelkami při řešení problémů dohodne. Jinak tomu je u rodičů dětí páté třídy. Zatímco 90% rodičů žáků prvních tříd odpověděli, že se dohodnou s třídní učitelkou vždy, tak u rodičů žáků pátých tříd to byly dvě třetiny a třetina pak odpověděla, že se shodnou ve většině případů.

		Rodiče prvňáčků	Rodiče pátáků	Celkem
Četnost kontrol známek dítěte	Každý den	20/ 87%	11/ 68,8%	31/ 79,5%
	Náhodně	2/ 8,7%	1/ 6,3%	3/ 7,7%
	Jednou za týden	1/ 4,3%	4/ 25%	5/ 12,8%
Celkem		23/ 100%	16/ 100%	39/ 100%

Tabulka 33 Četnost kontrol známek dítěte rodiči

Z tabulky vyplývá, že v kontrolování školních výsledků dětí jsou aktivnější rodiče dětí první třídy, z nichž téměř 90 % tak činí každý den. Ve skupině rodičů dětí páté třídy každý den kontrolují známky 2 třetiny z nich.

6.6.1 Závěr hypotézy

Tuto hypotézu se nepodařilo jednoznačně potvrdit, ovšem některá data nasvědčují existenci určitého trendu v aktivitě rodičů, která je v určitých činnostech vyšší u rodičů žáků první třídy než u rodičů žáků páté třídy

6.7 Hypotéza 7

9. „Matky jsou při řešení školních problémů aktivnější než otcové.“

Matky mají obvykle větší trpělivost, snahu a pochopení při řešení problémů než otcové, kteří nedokážou vymezit důležitost daného problému.

Pohlaví rodiče		
Muž	17	16,5%
Žena	86	83,5%
Celkem	103	100%

Tabulka 34 Účast na schůzkách dle pohlaví rodičů

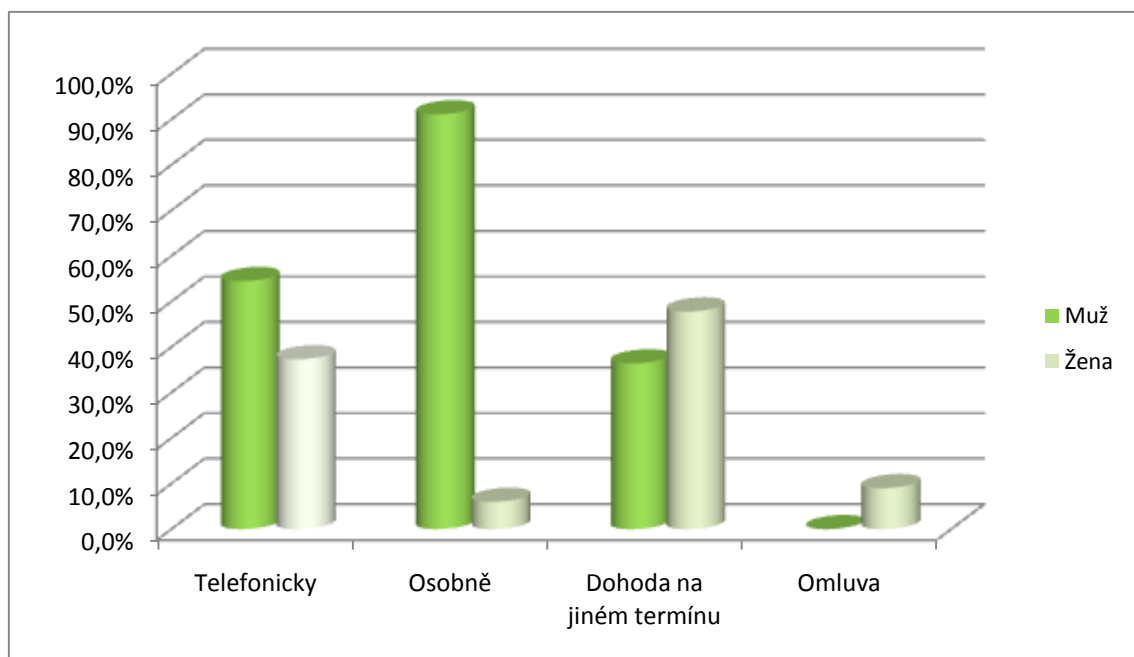
Vzhledem k tomu, že sběr dat probíhal během schůzek ve škole, lze už z této tabulky usuzovat částečně o aktivitě matek a otců. Pouze necelá pětina dotázaných rodičů od první do páté třídy byli muži, přes 80% byly ženy.

		Pohlaví rodiče		Celkem
		muž	žena	
Způsob řešení školního problému dítěte	Pouze s dítětem	1/ 6,9%	7/ 8,3%	8/ 8%
	Pouze s třídní učitelkou	0/ 0%	1/ 1,2%	1/ 1%
	S oběma	15/ 93,8%	76/ 90,5%	91/ 91%
Celkem		16/ 100%	84/ 100%	100/ 100%

Tabulka 35 Způsob řešení školního problému dítěte rodiči

Procentuelně sice mezi rodiči není vidět žádný rozdíl v přístupu k řešení problému, je to ale dáno malým počtem otců ve výzkumu. Početně je vidět, že pouze jeden otec odpověděl, že školní problémy svého dítěte/svých dětí řeší pouze s dítětem, všichni ostatní otcové řeší tyto problémy jak s dítětem, tak s třídní učitelkou, což může poukazovat na aktivní přístup.

Všichni muži, kteří odpověděli na otázku, jež se týkala toho, zda navštěvují schůzky, odpověděli, že navštěvují všechny. Naopak desetina žen odpověděla, že nechodí pravidelně na všechny schůzky.

Graf 16 Způsob řešení rodičů neúčasti a schůzce ze strany rodičů

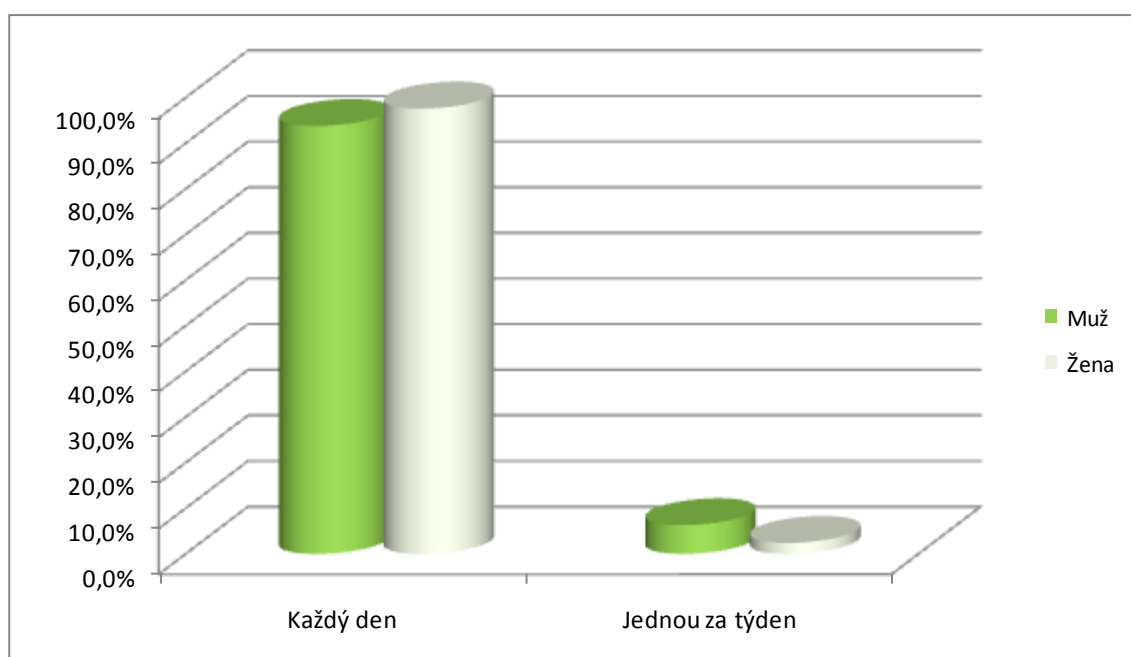
V tomto případě bych chtěla podotknout, že šlo o odpovídání na otevřenou otázku, takže se kategorie jako je „omluva“, nebo „telefonicky“ nemusí vzájemně vylučovat. Přestože mužů se výzkumu účastnilo výrazně méně než žen, tak je v grafu vidět, že většina z dotázaných mužů preferuje telefonické vyřešení své neúčasti na schůzce. Naopak téměř polovina žen preferuje domluvu na jiném termínu schůzky. Zajímavé je, že omluvou situaci neřešil žádný muž.

		Většinou neshoda	Většinou dohoda	Vždy dohoda	Neřešení	Celkem
návštěvy schůzek muži	Ano	1/ 7,1%	4/ 28,6%	8/ 57,1%	1/ 7,1%	14/ 100%
	Ne	0/ 0%	0/ 0%	0/ 0%	0/ 0%	0/ 0%
Celkem		1/ 7,1%	4/ 28,6%	8/ 57,1%	1/ 7,1%	14/ 100%
návštěvy schůzek ženy	Ano	1/ 1,4%	13/ 17,8%	59/ 80,8%	0/ 0%	73/ 100%
	Ne	0/ 0%	2/ 28,6%	5/ 71,4%	0/ 0%	7/ 100%
Celkem		1/ 1,3%	15/ 18,8%	64/ 80%	0/ 0%	80/ 100%

Tabulka 36 Návštěvy schůzek podle pohlaví rodičů

Z této tabulky vyplývá, že u těch rodičů, kteří navštěvují všechny schůzky, je poměrně výrazný rozdíl mezi otci a matkami, zatímco přes 80% matek tvrdí, že se s třídní učitelkou vždy dohodne při řešení školního problému

dítěte/děti, tak otců toto tvrdí jen o něco více než polovina, což je rozdíl téměř 25%. Také vidíme, že pokud už někdo uvedl, že se s učitelkami většinou neshodne, je to rodič, který schůzky navštěvuje, a to bez ohledu na pohlaví. Je zajímavé, že žádný z otců neodpověděl, že nechodí na všechny schůzky. Matky, které odpověděly, že nechodí na všechny schůzky, ve větší míře odpovídaly, že se s třídní učitelkou dohodnou. Ve většině případů se více s učitelkami shodnou ty matky, které na schůzky chodí pravidelně, i když rozdíl není příliš velký.

Graf 17 Četnost hovorů rodičů s dětmi o škole ze strany rodičů

V tomto grafu je vidět, že zájem rodičů, otců i matek, je téměř totožný. Většina všech rodičů se zajímá o své děti a jejich fungování ve škole a hovoří s nimi o tom každý den.

		Pohlaví rodiče		Celkem
		Muž	Žena	
Četnost kontrol známek dítěte	Každý den	12/ 70,6%	64/ 78%	76/ 76,8%
	Náhodně	1/ 5,9%	9/ 11%	10/ 10,1%
	Jednou za týden	4/ 23,5%	9/ 11%	13/ 13,1%
Celkem		17/ 100%	82/ 100%	99/ 100%

Tabulka 37 Četnost kontrol známek dítěte rodiči

Tato tabulka sice ukazuje určitý procentuelní rozdíl mezi aktivitou matek a otců, ale aktivita matek není výrazně vyšší. Přes 70% matek i otců se zajímá o známky svého dítěte/svých dětí každý den. Zároveň z tabulky vyplývá, že všichni dotázaní rodiče kontrolují známky dětí nejméně jednou týdně. Výsledky v této tabulce vyznívají pozitivně pro rodiče, vypovídají o jejich aktivním přístupu k dětem a zájmu o jejich školní výsledky.

6.7.1 Závěr hypotézy

Tuto hypotézu se nepodařilo analýzou sebraných dat potvrdit, avšak ani vyvrátit. Z analýzy vyplývá, že rodiče dětí dané základní školy jsou aktivní v přístupu k dětem, jejich školním výsledkům i problémům nezávisle na pohlaví.

Výchozím předpokladem bylo, že současné matky nebo jejich většina, jsou v těchto činnostech aktivnější než současné otcové. Tento předpoklad se nepotvrdil. Je pravděpodobné, že výsledky analýzy dat k této hypotéze byly ovlivněny již samotným sběrem dat, nebo výběrem výzkumného vzorku. Jelikož byla data sbírána během schůzek ve škole, lze předpokládat, že otcové, kteří navštěvují schůzky ve škole, už sami o sobě spadají do kategorie aktivních otců, a že ta část otců (možná větší), kteří jsou méně aktivní než matky, z výzkumu vypadla už způsobem výběru.

6.8 Hypotéza 8

„Učitelé absolventi jsou při komunikaci s rodiči aktivnější než učitelé s delší praxí.“

Mladší učitelé, jsou obvykle naplněni jistými ideály o fungování školy a snaží se plnit veškeré své povinnosti velmi pilně. Proto se domnívám, že jsou v komunikaci s rodiči aktivnější.

		Návrh účelné komunikace		
		Ano	Ne	Celkem
Kolik na ZŠ Tanvald	Do 5 let	2/ 67%	1/ 33%	3/ 100%
	6 až 10 let	0/ 0%	2/ 100%	2/ 100%
	20 až 25 let	0/ 0%	3/ 100%	3/ 100%
	Nad 35 let	0/ 0%	1/ 100%	1/ 100%
	Celkem	2/ 22%	7/ 78%	9/100%

Tabulka 38 Návrh účelné komunikace dle délky praxe učitelek

Pouze učitelky s praxí do 5 let na dané základní škole odpověděly, že mají návrh, jak jinak účelně komunikovat s rodiči.

		Návrh účelné komunikace		Celkem
		Ano	Ne	
Věk učitelek	20-35	1/ 50%	1/ 50%	2/ 100%
	36-45	1/ 33,3%	2/ 66,7%	3/ 100%
	46 a více	0/ 0%	4/ 100%	4/ 100%
Celkem		2/ 22,2%	7/ 77,8%	9/ 100%

Tabulka 39 Návrh na účelnou komunikaci dle věku učitelek

Z této tabulky vyplývá, že ačkoli s návrhem přišly učitelky s kratší praxí na dané základní škole, obě dvě věkově nespádají do nejmladší kategorie. Nelze tedy s jistotou tvrdit, že by s návrhy přicházely více učitelky absolventky, než učitelky s delší praxí v oboru.

6.8.1 Závěr hypotézy

Tuto hypotézu nelze potvrdit. Ze získaných dat nevyplývá jednoznačně vztah věku k aktivitě v komunikaci. Z hlediska praxe učitelek jsou data široce rozprostřena a při malém počtu nelze určit závislost těchto proměnných.

7. Závěr analytické části

Hlavní výzkumná otázka zněla „*Probíhá mezi rodiči a učiteli na 1. stupni Základní školy Tanvald komunikace?*“

Na základě analýzy sebraných dat můžeme tuto otázku potvrdit. Komunikace mezi rodiči a učitelkami na 1. stupni ZŠ Tanvald probíhá.

Kromě hlavní otázky bylo zmíněno osm hypotéz, z nichž můžeme s jistotou potvrdit tři.

Osobní komunikace je preferovanější než ostatní formy komunikace. Obě strany (učitelky a rodiče) uvedly, že spolu komunikují nejen na schůzkách, ale i mimo ně.

Další potvrzená hypotéza je, že převažuje přímá komunikace mezi rodiči a učitelkami nad komunikací prostřednictvím dítěte.

Poslední hypotéza, která se podařila potvrdit, se týká toho, že mezi rodiči převažuje spokojenost nad nespokojeností se školou jako takovou. Rodiče uvažují o přechodu dítěte na jinou školu pouze v případě, že nastane situace, kdy se musí rodina odstěhovat, nebo když se rodina rozhodne, že přihlásí dítě na víceleté gymnázium. Hlavním důvodem, na základě kterého umístili dítě do této školy, jsou především sportovní aktivity, které škola nabízí. Rodiče jsou spokojeni se vším. Nejvíce si cení vyučovacího systému, sportovních a kulturních aktivit.

Zbylé hypotézy se nepodařilo s jistotou potvrdit. Jedním z důvodů, proč se dané hypotézy nepodařilo potvrdit, je například to, že se dané proměnné nedaly navzájem zkoumat. Důvodem toho je fakt, že v dotazníku nebylo tolik otázek, které by tuto hypotézu mohly plně nasytit. K tomuto závěru jsem došla až při samotné analýze a již se s tím nedalo nic dělat. S tímto „problémem“ se můžeme setkat u hypotézy 2, která zněla: „*Mají-li rodiče důvěru v třídního učitele, jsou pak spokojeni s výběrem školy.*“

Přesto je možné z uvedených dat k této hypotéze říci, že většina rodičů má k třídní učitelce kladný vztah a snaží se její autoritu podporovat.

Další hypotézu, kterou se nepodařilo potvrdit, je hypotéza 3. Nelze jednoznačně říci, že by učitelky byly při řešení školních problémů dítěte aktivnější než rodiče. Z výsledků však vyplývá, že se nedá hovořit jednoznačně o neaktivitě rodičů, popřípadě o jejich nezájmu.

Další nepotvrzenou hypotézou je ta, jejímž předpokladem bylo, že rodiče žáků první třídy jsou více aktivní než rodiče žáků třídy páté. Ovšem ze zjištěných dat vyplývá, že v některých činnostech je aktivita rodičů žáků první třídy vyšší než rodičů žáků třídy páté.

Nepodařilo se potvrdit hypotézu, podle které měly být matky aktivnější při řešení školních problémů dítěte než otcové. Z výsledků však vyplývá, že ti rodiče, kteří se účastní schůzek, jsou aktivní v přístupu k dětem a jejich školním výsledkům či problémům nezávisle na pohlaví.

Poslední nepotvrzená hypotéza se týkala faktu, že učitelky absolventky by měly být při komunikaci s rodiči aktivnější než učitelky s delší praxí. Ze získaných dat nevyplývá jednoznačně vztah věku k aktivitě v komunikaci.

I přesto, že se z osmi hypotéz potvrdily pouze tři, je možné s jistotou říci, že rodiče a učitelky mezi sebou komunikují. Osobní komunikace je preferovaná u obou stran. Pro vzájemný kontakt nevyužívají pouze schůzek, které jim škola nabízí, ale komunikují i mimo ně. Většina rodičů je se školou spokojena a na základě toho nemá důvod své dítě přihlásit na jinou školu. Většina rodičů má také k třídní učitelce kladný vztah, ve velmi málo případech je tomu naopak. Názor třídní učitelky je pro většinu rodičů důležitý. Třídní učitelky se snaží vycházet rodičům vstříc. Dále můžeme říci, že většina rodičů má pozitivní zkušenost s přístupem třídní učitelky. 90% rodičů zahrnuje do řešení školních problémů svého dítěte/děti i třídní učitelku, nejen dítě. 90% rodičů také navštěvuje schůzky, které jim škola nabízí. Pokud se nemohou dostavit, obvykle to řeší domluvou na jiný termín. Rodiče dětí 1. a 5. tříd žádají třídní učitelky více o názor než o radu. Poslední fakt, který můžeme potvrdit, je

ten, že schůzek se účastní více ženy než muži, ale ženy je nenavštěvují pravidelně, kdežto muži, jež odpovídali na dotazník, chodí pravidelně.

Zajímavé ale je, že ani rodiče, ani učitelky se neshodují v otázce, kolik informačních a třídních schůzek škola nabízí. Dle ověřené výpovědi ředitelky školy Mgr. Zdeny Vackové, škola nabízí dvě třídní schůzky a tři informační. Ze sebraných dat však vyplývá následující:

Kolik schůzek ve škole během školního roku		
3	5	7,5%
4	47	70,1%
5	8	11,9%
6	7	10,4%
Celkem	67	100,0%

Tabulka 40 Kolik schůzek nabízí škola rodičům- odpovídali rodiče

Na otázku, kolik schůzek škola rodičům nabízí, odpovědělo pouze 67 respondentů ze 103. Podle výsledných odpovědí škola nabízí rodičům 5 schůzek, což odpovídá výpovědi paní ředitelky. Správně odpovědělo pouze 8 respondentů.

Třídní učitelky se kromě jedné shodly na tom, že škola nabízí rodičům dvě třídní schůzky, což je správná odpověď.

Počet informačních schůzek		
2 schůzky	3	37,5%
3 schůzky	5	62,5%
Celkem	8	100%

Tabulka 41 Počet informačních schůzek z pohledu učitelek

Na otázku, kolik informačních schůzek nabízí škola rodičům, odpovědělo pět z 8 učitelek správně. Škola nabízí rodičům tři informační schůzky během roku.

Jak je vidět, ani rodiče, ani učitelky nebyli schopni odpovědět jednoznačně správně. Důsledkem toho může být i doba dotazování. Pokud by dotazování probíhalo v září, je možné, že by odpovědi byly přesnější.

8. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jakým způsobem a na jaké úrovni funguje komunikace mezi rodiči a učiteli na prvním stupni základní školy. Aby tento cíl mohl být splněn, využila jsem možnosti provést výzkum na Základní škole Sportovní v Tanvaldě.

Z výsledků analytické části můžeme jednoznačně říci, že rodiče a třídní učitelky spolu komunikují nejčastěji osobně. Tento způsob je preferovaný u obou stran. Třídní učitelky dokonce uvedly, že využívají různé způsoby, mezi nimiž se ale osobní komunikace objevuje. K vzájemnému kontaktu nedochází pouze na schůzkách, které škola nabízí. Obě strany uvedly, že komunikují i mimo schůzky, což naznačuje, že se obě strany komunikaci nebrání a mají o ni zájem.

Co se týče otázky úrovně, tak lze říci, že komunikace probíhá na vysoké úrovni, jelikož škola nabízí rodičům během školního roku pět schůzek, které většina rodičů navštěvuje pravidelně, a pokud zrovna přijít nemohou, obvykle to vyřeší tak, že se domluví na jiný termín, což dokládá zájem o komunikaci. Okolní školy neposkytují rodičům tolik schůzek během roku. Obvykle nabízí základní školy rodičům schůzky dvě, před čtvrtletním a tři-čtvrtletním vysvědčením.

Jak již bylo řečeno v úvodu, komunikace na prvním stupni by měla být vzájemná. Rodiče i učitelé by se měli pokusit pomoci dítěti ve všech směrech, a toho mohou docílit jedině komunikací. Rodiče by měli mít v třídního učitele důvěru. Jedině tak mohou společným úsilím pomoci dítěti překonat nástup do základní školy a společně ho motivovat k úspěšnému dokončení vzdělání na základní škole. První stupeň je v oblasti vzdělávání nejdůležitější a cokoli se zde zamešká, má pak velké následky v budoucím vzdělávání.

9. Seznam literatury

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 1. Olomouc : Rubico, 1998. 248 s. ISBN 80 85839 24-5.

Česko. Práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků. In *Školský zákon*. 2008, 103, s. 4834-4835. ISSN 1211-1244.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 80-7066-822-9.

HLADÍLEK, Miroslav. *Úvod do sociální a pedagogické komunikace*. 1. Praha : Vysoká škola Jana Amose Komenského, 2006. 67 s. ISBN 80-86723-16-X.

CHLEBEK, Petr. *Komunikace mezi školou a rodiči*. 1. Plzeň : Pedagogické centrum, 1999. 37 s. ISBN 80-7020-047-2.

JANIŠ, Kamil. *Rodina a škola*. 1. Hradec Králové : Gaudeamus, 2001. 103 s. ISBN 80 7041-170-8.

KALHOUS, Zdeněk; OBST, Otto. *Školní didaktika*. 1. Praha : Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-253-X.

Kolektiv autorů. *Velký sociologický slovník : I. svazek A-O*. 1. Praha : Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

Kolektiv autorů, *Velký sociologický slovník : II. svazek. P-Ž*, Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-310-5.

KOUDELKOVÁ, I., Pedagogika (přednáška), Nová Paka: SoŠpg, 9. 11. 2004.

KUCHAŘOVÁ, Pavla. Komunikace a spolupráce školy s rodiči : Rodiče pohledem školy. *Učitelství listy*. 2007-2008, XV, 1, s. 11. ISSN 1210-6313.

KUCHAŘOVÁ, Pavla. Komunikace a spolupráce školy s rodiči : Rodiče pohledem školy. *Učitelství listy*. 2007-2008, XV, 2, s. 15. ISSN 1210-6313.

KUCHAŘOVÁ, Pavla. Komunikace a spolupráce školy s rodiči : Rodiče pohledem školy. *Učitelství listy*. 2007-2008, XV, 3, s. 17. ISSN 1210-6313.

KRÁLÍKOVÁ, Marie; SINGEROVÁ-NEČASNÁ, Jarmila. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1985. 99 s.

MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Základy sociologie rodiny*. 1. Ostrava : Ostravská univerzita, 2003. 55 s. ISBN 80-7042-291-2.

PROKOP, Jiří. *Sociologie výchovy a školy*. 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2001. 96 s. ISBN 80-7083-535-4.

PROKOP, Jiří. *Školní socializace*. 1. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2001. 80 s. ISBN 80-7083-536-2.

PRŮCHA, Jan. *Učitel, současné poznatky o profesi*. 1. Praha : Portál, 2002. 154 s.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 1. Praha : Portál, 2001. 322 s. ISBN 80-7178-579-2.

RABUŠICOVÁ, Milada, et al. Role rodičů ve vztahu ke škole – empirická zjištění. *Pedagogika*. 2003, LIII, 3, s. 309-320. ISSN 0031-1815.

RABUŠICOVÁ, Milada. *Škola versus rodina*. 1. Brno : Masarykova univerzita, 2004. 176 s. ISBN 80-210-3598-6.

RABUŠICOVÁ, Milada; EMMEROVÁ, Kateřina. Role rodičů ve vztahu ke škole - teoretické koncepty. *Pedagogika*. 2003, LIII, 2, s. 141-149. ISSN 3330-3815.

SPOUSTA, Vladimír. *Základní výchovné činnosti třídního učitele*. 1. Brno : Masarykova univerzita, 1994. 80 s. ISBN 80-210-0552-1.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie lidské komunikace*. 1. Praha : Portál, 2001. 264 s.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník pro rodiče

Příloha č. 2 Dotazník pro učitele

Příloha č. 3 Rozhovor s respondentem

Příloha č. 4 Shrnutí rozhovorů s rodiči

Příloha 1

Dobrý den,

dovolte mi, abych Vás seznámila s následujícím dotazníkem.

Jmenuji se Petra Stěhulová a jsem studentkou 2. ročníku fakulty Přírodovědně-humanitní a pedagogické na Technické univerzitě v Liberci. V tomto roce se věnuji své bakalářské práci, která se týká **komunikace mezi rodiči a školou na první stupni základní školy**.

Váš názor může přispět ke zlepšení komunikace mezi rodiči a školou. Cílem učitelů je, aby rodiče a děti byli spokojeni a aby jejich práce byla efektivní ve všech směrech. Jakékoliv připomínky, ať už pozitivní či negativní, mohou škole přispět k dalšímu rozvoji.

Pokyny pro vyplňování

Dotazník, který máte před sebou, **JE ANONYMNÍ**.

Vaše odpovědi pište prosím **hůlkovým písmem**.

Způsob odpovídání na otázky:

U každé otázky odpovídejte pouze jednou.

- 1) Zaškrtnutím okénka u jedné z nabízených možností. V případě mylného zaškrtnutí, okénko přeškrtejte a zaškrtněte..
- 2) Zakroužkováním čísla, které odpovídá Vašemu názoru. V případě mylného zakroužkování přeškrtejte kroužek a zakroužkujte jinou možnost.

Pokud Vám nevystačí řádky pro Vaši odpověď, použijte volný papír a napište číslo otázky.

Výsledky, které získám a zařadím do bakalářské práce, poskytnu škole. Jestliže máte zájem o výsledky výzkumu, kontaktujte mě na této emailové adrese: stehulovaP@seznam.cz.

Váš názor může přispět ke zlepšení vzájemné komunikace školy a rodičů..

1. Jste: muž žena

2. Kolik je Vám let?

3. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

☐ Základní.	☐ Střední s maturitou.
☐ Odborné mez maturity.	☐ VOŠ a VŠ.

4. Kolik máte dětí na prvním stupni na této škole?.....

5. Do jakého ročníku Vaše dítě/děti chodí?.....

6. a) Napište, prosím,
s čím jste na této škole
SPOKOJEN/A.

b) s čím jste na této škole
NESPOKOJEN/A.

1)	1)
2)	2)
3)	3)

7. Proč jste si vybral/a tuto školu pro své dítě?

.....
.....

8. Uvažujete o tom, že dáte Vaše dítě na jinou školu? NE.

ANO.

Pokud ano,

proč?.....

.....
.....
.....

9. Jaký je Váš vztah k třídnímu učiteli/učitelce?

Výhradně pozitivní.

Výhradně negativní.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

10. Podporujete před dětmi autoritu učitele/učitelky?

Ano. 1	Spíše ano. 2	Spíše ne. 3	Ne. 4
-----------	-----------------	----------------	----------

11. Když nesouhlasíte s názorem či jednáním učitele/učitelky, dáváte to najevo i před Vaším dítětem/Vašimi dětmi?

Vždy. 1	Ve většině případů ano. 2	Jen výjimečně. 3	Nikdy. 4
------------	---------------------------------	---------------------	-------------

12. Jak často komunikujete s třídním učitelem/učitelkou?

Pouze na schůzkách.

Na schůzkách i mimo ně.

13. Jakým způsobem s třídním učitelem/učitelkou nejčastěji komunikujete?

- Osobně. Faxem.
 Telefonicky. Střídáte vyjmenované způsoby.
 Emailem. Jinak.

14. Je pro Vás názor třídního učitele/učitelky důležitý?

- Ano. Ne.

15. Kolikrát jste se za tento školní rok z vlastní iniciativy obrátili na třídního učitele/učitelku, aby Vám sdělil/a svůj názor na určitou situaci.

- Nikdy. Jednou Dvakrát. Třikrát. Více jak třikrát.

16. Kolikrát jste se za tento školní rok obrátili na třídního učitele/učitelku s žádostí o radu?

- Nikdy. Jednou Dvakrát. Třikrát. Více jak třikrát.

17. Za dobu, co Vaše dítě/děti studuje/jí na prvním stupni této školy, stalo se Vám, že Vám třídní učitel/učitelka či jiní zaměstnanci nevyšli vstříc?

- Více jak třikrát. Třikrát. Dvakrát. Jednou. Nikdy.

18. Pokud jste se setkal/a s tím, že Vám zaměstnanci této školy nevyšli vstříc, můžete napsat, při jaké příležitosti či příležitostech to bylo?

.....
.....
.....

19. Pokud má Vaše dítě nějaký problém ve škole, tak tento problém:

- Řešíte pouze s dítětem.
 Řešíte pouze s třídním učitelem/učitelkou.
 Neřešíte ho.
 Řešíte problém, jak s dítětem, tak s třídním učitelem/učitelkou.

20. Napište, prosím, kolik schůzek za školní rok Vám tato škola nabízí.

.....

21. Navštěvujete všechny schůzky, které Vám škola nabízí? ANO.
 NE.

22. Vyhovuje Vám počet schůzek, které Vám škola za školní rok nabízí? ANO.
 NE.

23. Pokud Vám počet schůzek, které Vám škola za školní rok nabízí, nevyhovuje, tak byste:
 Zvýšil/a počet schůzek. Snížil/a počet schůzek.

24. Pokud se nemůžete dostavit na schůzku, řešíte to nějakým způsobem? ANO.
 NE.

25. Pokud situaci, kdy se nemůžete dostavit na schůzku, nějakým způsobem řešíte, napište prosím jakým.

.....
.....
.....

26. Změnili byste něco na schůzkách, které Vám škola nabízí?

.....
.....
.....
.....

27. Dozvíte se na schůzkách vždy vše, co potřebujete?

Vždy. 1	Většinou ano. 2	Většinou ne. 3	Nikdy. 4
------------	--------------------	-------------------	-------------

28. Jakým způsobem se dozvídáte informace o školních akcích realizovaných mimo školu, například o tom, že děti pojedou do divadla?

- Od dětí. Je to napsané v žákovské knížce/úkolníčku.
 Jiným způsobem. Napište prosím,

jakým:.....
.....

29. Kolikrát se Vám za dobu, kdy Vaše děti/dítě chodí na první stupeň této školy, stalo, že učitel/učitelka nepřijal Váš názor na určitou situaci.

- Nikdy. Jednou Dvakrát. Třikrát Více jak třikrát.

30. Pokud jste v průběhu doby, kdy Vaše děti/dítě chodí na první stupeň této školy, řešil/a nějaký problém s třídním učitelem/učitelkou, tak jste se:

- Nikdy jsme se nedohodli.
 Ve většině případů jsme se nedohodli.
 Ve většině případů jsme se dohodli.
 Vždy jsme se dohodli.

31. Jak často hovoříte s dětmi o tom, co se ve škole dělo.

- Každý den. Dvakrát za pololetí. Jednou za školní rok.
 Jednou za týden. Jednou za pololetí. Méně často jak jednou za školní rok.
 Dvakrát za měsíc.

32. Jak často kontrolujete známky Vašeho dítěte?

- Každý den. Jednou za týden.
 Náhodně. Nekontroluji, spoléhám na to, co mi poví.

33. Máte zkušenost s tím, že jste poslali peníze na nějakou školou pořádanou akci až po termínu, do kterého měly být peníze poslány?

- Ano, poslal/a jsem peníze den po uzávěrce.
 Ano, poslal/a jsem peníze do týdne po uzávěrce.
 Ano, poslal/a jsem peníze s více jak týdenním zpožděním.
 Ne, takovou zkušenost nemám.

34. Připadá Vám, že škola pořádá mnoho akcí (např. sportovních, kulturních), které jsou pro Vás finančně náročné?

- NE. ANO.

35. Omezil/a byste nějaký druh akcí?

- NE. ANO.

Pokud byste některé akce omezil/a, vypište prosím

jaké:.....

.....

36. Existuje něco, co byste chtěli změnit, ale nemáte příležitost to říci vedení školy?

.....
.....
.....

37. Pokud máte něco na srdci, co se týká vedení školy, organizační stránky a dalších věcí, napište to.

.....
.....
.....

Děkuji za Vaše názory a čas, který jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku.

Petra Stěhulová

Příloha 2

Dobrý den,

dovolte mi, abych Vás seznámila s následujícím dotazníkem. Jmenuji se Petra Stěhulová a jsem studentkou 3. ročníku fakulty Přírodovědně-humanitní a pedagogické na Technické univerzitě v Liberci. V tomto roce se věnuji své bakalářské práci, která se týká **komunikace mezi rodiči a školou. Zaměřuji se na první stupeň, jelikož zde je spolupráce obou stran velmi důležitá.** Již v dubnu měli rodiče příležitost vyjádřit se k tématu pomocí dotazníku. Byla bych ráda, kdybych měla k dispozici názor i z Vaší strany. Výsledky, které získám a zařadím do bakalářské práce, poskytnu škole.

Pokyny pro vyplňování:

Dotazník je **anonymní**, nikde se nemusíte podepisovat. Vaše odpovědi zapisuje prosím

HŮLKOVÝM PÍSMEM.

Způsob odpovídání na otázky:

U každé otázky odpovídejte POUZE JEDNOU.

- 1) Zaškrtnutím okénka u jedné z nabízených možností. V případě mylného zaškrtnutí, okénko přeškrtejte a zaškrtněte jiné.
- 2) Zakroužkováním čísla, které odpovídá Vašemu názoru. V případě mylného zakroužkování přeškrtejte kroužek a zakroužkujte jinou možnost.
- 3) Napište odpověď vlastními slovy.

1. Jste: muž. žena.

2. Kolik je Vám let: 20 – 35. 36 – 45. 46 – více.

3. Kolik let působíte jako učitel/ka na prvním stupni ZŠ Sportovní v Tanvaldě?
.....

4. Případá Vám, že se úroveň komunikace s rodiči dětí zhoršila? Ano. Ne .

5. **Pokud ano**, v čem toto zhoršení spočívá?
.....
.....

6. Kolik třídních schůzek nabízí rodičům Vaše škola za rok?
.....

7. Kolik informačních schůzek nabízí rodičům Vaše škola za rok?
.....

8. Co tvoří hlavní náplň třídních

schůzek?.....
.....
.....
.....

9. Co tvoří hlavní náplň informačních schůzek?

.....
.....
.....
.....

10. Považujete počet schůzek během roku za dostačující? Ano. Ne.

11. **Pokud ne**, kolik byste přidal/a?

12. Stihnete během schůzek vyřešit vždy vše, co potřebujete?

Vždy. 1	Ve většině případů ano. 2	Jen výjimečně. 3	Nikdy. 4
------------	---------------------------------	---------------------	-------------

13. Plánujete si předem, co chcete říci rodičům?

Vždy. 1	Ve většině případů ano. 2	Jen výjimečně. 3	Nikdy. 4
------------	---------------------------------	---------------------	-------------

14. V jakém období a jaký typ schůzek navštěvuje podle Vás nejvíce rodičů?

.....
.....

15. Změnil/a byste něco na třídních či informačních schůzkách?

.....
.....
.....
.....

16. Jak hodnotíte přístup rodičů týkající se spolupráce se školou?

Výhradně pozitivní
negativní

Výhradně

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

17. Setkal/a jste se někdy s tím, že přišel rodič na konzultaci ohledně prospěchu svého dítěte v době, kdy již byly uzavřeny známky?

Nikdy. Jednou. Dvakrát. Třikrát. Více jak třikrát.

18. Komunikují s Vámi rodiče:

- Pouze na schůzkách.
 Na schůzkách i mimo ně.

19. Jakým způsobem s Vámi rodiče **nejčastěji** komunikují?

- Osobně. Faxem.
 Telefonicky. Střídají některé z vyjmenovaných způsobů.
 Emailem. Jinak.

20. Máte nějaký návrh, jak jinak (účelněji) komunikovat s rodiči? Ano. Ne.

21. **Pokud ano,**

jaký?.....

22. Jakým způsobem **nejčastěji** informujete rodiče o tom, co děti v nejbližší době čeká za akce, popřípadě na co a do kdy mají zaslat peníze?

- Po dětech Vy, nebo děti si to zapisují do žákovské knížky/ úkolníčku.
 Jiným způsobem. Napište prosím,

jakým?.....

23. Ověřujete si, že děti předaly rodičům informace?

Vždy. 1	Ve většině případů ano. 2	Jen výjimečně. 3	Nikdy. 4
------------	---------------------------------	---------------------	-------------

24. Jakým způsobem si to ověřujete?

.....

25. Píšete dětem často poznámky?

Vždy. 1	Ve většině případů ano. 2	Jen výjimečně. 3	Nikdy. 4
------------	---------------------------------	---------------------	-------------

26. Myslíte si, že poznámky v současné době umravňují?

Ano 1	Spíše Ano 2	Spíše ne 3	Ne 4
----------	----------------	---------------	---------

27. Reagují rodiče často na poznámky? Ano. Ne.

28. Pokud ano, jakým způsobem?

.....

29. Kolikrát se na Vás **průměrně** obracejí rodiče, během školního roku, abyste jim sdělil/a svůj názor?

Nikdy. Jednou Dvakrát. Třikrát. Více jak třikrát.

30. Kolikrát se na Vás **průměrně** obracejí rodiče, **během školního roku** s žádostí o radu?

Nikdy. Jednou Dvakrát. Třikrát. Více jak třikrát.

31. Máte zkušenost s tím, že jste museli rodiče informovat o nepříjemných záležitostech, například, že dítě trpí nějakou poruchou (dyslexie) či něco podobného?

Ano. Ne.

32. **Pokud ano**, jakým způsobem to nejčastěji řešíte?

.....

.....

33. Vytvářel/a jste někdy pro dítě individuální plán? Ano. Ne.

34. **Pokud ano**, podíleli se na něm i rodiče? Ano. Ne.

35. Kolikrát, **během let, co učíte na 1. stupni ZŠ Sportovní v Tanvaldě**, nebyl Váš názor u rodičů vyslyšen, přesto, že Vaší snahou bylo jim pomoci?

Více jak třikrát. Třikrát. Dvakrát. Jednou. Nikdy.

36. Kolikrát, **během let, co učíte na 1. stupni ZŠ Sportovní v Tanvaldě**, se Vám stalo, že jste s pocitem strachu či nepříjemnosti musel/a sdělit něco rodičům?

Nikdy. Jednou. Dvakrát. Třikrát. Více jak třikrát.

37. Snaží se rodiče podle Vás řešit problémy včas?

Ano 1	Spíše Ano 2	Spíše ne 3	Ne 4
----------	----------------	---------------	---------

38. Pokud jste někdy řešil/a problém s rodiči dětí, které učíte, tak jste se

- Nikdy jsme se nedohodli.
- Ve většině případů jsme se nedohodli.
- Ve většině případů jsme se dohodli.
- Vždy jsme se dohodli.

Děkuji Vám za Vaše názory a čas, který jste věnoval/a pro vyplnění tohoto dotazníku.

Petra Stěhulová

Příloha 3

Druhý respondent- žena

Na této škole má dvě děti. Jedno je na prvním stupni a druhé navštěvuje šestou třídu. Rozhovor s touto paní byl velmi příjemný. Měla jsem pocit, že je se školou velmi spokojená. Zdálo se mi, že školu „brání“ a hledá chyby buď u sebe anebo u vlastních dětí.

T= tazatel

R= respondent

T: Jak jste spokojena s touto školou?

R: Já jsem spokojená hodně.

T: Takže byste neměnila třeba? Nehledáte jinou školu?

R: Ne, to určitě ne.

T: Jaké možnosti setkávání Vám škola nabízí?

R: Rodičovské schůzky, no a potom kdykoliv můžu přijít. Všichni kantoři tvrdí, že s tím jako není problém. S tím, že mám dítě na prvním stupni, tak je to jednodušší, že jo ta komunikace. Jako kdykoliv sem přijdu, tak jsou dveře otevřené.

T: A máte teda ty třídní schůzky a informační?

R. Ano.

T: Takže čtyři schůzky během celého roku?

R: Přesně tak.

T: Chodíte pravidelně na schůzky?

R: Ano.

T: Jak schůzky probíhají? Dozvíte se vždycky všechno, co potřebujete?

R: Myslím si, že jo.

T: Máte nějakou představu o průběhu těch schůzek? Že byste třeba něco pozměnila? Organizačně, nebo jinak?

R: Myslím si, že to zas je taková záležitost, že ani né. Tam spíš záleží na výmluvnosti toho kantora. Někteřej kantor mluví jako hůř, jako je hůř poslouchatelněj, ale zas když mluví z patra tak to neodsejpá.

T: V případě, že se třeba nemůžete dostavit, tak to řešíte nějak jinak? Telefonicky, emailem.

R: Můžu přijít, domluvit se s paní učitelkou a přijdu si dřív, nebo jindy.

T: Komunikujete se školou i jiným způsobem než tím, že ji navštěvujete?

R: Mejlem, telefonem.

T: Vyhovuje Vám to osobní setkání, nebo byste třeba radši zvolila častěji emaily a to osobní setkání prostě snížit na ten úplně nejmenší počet?

R: No vzhledem k tomu, že jsem konzervativní člověk, určitě nejsem na ty moderní technologie, nebo nejsem jim tak nakloněná, takže víc to osobní setkání. Ale nevadí mi ani ta emailová komunikace.

T: Takže byste to nějak neomezovala?

R: Ne.

T: Teď komunikace skrz děti. Dostávají se Vám informace od dětí, co se ve škole děje, co je čeká za akce? Hovoří o tom samy od sebe nebo to z nich musíte „tahat“ nějakým způsobem.

R: Ano, hovoří samy od sebe.

T: Stalo se Vám někdy, že jste třeba peníze na nějakou akci poslala na poslední chvíli, v den kdy třeba, nebo spíš po tom dni, kdy skončil výběr ten peněz.

R: Ano.

T: A myslíte si, že je to chyba na straně dítěte, že Vám to zapomnělo oznámit, nebo že ta škola to dala vědět moc pozdě, nebo že jste si toho třeba nevšimla, nebo že jste na to zapomněla?

R: Většinou to je chyba dítěte anebo na to zapomenu.

T: Takže ze strany školy problém nevidíte?

R: Ne, myslím si, že ne.

T: Připadá Vám, že škola pořádá mnoho akcí, které by byly finančně náročné?

R: Jako pro rodiče, že by byly náročné?

T: No.

R: Víte co, nepřipadá, protože nemusím řešit otázku finanční. Takže mi to nepřipadá. Kdybych žila s pěti tisíci měsíčně, tak připadá.

T: Ano, takže nemáte pocit, že by to bylo nějak náročné?

R: Myslím si, že né, vůbec.

T: Takže byste ani neomezovala, já nevím...nezdá se Vám, že jezdí třeba častěji do divadla?

R: Myslím, že naopak, málo, který dítě jede do divadla s rodiči. Takže spíš naopak. Ale my chodíme s dětmi.

T: No, to jste správná maminka.

T: A potom komunikace, další okruh, komunikace mezi rodičem a učitelem. Máte dobrý vztah s třídním učitelem? Nebo pocít'ujete nějaký přímo odpor?

R: Mam tady dvě děti, jedno chodí do šesté, tam to je naprosto bez problémů, jedno chodí k paní *****, tam jako problém je. Tam to začalo, ona k těm dětem přistupuje prostě jinak, než byly zvyklé a je tam určitá averze.

T: Dokázala jste se vždycky s učitelkou na něčem dohodnout? Vždycky jste našly kompromis třeba?

R: Tak, nejsem konfliktní člověk.

T: Řešila jste někdy nějaký problém, který by vyžadoval spolupráci jak školy, tak i Vás? Třeba kdyby Vaše dítě potřebovalo individuální plán, nebo mělo nějakou poruchu nebo cokoliv jiného, prostě, aby jste táhly obě strany za jeden provaz?

R: Řešíme něco v současné době.

T: A přijde Vám, že se ta škola snaží jakoby Vám pomoc, nějak spolupracovat?

R: Ano, určitě.

T: Dáte na názor učitele v případě, že spolu něco řešíte? Je pro Vás ten názor důležitý?

R: Určitě.

T: Zažila jste někdy pocit, že nechcete s třídním učitelem prostě něco řešit, nějaký problém, prostě vůbec nemáte chuť něco sdělovat, přesto byste asi měla? Jako nějaký citlivý téma třeba?

R: Ne, protože já jsem teda učitelka taky, teď už neučím nějakou dobu, ale prostě myslím si, že by ten kantor měl jako vědět hodně. Protože to určitě ovlivňuje, že jo, když to dítě najednou se v učení změní, je to proto, že se třeba rozvádí rodiče, my se nerozvádíme, ale jako příklad, tak prostě by to měl vědět. Nebo když dítě najednou náhle onemocní, když má epilepsii, zase by to měl ten kantor vědět, protože s tím děckem je takovou dobu, jako já víceméně, těch šest hodin je poměrně dlouhá doba a tak si myslím, že by měla vědět, co se děje.

T: Setkala jste se někdy s nedorozuměním, nebo nevyslyšením ze strany učitel nebo školy? Že by Vám prostě někdo nevyhověl?

R: Ne, myslím si, že ne.

T: Máte zkušenost s tím, že Vaše dítě přineslo domů poznámku?

R: Ano. Bohužel. (smích)

T: A řešíte to nejdřív s tím dítětem, nebo se obracíte na školu, jako co to má znamenat?

R: Ne, ne. Vždycky děcko, prostě co proved, proč to dostal. Samozřejmě mají děti svých výhrad. Když se mi to nezdá, tak tam jdu a zeptám se toho kantora, ať vím

názor té druhé strany, ale nikdy nedám na to, že dítě si vymyslí něco a já bych hned šla do školy jako pro zdůvodnění, to nikdy.

T: Potom máme okruh spokojenost s komunikací. Stačí Vám všechny možnosti setkávání, které škola nabízí, nebo byste ten počet schůzek nějakým způsobem zvýšila, nebo naopak snížila?

R: Tím, že můžu přijít kdykoliv, tak bych to nechala.

T: Už se někdy teda stalo, že jste nemohla přijít v ten daný termín, tak jste se domlouvala s tím učitelem?

R: Ano.

T: A vždycky Vám ten učitel vyšel vstříc, nebo byl problém a třeba řekl „, Prostě buď přijdete tento týden anebo vůbec nechoďte“?

R: Ne. Ne, vůbec.

T: Vždycky jste se nějak domluvíly?

R: Vždycky.

T: Potom otázka prospěchu. Řešíte s třídním učitelem prospěch dítěte i mimo schůzky? Když se Vám třeba doma něco nezdá, tak že si třeba zavoláte?

R: Takový problém jsme neměli, takže ne.

T: Sledujete prospěch dítěte pravidelně nebo nepravidelně?

R. Vždy pravidelně.

T: Myslíte si, že Vám dítě oznamuje všechny známky, které v průběhu dne dostalo?

R: Určitě ne.

T: Musíte se spíš Vy ptát, nebo oni Vám řeknou: „, Já jsem dostal jedničku.“

R: No s těma horšíma známkami se chlubí samozřejmě míň, ale oni jsou dva a vždycky to na sebe prásknou.

T: A nemáte třeba pocit, že by Vám to dítě opravdu tajilo? Že byste třeba nevěděla já nevím o pěti známkách z jednoho předmětu, a pak byste byla překvapená, že to dítě má prostě tuhle známku na vysvědčení.

R: Myslím, že kdyby dospělo k tomu, že má pět známek, pěttek, který mi tají, tak ten kantor by mi určitě zavolal a pozval by si mě do školy. A spíš kluk zapomíná, takže jako co se známek týče, tak není problém, ale zapomene třeba, že má úkol.

T: Už se Vám někdy stalo, že jste zjistila pozdě, že Vaše dítě nemá dobrý prospěch ve škole? Že se třeba uzavřely známky a najednou byste zjistila, že prostě přinese třeba trojku, se kterou jste vůbec nepočítala? Po uzavření těch známek.

R: No tím, že chodím na schůzky, tak se to stát nemůže.

T: Většinou prostě máte ten přehled, nebo uděláte to tak, abyste ho měla.

R: Tak.

T: Když zjistíte, že má dítě problém se známkami, řešíte to nejprve s ním anebo zajdete za třídním učitelem? Co je prostě pro Vás důležitější, nebo důležitější, spíš jak prostě postupujete?

R: My máme k dispozici žákovskou knížku, kde teda ten prospěch nějakým způsobem vidím. Pak sešity, kde jsou nějaké známky, a tím, že se s nimi víceméně né jako úplně pravidelně, ale učíme se s nima občas, nebo se spíš učí samy. No vždycky to řeším s ním, že se musí učit, protože si myslím, že ta chyba není na straně toho kantora, protože chodí už nějaký rok do školy, tak vím, co jim nejde, takže přes dítě, jako nikdy.

T: Takže byste třeba nepřišla do školy a seřvala učitele?

R: Seřvat to jako nikdy, ale třeba spíš požádat, aby to dítě doučoval. Tak to asi jo. Ale zatím to nemusím řešit.

T: Potom je poslední okruh, který se týká uvolňování z hodin. Píšete omluvenku dítěti vždycky nebo hned, jakmile se uzdraví a jde do školy? Nebo třeba se stalo několikrát, že jste zapomněla?

R: Tak já omlouvám, když nepřijde do školy ten den, samozřejmě někdy to udělám hned, a vždycky, když ten den ho omluvím, tak mu napíšu, že byl nemocnej nebo co. Ale taky se stalo, že jsem to zapoměla.

T: Ale nebyl žádný problém?

R: Ne, to ne.

T: Jezdíte na dovolené v průběhu školního roku, když nejsou prázdniny?

R: Myslím si, že ne.

T: A setkala jste se někdy s tím, že by škola nevyšla vstříc tomu, aby vaše dítě bylo uvolněno buď z hodiny, nebo z výuky jako z celého dne?.

R: Ne. My se vždycky snažíme lékařský prohlídky a prostě všechno dát na odpoledne, aby prostě v té škole byli. Já si myslím, že to většinou jde u těch normálních doktorů, pokud se nejedná o něco speciálního. Ale naše děti nemají velké absence.

Příloha 4

Rozhovory s rodiči Základní školy v Tanvaldě, dne 7. 1. 2010

Před každým rozhovorem jsem se zeptala rodičů, zda-li jim nebude vadit nahrávání. Výběr rodičů probíhal nahodile. Chodila jsem po chodbách a ptala se, zda-li má někdo zájem poskytnout rozhovor, který se týká komunikace mezi školou a rodiči. Vysvětlila jsem, na co rozhovory potřebuji a umožnila jim nabídku - až výzkum skončí, budou moci nahlédnout do výsledků, které poskytnu škole, popřípadě jim je mohu zaslat na email.

Rodiče zpočátku neměli velký zájem, zřejmě to bylo tím, že byli netrpěliví a chtěli jít včas domů. Přesto se našlo dohromady 5 rodičů, kteří mi rozhovor poskytli. Byli velmi milí a povídání s nimi bylo příjemné. Před rozhovory jsem se informovala od paní ředitelky Z. Vackové, kolik schůzek za rok škola nabízí. Rodiče mají možnost navštěvovat dvakrát za rok takzvané třídní schůzky, probíhají ve kmenových třídách a neřeší zde přímo prospěch, ale co děti v následujícím pololetí čeká za akce, co je třeba zaplatit (pomůcky...), obecné seznámení o průběhu roku. Tyto třídní schůzky jsou na začátku školního roku a v dubnu. Pak škola nabízí třikrát informační schůzky, které se týkají převážně prospěchu a chování žáka. Pro první stupeň probíhají většinou v úterý (listopad, leden, květen) a pro druhý také v úterý a ještě ve čtvrtek. Trvají od tří hodin do šesti. Rodiče mohou přijít, kdy se jim to hodí, nevýhodou ovšem je, že musí čekat před kabinety učitelů, se kterými chtějí mluvit. To se převážně většině nelíbí, ale nenachází sami jiné řešení. Má to své pro a proti.

První respondent – žena

Na této škole má dvě děti, jedno je na prvním stupni, druhé na druhém stupni. Obě děti byly při rozhovoru přítomny. Přesto jsem neměla pocit, že by paní něco zatajovala nebo měla problém se vyjádřit. Nepřišlo mi, že by jí její děti nějak ovlivňovaly v tom, co řekne. Sama si uvědomuje, že oba její synové jsou „problémoví“ a snaží se to nějakým způsobem řešit. Hledá chybu spíše v nich, než aby obviňovala školu či kantora. Je velmi často zvaná do školy

kvůli synům. Je na výchovu sama a moc ji nezvládá. Při rozhovoru jsem měla pocit, že je psychicky vyčerpaná.

Druhý respondent- žena

Na této škole má dvě děti. Jedno je na prvním stupni a druhé navštěvuje šestou třídu. Rozhovor s touto paní byl velmi příjemný. Měla jsem pocit, že je se školou velmi spokojená. Zdálo se mi, že školu „brání“ a hledá chyby buď u sebe anebo u vlastních dětí.

Třetí respondent – muž

Manželka tohoto muže pracuje na této škole jako uklízečka. Pán odpovídal většinou k věci, občas odbočil, ale ve většině případů jsem získala potřebné informace. Se školou je spokojen. S třídní učitelkou má zatím neutrální vztah, jelikož ji viděl na těchto schůzkách poprvé. V současné době spolu řeší problém, při němž je třeba zajistit pro jeho dítě logopedii. Spolupracují spolu.

Čtvrtý respondent – žena

Při rozhovoru s touto paní jsem měla pocit, že neodpovídá na to, na co se ptám. Je možné, že otázka nebyla položena správně anebo ji špatně pochopila. Velmi často odbočovala a byla výmluvná. Její syn nemá problém s prospěchem, ale s kázní.

Pátý respondent – žena

Tato paní učí na této škole. Její syn navštěvuje první stupeň. I přesto, že zde učí, řešila velký problém s první třídní učitelkou jejího syna. Nelíbilo se jí, jak řeší třídní učitelka problémy. I přes různé kompromisy se nakonec neshodly. Proto bylo nutné, aby svého syna dala do paralelní třídy k jiné paní učitelce, kde je teď spokojen.